

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI KAR
EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

Doktori Iskola vezető:

Prof. Dr. Bódis József

Programvezető:

Prof. Dr. Kovács L. Gábor

Témavezető:

Dr. Tigyi Zoltán Andrásné

**MUNKAERŐ-PIACI INTEGRÁCIÓ LEHETŐSÉGEI ÉS HATÁSAI
DEPRIVÁLT CSOPORTOK ESETÉBEN -
SPECIÁLIS FOGLALKOZTATÓ PROGRAMOK BEVÁLÁSÁNAK
VIZSGÁLATA**

Doktori (Ph.D.) értekezés

Meiszterné Kuklek Noémi Kata

Pécs, 2021

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. Munkanélküliség és szegénység.....	5
2.1.2. Az életminőség és a foglalkoztatottság kapcsolata	7
2.1.3. Alapfogalmak definiálása.....	11
2.2. A munkanélküliség formái és hatásai a Közép-Kelet európai régióban	13
2.2.1. A munkanélküliség és a későbbi foglalkoztatás kapcsolata.....	14
2.3. A foglalkoztatási stratégiák és dokumentumok bemutatása, jogszabályi környezet	16
2.3.1. Az Európa 2020 stratégia	16
2.3.2. Az Európai Fogycékközlés Stratégia	19
2.3.3. Fogycékközlés és foglalkoztatás az EU-ban	21
2.3.4. A nonprofit szervezetek helyzete Magyarországon	23
2.3.5. A PPP fogalma és szerepe	25
2.3.6. A nonprofit szektor szerepe a hazai foglalkoztatáspolitikában.....	27
2.4. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok	28
2.4.1. A hátrányos helyzetűek foglalkoztatása	28
2.4.2. A közfoglalkoztatás.....	29
2.5. A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt.....	33
2.5.1. A Zala megyei projekt.....	34
2.5.2. A program céljai, eszközei	35
2.5.3. A bevont nonprofit szervezet feladatai.....	35
2.6. A téma egészségügyi vonatkozásai	38
3. A kutatás.....	44
3.1. A kutatás témája, céljai	44
3.2. A kutatás célja	44
3.3. A kutatási kérdések	44
3.4. A kutatás módszerei, mintavétel	46
3.4.1. Esettanulmány	46
3.4.2. Interjú-elemzés	46
3.4.3. A pilot program hatásvizsgálata	46
3.4.4. A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálata	48
3.5. A kutatás eredményei	49
3.5.1. Esettanulmányok bemutatása	49
3.5.2. Kvalitatív vizsgálat (mélyinterjúk) eredményei.....	67
3.5.3. Kvantitatív kutatás (kérdőív, dokumentumelemzés) eredményei.....	71
3.6. A kutatás konklúziója.....	80
3.6.1. A pilot program tanulságai	80
3.6.2. A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálatának tanulságai.....	83
3.6.3. Konklúziók, javaslatok.....	84
4. Összefoglalás.....	87
5. Új tudományos eredmények.....	95
6. Mellékletek.....	96
6.1. Publikációs jegyzék és szakmai tevékenység.....	96
6.2. Felhasznált jogszabályok.....	97
6.3. Irodalomjegyzék.....	98
6.3. Az interjúk.....	102
6.4. Nyilatkozat a dolgozat eredetiségéről	147

1. Bevezetés

A tézis célja, a megváltozott munkaképességük okán a foglalkoztatásba be nem vonható álláskeresők körében végzett komplex vizsgálat bemutatása, a speciális foglalkoztatási programba való bevonás kezdetétől, a magatartásbeli változásokon át, az életminőség javulását eredményező tényezőkön át annak komplex, teljes hatását.

A téma vizsgálata mind társadalmi, mind gazdasági szempontból kiemelten fontos. A munkakeresők integrálása a társadalomba nem csak egyéni mentális és anyagi jóllétük emelkedésével jár, hanem makrogazdasági szempontból is pozitív hatásai vannak. A megváltozott munkaképességűek munkaerőpiaci integrációját támogató programok hatásvizsgálatának elvégzése tehát azért fontos, mert annak eredményei által ezek a programok hatékonyabbá tehetők, ami mindenki számára pozitív hozzáadékkal jár.

Disszertációmban először a kvalitatív kutatás eredményeit mutatom be, mely a megváltozott munkaképességűekkel készült interjúk elemzéséből és két esettanulmányból áll. Ezek adják az alapot a további vizsgálathoz. Ezután egy munkaerő-piaci integrációs programot, a Zala megyei TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt és annak pilot program hatásvizsgálatának eredményeit mutatjuk be. A vizsgált programban három mentor, egy tanácsadó, egy pszichológus megbízással, a Nagykanizsa Foglalkoztatási Osztály képviselőjében egy fő, valamint a Zalaegerszeg Foglalkoztatási Osztály képviselőjében egy fő és a projekt menedzser vettek részt. A programok újszerűsége abban rejlik, hogy a mentális és/vagy szociális, vagy egészségügyi problémákkal küzdő álláskeresők számára nem csak a foglalkoztatás útján nyújtott segítséget, hanem egy komplex, szolgáltatáscsomagot (munkaerő-piaci, szociális, egészségügyi szolgáltatás) is tartalmazó programmal rendelkezett, amely egyénre szabottan tudott reagálni a fennálló nehézségekre, ezáltal javítva a résztvevő személyek életminőségét. A programok hatásvizsgálatát megalapozva kvalitatív kutatást végeztünk, strukturált interjú vizsgálatot és esetelemzést végeztünk a munkakeresők körében. Ezek olyan meghatározó válaszokat adtak a programok hatékonyság vizsgálatokor kapott eredményekhez, következtetésekhez, amelyek hozzájárultak az összefüggések mélyebb feltáráshoz. A mikrokutatások, személyes életutak elemzése mutatott rá a program sikerességének vagy éppen kudarcának okára.

A tézis szakirodalmi összefoglaló fejezetében bemutatom a munkanélküliséggel, a szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos társadalomtudományi és közgazdasági elméleteket. Ezek az átfogó társadalomelméletek a munkanélküliség jelenségét a gazdasági-társadalmi rendszer szemszögéből mutatják be és helyezik el. Ezek ismertetésének célja, hogy

a vizsgált témakör elméleti hátterét bemutassam, és a vizsgált jelenségeket makroszinten is megközelítsem.

Ezt követően ismertetem a munkanélküliség formáit, fókuszálva Közép-Kelet Európa speciális helyzetére, majd a foglalkoztatottság és munkanélküliség makroadatait hazánkban tárom fel a gazdasági világválságtól napjainkig. A gazdasági adatok után bemutatom a nonprofit szervezetek szerepvállalását a gazdaságban, külön kiemelve a PPP megállapodások szerepét.

A téma gazdasági megközelítését követi az életminőség fogalmának összegző értelmezési keretének bemutatása, majd a foglalkoztatás és az életminőség kapcsolatára vonatkozó szakirodalmi források ismertetése következik.

Az elméleti háttér bemutatását a kutatás során vizsgált pilot és TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt ismertetése követi.

Ezután leírom a mintavétel és elemzés módszereit, a vizsgálat során használt kérdőívet. Ezt követi a hatásvizsgálat és a kvalitatív kutatás eredményeinek bemutatása, a következtetések levonása. A következtetések alapján olyan javaslatokat fogalmazok meg, melyek reményeim szerint segítheti a kormányzati és civil szereplőket abban, hogy a további programok végrehajtása még hatékonyabban legyen kivitelezhető.

Eredményeimmel, javaslataimmal a téma elméleti hátterének bővítéséhez, valamint a megváltozott munkaképességű egyének hatékonyabb munkaerő-piac integrációjához szeretnék hozzájárulni.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Munkanélküliség és szegénység

A munkanélküliség és a szegénység minden társadalomban jelen van valamilyen módon és mértékben. Az életminőség egyik fontos eleme az anyagi helyzet, a szegény és/vagy munkanélküli rétegek körében az életminőség jellemzően alacsonyabb, hiszen a szegénység és munkanélküliség együtt jár az oktatáshoz, az egészségügyhöz (és egészséghez), a különböző szolgáltatásokhoz való hozzáférés kisebb esélyével, a különböző javakhoz való hozzáféréstől való megfosztottsággal (depriváció). Ezek a tényezők együttesen határozzák meg az életminőséget.

A munkanélküliség és szegénység kérdésének vizsgálata régóta a szociológia és a közgazdaságtan tudományának a fókuszában áll.

A szegénység oka is és eredménye is egy társadalom integráltságát megbontó folyamatnak, a kirekesztésnek (exklúzió). A szegénység, a munkanélküliség, a hajléktalanság, a gettósodás, az előítéletek, a gyenge társadalmi kapcsolatok, az alacsony részvétel a társadalom életében a peremre kerüléshez, kirekesztéshez, kizártsághoz vezető mechanizmusok. A radikális, tartós kirekesztés esetekor kialakulhat egy, a társadalom egészétől majdhogynem elszigetelt, lét alatti osztály (Small, 2009; Powell, 2013; Tódor, 2003; Váradi és Virág, 2015).

A szegénység elméletének többféle magyarázatával találkozhatunk. A szerkezeti alapú perspektíva szerint az erőviszonyok, valamint az általuk is befolyásolt intézmények szabályozzák az anyagi, ezen kívül szimbolikus erőforrások elosztását, a különbségek mértékét, tartósságát, újtermelődését, legitimációját. A funkcionalista megközelítés szerint a státuskülönbségek szükségszerűek, a kevésbé lényeges funkciók kedvezőtlenebb dotálása mellett - elkerülhetetlen konklúzió, sőt, pozitív funkciói is vannak a nem-szegények szempontjából.

A kulturalista álláspont szerint a szegénység a körülmények következményeképpen kialakuló, tovább öröklődő szubkultúra. Megújuló vitákhoz vezet a genetikai szemlélet, amely a szegények rossz, öröklődő genetikai adottságaival magyarázza a szegénység fennmaradását (Andorka, 2006; Babbie, 2008).

A „szegénység kultúrája” a társadalomelmélet egyik esszenciális elmélete, azt állítja, hogy a szegénységben élők értékei jelentős szerepet játszanak helyzetük fenntartásában. A szegénység kultúrájának teóriája a 21. század elején visszatért a köztudatba, egyfajta

reneszánszát élte a tudományos életben. A szegénység szubkultúrája terminus elsőként Lewis egy korai, mexikói esettanulmányában jelent meg, 1959-ben. A szegénység kultúrájában élő emberek kevésbé érzékelik a makro miliőt. Jellemzően csupán a saját bajaikat, a lokális viszonyokat, a szomszédságot, a saját életmódjukat ismerik. Jellemzően nincsen sem tudásuk, sem tájékozottságuk, sem jövőképük ahhoz, hogy meglássák a hasonlóságokat problémáik, valamint a világ más részein élő emberek nehézségei között. Nem osztálytudatosak, bár nagyon érzékenyek a státusz-különbségekre. Lewis kifejti, hogy amikor a szegények osztálytudatosokká, szakszervezetek tagjaivá válnak, már nem tartoznak a szegénység kultúrájához, bár még mindig szegények (Cullen - Shelley, 1979).

Anthony Giddens brit szakember szerint a kockázatközösség egy olyan társadalom, amelyet egyre jobban foglalkoztat a jövő (és a biztonság), ami generálja a veszély fogalmát, amíg Ulrich Beck német szociológus ezt rendszerszintű módszerként determinálja, amit a fejlődés által kiváltott veszélyekkel, valamint bizonytalanságokkal való megküzdés lehetséges módjaként értelmez (Giddens, 1990; Caplan, 2000).

Különböző vélemények léteznek párhuzamosan arról, hogy a kockázatközösség, a kockázati társadalom terminusa milyen hatással van a társadalmi hierarchiára, valamint az osztálykülönbségekre. A legtöbben egyetértenek abban, hogy a társadalmi kapcsolatok megváltoztak a modern társadalom által kialakított kockázatok megjelenésével. A kockázatok, a vagyonhoz hasonló módon, egyenetlenül oszlanak meg a népességben, továbbá befolyásolni fogják a társadalmi csoportok életminőségét.

A társadalom, valamint a szegénység mikroökonómiai megközelítése Wolfgang Strengmann-Kuhn nevéhez fűződik. A mikroökonómiai elméletekben általában azt feltételezik, hogy a háztartások gazdasági célja a jólét maximalizálása vagy a háztartás tagjainak jólétének maximalizálása. A háztartások hasznosság-előállítási folyamatának modelljét Strengmann-Kuhn egy gyár gyártási folyamatához hasonlítja. Ennek a folyamatnak az inputjai a háztartás erőforrásai, míg a kimenet hasznosság (vagy öröm, elégedettség, jóllét, jólét). A gyártási folyamatnak két szakasza van. Először „közüzemi” termékeket állítanak elő, majd ezt követően, ezekből állítják elő a jólétet. Közelebbről nézve ez a gyártási folyamat további szakaszokra osztható. Összefoglalva, az egyéni jólét a következő eljárással jön létre (Strengmann-Kuhn, 2002):

- A háztartás forrásait pénzügyi jövedelem megszerzésére használják. Ehhez járul még minden olyan pénzátutalás, amelyet a háztartás az államtól vagy más háztartásoktól kap (például szülőktől).

- Ennek eredményeként a rendelkezésre álló jövedelem felhasználható fogyasztásra vagy megtakarításra. Az áruvásárlás mellett lehetőség van áruk fogadására más háztartásoktól vagy az államtól, vagy áruk előállítására háztartáson belül.

A ciklus elmélet szerint, bármit is teszünk, a fellendüléseket kivédhetetlenül visszaesések követik. A folyamatok ezen értelmezésének alapvető attribútuma, hogy a folyamatok egy önmagába visszatérő kör mentén mozognak, adott időközönként ismétlődnek. Ez már évszázadok, sőt évezredek óta tapasztalható ciklikussága az ökonómiai folyamatoknak. A mechanizmusok mögött igen komplex, összetett okrendszer húzódhat meg. A gazdasági visszaesések mögött politikai okok, ideológiai különbségek, továbbá eltérő gazdaságfilozófiák is állhatnak. A visszaesések alkalmával számos olyan probléma, zavar jelentkezhet, amelyeket már a politika, az ökonómiai vezetők képtelenek kezelni. A piacgazdaság önszabályozó mechanizmusai ezzel párhuzamos módon csak növekedési ciklusban képesek a zavarok kezelésére. Ezen a ponton szükséges megemlíteni az egyik legfőbb társadalmi nehézséget, a szegénységet. A szegénység, annak növekedése, az egyik ilyen következménye a hullámvölgyeknek. A szegénység minden időszakban jelen lévő problémáját a felívelő szakasz részben elfedi, viszont a hullámvölgyek alkalmával ismét megmutatkozik. A szegénység hiányfüggő, a hiányjelenség ugyancsak globális tünet. A szegénységből eredő problémák társadalmi robbanásokat okoznak, miközben az emberiség fizikailag képes lehetne az ellátatlanság, az éhezés lényeges javítására. Az újraelosztás erősítése ezekben a helyzetekben megoldás lehet erre a problémára, viszont ez a „recept” már számos esetben bizonyult vakvágánynak a történelem során (Babbie, 2006; Gladwell, 2007).

2.1.2. Az életminőség és a foglalkoztatottság kapcsolata

Az orvosi definíció szerint az életminőség a beteg képessége, hogy élvezze a normális életet. Az életminőség fontos szempont az orvosi ellátásban. Egyes orvosi kezelések súlyosan ronthatják az életminőséget anélkül, hogy érezhető előnyökkel járnának, míg mások jelentősen javítják azt (Kertész, 2020; WHO, 2012).

Az orvosi meghatározás mellett létezik az életminőségnek szélesebb körű értelmezése is, amit a WHO úgy definiál (Quality of Life, QOL), mint az egyén élethelyzetének felfogását abban a kultúrában és értékrendszerben, amelyben él, valamint céljaival, elvárásaival, normáival és aggályaival kapcsolatban (WHO, 2012).

Az életminőség fogalma a jólléti kutatásban gyökerezik, és használható társadalmi és egyéni szinten egyaránt. Nincs egyetértés az életminőség jelentésével kapcsolatban, és így nincs

általánosan elfogadott definíció sem, de általános vélemény, hogy az általános jóllét egy tágabb fogalom, amely magában foglalja a életminőséget (Axelsson és mtsai., 2007).

Mivel hiányzik az életminőség általánosan elfogadott definíciója, ezt operatív módon határozzák meg különböző tanulmányokban. Farquhar az életminőségnek, mint taxonómia definícióinak négy fő típusát írja le: az életminőség globális, komponenses, fókuszált és kombinált definícióit. Az életminőség globális meghatározását átfogónak kell tekinteni, amely lehetővé teszi az egyén számára, hogy egyértelmű meghatározása nélkül eldöntse, mely összetevőket tartalmazza az életminőség. Ezt szubjektív globális életminőségnek nevezzük, ami az egyén önértékelt élethelyzetét jelenti (Axelsson és mtsai., 2007).

Az életminőség társadalmi szinten történő mérése például olyan változókat tartalmazhat, mint az életszínvonal, a jövedelem-eloszlás, az öngyilkossági ráta és a népesség egészségi állapota. Egyéni szinten az életminőség olyan változókra utalhat, mint az egészségi állapot, az életszínvonal, a munka- és lakhatási körülmények vagy a megtapasztalt boldogság, a jólét és az étellel való elégedettség (Axelsson és mtsai., 2007).

A definíciók ismertetése során tehát kiderült, hogy az életminőség egyik fontos tényezője a foglalkoztatottsági státusz és egyértelmű, hogy a munkanélküliség rontja az egyén életminőségét. Az azonban, hogy ez a negatív hatás milyen mértékben és módon, milyen látens változók és mintázatok mentén megy végbe, külön áttekintést igényel.

Az egészség társadalmi meghatározói, mint például a lakhatás és a jövedelem, nagy hatással vannak a mentális egészségre. Számos közösségi alapú kezdeményezést dolgoztak ki a lakhatáshoz való hozzáférés kezelésén, a hajléktalanság megelőzésén és a mentális egészségügyi problémákkal küzdő hajléktalanok segítésén át. Sok nagy kutatási projekt indult több alcsoport, például a fiatalok, valamint a tartós hajléktalanságot tapasztaló személyek felkutatására. A szociális vállalkozások ígéretes gyakorlatot jelentenek a szegénységgel, a társadalmi befogadással és a foglalkoztatással kapcsolatos kérdések kezelésére (Forchuk és mtsai., 2016; Győry és Orosz, 2015).

Raphael 2009-es tanulmányában példákat hoz olyan szocioökonómiai attribútumokra, amik hatással vannak az egészségre, azon belül a mentális egészségre is. Ilyenek a nem, az oktatás, a jövedelem és a társadalomban való beilleszkedés, a lakhatás, a foglalkoztatás és a munkahelyi biztonság, az élelmiszerekhez való hozzáférés, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, a fogyatékkal élők és a kisebbségi etnikai csoportokhoz való tartozás. Bebizonyosodott, hogy ezek a tényezők önmagukban vagy együttesen erősebben kapcsolódnak a rossz egészségi állapothoz, mint az egyén étrenddel, dohányzással, fizikai aktivitással vagy alkoholfogyasztással kapcsolatos magatartásának (rizikó-magatartások)

hatásai. A szerző szerint az egészséget meghatározó társadalmi faktorok kifejezés azokra a gazdasági és társadalmi feltételekre vonatkoznak, amelyek az egyének, közösségek és a joghatóságok egészét foglalják össze (Raphael, 2009).

Az egészséget meghatározó tényezők szerves részét képezték az Ottawai Charta 1986-os az határozatában, az egészségfejlesztés új koncepciójában, és szintén központi szerepet játszottak az „Egészséget mindenkinek” program célkitűzés megvalósításában. Az egészségfejlesztés fogalma magában foglalja az emberek azon képességét, hogy aktívan részt vegyenek egészségük fejlesztésében és ellenőrzésében, azzal a feltétellel, hogy bizonyos előfeltételek teljesülnek. Ezek a feltételek az egészség társadalmi meghatározó tényezőihez kötődnek, és magukban foglalják a szociális/anyagi biztonságot, a megfelelő lakhatást, az oktatást, az ételt, a jövedelmet, a stabil ökoszisztémát, a fenntartható erőforrásokat, a társadalmi igazságosságot és a méltányosságot. Az egészség előmozdítása és fenntartása tekintetében ezek a tényezők különösen fontosak (G. Fekete és mtsai., 2017; Andorka, 2006).

A szegénység és a mentális betegségek kapcsolata egyszerre egyszerű és összetett kérdés. A mentális betegségben szenvedők gyakran krónikus szegénységben élnek, és ellenkező irányból nézve, a szegénység jelentős kockázati tényező a rossz fizikai és mentális egészség szempontjából. Ennek a tágabb összefüggésnek a megértése kulcsfontosságú a szegénység kezelésében, a mentális egészség előmozdításán keresztül és a mentális betegségben szenvedők felépülésének támogatásában. A stabil jövedelem, akár a foglalkoztatásból, akár pénzügyi támogatásból és juttatásokból származik, közvetlenül kapcsolódik az egészség más meghatározó tényezőihez, nevezetesen a megfizethető lakáshoz és bérleti díjhoz, az élelmiszerekhez és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréshez (Raphael, 2009).

A társadalmi befogadás vagy a közösségbe való teljes bekapcsolódás képessége szintén függ a rendelkezésre álló pénzeszközöktől. Közösségi alapú megoldás lehet erre a komplex problémára a szociális vállalkozások fejlesztése, hogy versenyképes, minőségi munkát biztosítson azoknak, akik mentális betegségben szenvedtek (Forchuk és mtsai., 2016).

Angliai, jól működő példája a CURA kezdeményezés. A szegénységről és a társadalmi befogadásról szóló CURA csoport közösségi ügynökségekkel együttműködve végzi a foglalkoztatás új megközelítéseit. Ilyen például az IMPACT Junk Solutions (IMPACT), valamint a különféle foglalkoztatási stratégiák, amelyek felváltották az országban korábban működő kórházi foglalkoztatási programokat, a St. Joseph's Health Care London regionális mentális egészségügyi programját (Forchuk és mtsai., 2016).

Az egészség társadalmi meghatározó tényezőinek kezelése érdekében, különösen azokban, amelyek a mentális betegségben és a szenvedélybetegségben szenvedőknél nyilvánulnak meg,

fontos a szociális ellátás és az egészségügy minden ágazatát átfogó partnerség előmozdítása. Azoknak, akik a társadalom ezen specifikus alpopulációját támogatják, túl kell lépniük azon a megoldáson, amik túlnyomórészt a mentális betegséggel foglalkozó egészségügyi szektorra összpontosítanak (Forchuk és mtsai., 2016).

Számos tanulmány arról számolt be, hogy a munkanélküliség káros az általános egészségi állapotra és ez az alacsony étellel való elégedettséggel jár együtt. Egy korábbi tanulmány, melynek során az Európai Unió tizenegy tagállamában végeztek kutatást kimutatta, hogy a munkanélküliség együtt jár az alacsony szintű étellel való elégedettséggel és ez az eredmény az az összes vizsgált országban érvényes volt (Axelsson és mtsai., 2007).

A munkanélküliség krónikus probléma a legtöbb európai országban. Jelentős egyenlőtlenségeket okoz az egészségügyben a társadalom számos csoportja számára, és ez összefügg az egészségmagatartás romlásával is. Bebizonyosodott az is, hogy a munkanélküliek közötti egészségi problémák hozzájárulhatnak a későbbi általános egészségük romlásához (Axelsson és mtsai., 2007).

Nordenmark megközelítésében alkalmazza ezeket a látens funkciókat, de hangsúlyozta azt is, hogy a fizetett munka pszichoszociális jelentése a munkanélküliek között változó lehet (Nordenmark, 1999).

Petito és Cummins szerint a felnőttek körében a szubjektív életminőség az adott társadalmak populációiban figyelemre méltóan stabil, míg a fiatalabb korosztályokban instabil. Ezért fontosnak tűnik a QOL változásának tanulmányozása a serdülőkortól a korai felnőttkor felé történő átmenet során is (Axelsson és mtsai., 2007).

Axelsson és munkatársai (2007) munkanélküli fiatalok körében vizsgálták az életminőséget (QOL – Quality of Life) és a kutatási eredményeik szerint az általános kép azt mutatja, hogy az életminőségük megfelelő a munkanélküli fiatal felnőttek körében. A pozitív életminőség és a jó egészség kapcsolata alátámasztja azt a következtetést, hogy különös figyelmet kell fordítani azokra az egyénekre, akik csökkent szubjektív egészségről, különösen szorongásról számolnak be. Úgy tűnik, hogy a pozitív életminőség összefüggésben van a magas önértékeléssel, és a szabadidővel való elégedettséggel is. Ezért a beavatkozásoknak arra kell törekedniük, hogy a munkanélkülieket mentális tekintetben „fel lehessen erősíteni” azáltal, hogy képessé válnak beazonosítani aggodalmaikat és saját erőforrásaikat. A szerzők szerint javasolható olyan egyedi programok elindítása, amelyek nemcsak az oktatás és a munka, hanem a személyes fejlődés szempontjából is pozitív hatású (Axelsson és mtsai., 2007). Láthatjuk, hogy az egyének életminősége és egészségi állapota nagymértékben függ a foglalkoztatottságtól és az ezzel kapcsolatos meghatározó tényezőktől.

Az áttekintett szakirodalmak egyértelműen azt mutatják, hogy a foglalkoztatási feltételek jelentős és meghatározó fontosságúak az életminőség és a lakosság egészségi állapota szempontjából. Összefoglalva a következő tényezők a leginkább a meghatározók: a jövedelem, a foglalkoztatás stabilitása, a munka jellege és a munkával való elégedettség mértéke, valamint az autonómia és a karrierlehetőségek. Ezen kívül bebizonyították azt is, hogy a tartós munkanélküliség és a bizonytalan foglalkoztatás az életminőség és az egészségi állapot jelentős romlásához vezet. Az életminőség és a lakosság egészségi állapotának tanulmányozása során figyelembe kell venni a foglalkozási tevékenységhez kapcsolódó tényezőket is (Kowalska és mtsai., 2016).

2.1.3. Alapfogalmak definiálása

A szegénységelméletek a történelem során folyamatosan változtak, mindig más-más csoportokra terjesztve ki a szegénység fogalmát. A szegénység jelenlétét alapvetően szükségszerűnek tekintik, a kapitalista gazdaság velejárójának, és számos olyan tényezőt írnak le, melyek valószínűsítik azt, hogy az egyén szegény legyen. A szerteágazó elméletek sok esetben fedik egymást, azonban sok esetben ellentmondások is tapasztalhatók. A dolgozatban a szegénységet objektív módon közelítem meg, a dolgozat megírásakor érvényes, hazai jogi kritériumokat veszem alapul. Mivel szegényeket támogató, felzárkóztató programokat vizsgálok, fontos a konkrét definíciók körülhatárolása, melyeket a dolgozat során használok.

A disszertációban számos olyan kifejezés jelenik meg, melyek tartalma eltérő lehet más-más tudományos értelmezés szerint, vagy eltérhet a hétköznapi használat tartalmától.

A dolgozatban használt „nyilvántartott álláskereső” és „munkanélküli” fogalmát az NFSZ által használt definíció szerint alkalmaztam. E szerint nyilvántartott álláskereső az a személy, „aki a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint rehabilitációs járadékban nem részesül, és az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével munkaviszonyban nem áll és egyéb kereső tevékenységet sem folytat, és elhelyezkedése érdekében az illetékes kirendeltséggel együttműködik, és akit az illetékes kirendeltség álláskeresőként nyilvántart” (NFSZ, 2022).

A „munkanélküli” (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet által bevezetett és használt) az, aki „a vonatkozó héten nem dolgozott, és nincs is olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt; a kikérdezést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát; két héten belül munkába

tudna állni, ha találna megfelelő állást, illetve már talált munkát, ahol 90 napon (2002-ig 30 napon) belül dolgozni kezd.” (NFSZ, 2022).

Megváltozott munkaképességű az a személy, akinek a munkaképesség csökkenése 50-100 százalékos mértékű, akinek az egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján 60 százalékos vagy kisebb mértékű, vagy aki legalább 40 százalékos egészségkárosodással rendelkezik (1253/2016.VI.6. Kormányhatározat).

A foglalkoztatáspolitikai eszközei között, amelyek célja a foglalkoztatás növelése és az integráció megvalósítása, megkülönböztetünk aktív és passzív eszközöket. Passzív eszközök az álláskeresői járadék, a nyugdíj előtti álláskeresői segély, a költségtérítés, stb. Aktív eszközök a munkaerő-piaci szolgáltatások, képzések, foglalkoztatás bővítését célzó támogatások, vállalkozóvá válási támogatás és a foglalkoztatási programok (Kertész, 2020). Ezek a foglalkoztatási programok a térségi foglalkoztatási célok megvalósítására, a munkaerő-piaci folyamatok befolyásolására, valamint a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő rétegek foglalkoztatásának elősegítésére irányulnak (Adamecz-Völgyi, 2013).

2.2. A munkanélküliség formái és hatásai a Közép-Kelet európai régióban

A tartós munkanélküliség komoly problémát jelent a fejlett és a fejlődő gazdaságok számára egyaránt. Ha valakinek legalább 6 hónapig nincs munkája, a tartós munkanélküliség drámai következményeivel szembesül, mind gazdasági, társadalmi és egyéni szemszögből egyaránt. A tartósan munkanélküliek szociális védelmének költségei mellett, amiket egy adott gazdaságnak viselnie kell, a humántőke leértékelődéséhez és a termelékenység csökkenéséhez, egyben makrogazdasági egyensúlyhiányhoz vezet. A tartós munkanélküliség negatívan befolyásolja a háztartások jövedelmét és a munkanélküliség utáni bért is. Az egyén képességeinek romlása miatt csökken az új állás megszerzésének valószínűsége is. A tartósan munkanélküliek a leginkább hajlamosak a munkaerő-piacról való kivonulásra. Egyre több kutatás foglalkozik a munkanélküliség, különösen a tartós munkanélküliség hatásaival az étellel való elégedettségre, valamint az érintett személyek fizikai és mentális egészségére nézve (Burgard és mtsai., 2007; Sullivan és von Wachter, 2009). Például a súlyos depressziós epizódok magasabb gyakoriságát figyelték meg a tartósan munkanélküli egyének körében, azokhoz viszonyítva, akik rövid ideig voltak munkanélküliek, vagy újra munkába tudtak állni rövid időn belül (Dănăciță – Mazilescu, 2014).

A Milner és munkatársai (2013) által végzett kutatás eredményei azt mutatják, hogy a hosszabb munkanélküliségi idő az öngyilkosság nagyobb kockázatával függ össze. A férfiak és a nők különböző társadalmi szerepeket és viselkedést mutatnak a társadalomban, ez igaz a munkaerő-piacra is. Bár ez a mentalitás fejlődött, átalakult, sok társadalomban a férfiak megítélését még mindig az határozza meg, hogy mit dolgoznak és mennyi a jövedelmük. Így a tartós munkanélküliség erősebb hatást gyakorol a férfiak életére és személyiségére, mint a nők esetében. Számos országban sokkal jobban megbélyegzik a munkanélküli férfiakat, mint a nőket, ezért a férfiak általában több időt töltenek álláskeresőssel. A hosszabb ideig tartó munkanélküliség további negatív hatása, hogy a fizetésük a későbbiekben alacsonyabb lehet, ha azonban a munkavállaló fel tudja építeni a szükséges készségeket és ismereteket az új munkahelyen, a bér idővel ismét emelkedik. Azonban, ha ismét munkanélkülivé válik az egyén, és ez többször előfordul, a későbbi alkalmazások során nem áll vissza az eredeti bérszínvonal. Megfigyelték azt is azoknál a férfiaknál, akik több mint 2 évig voltak munkanélküliek, valószínűsíthetően felgyorsul a szervezetükben az öregedési folyamat és az ezzel járó egészségromlás következik be, de ez nem figyelhető meg a folyamatosan foglalkoztatott férfiaknál. Ezt a hatást a nők körében nem észlelték.

A tartós munkanélküliség a nőket kevésbé érinti a térségünkben. Ennek egyik oka, hogy nőknél a háztartásbeli státusz gyakoribb, mint a férfiaknál. A nők esetében különböző

családtámogatások igénylése is gyakoribb, melyek a gyermekneveléshez kapcsolódnak, ez az időszak tehát nem munkanélküliségnek számít. Az ápolási díjat is jellemző módon nők veszik igénybe, amelynek időtartama szintén nem számít munkanélküli státusznak (Dănăciță – Mazilescu, 2014).

Számos tanulmány vizsgálja a tartós munkanélküliséget a Közép-Kelet európai térségben, így Romániában is. Itt a tartós munkanélküliség által leginkább a fiatalok és az idősebb korcsoportok érintettek. A munkaerőpiacra belépő fiatalok számára kihívást jelent az első munkahely megszerzése. Számos kutatás hangsúlyozza az aktív intézkedések fontosságát a fiatalok hosszú távú munkanélkülisége elleni küzdelemben. Az idősebb munkavállalók számára a problémát az jelenti, hogy nehéz fenntartani a foglalkoztatást, ha ebben a korosztályban megjelenik a munkanélküliség, akkor a jellemző kilépési út általában a rokkantsági nyugdíjakon keresztül valósul meg (Ghinararu, 2012).

Dănăciță és Mazilescu (2012) tanulmányában szintén bebizonyította, hogy a nem, az életkor, az iskolai végzettség, az élet régió, a vidéki/városi életterület, a munkatapasztalat megléte és a családi állapot jelentős hatással van a tartós munkanélküliségre. Ez a tanulmány is megerősíti az aktív intézkedések fontosságát. Javasolja a foglalkoztatás javítását és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem erősítését.

2.2.1. A munkanélküliség és a későbbi foglalkoztatás kapcsolata

Dănăciță és Mazilescu 2014-es, két évvel későbbi tanulmányában a hosszú távú munkanélküliség hatásait és a kitörés lehetőségeit vizsgálták Romániában és Magyarországon élő férfiak körében. A tartós munkanélküli férfiak kilépési lehetőségeinek tekintetében a két posztkommunista ország sok hasonlóságot mutat. Magyarország esetében a munkanélküliség időtartamának növekedésével a munkanélküli férfiak (újra)foglalkoztatási valószínűsége csökkent. Romániában a 2 évnél hosszabb időtartamú munkanélküliségi időszakot átélő egyének esetében 7,8% volt az újra-foglalkoztatás valószínűsége. Magyarországon ez az arány lényegesen alacsonyabb, a több mint 2 éves munkanélküli időszak után mindössze 0,5% az újra-foglalkoztatás esélye. A munkanélküliség időtartamának növekedésével csökken az aktív munkaerő-piaci programokba való bevonás is. A tartós munkanélküliség által leginkább érintettek a fiatal férfiak és az idősebb férfiak csoportja, ez mindkét országra igaz. Az életkor és az iskolai végzettség erőteljes hatással volt a munkanélküliség időtartamára és az (újra) foglalkoztatás valószínűségére, mindkét országban. Az életkor növekedésével csökkent az (újra)foglalkoztatás valószínűsége és a kilépés valószínűsége pedig emelkedett. A 44 évnél

idősebb korú, tartósan munkanélküli férfiak csoportja szerintük a legsebezhetőbb. Sebezhetőségüket növeli az alacsony iskolai végzettség, a vidéki életkörülmények és az ha a munkanélküliség előtt nem rendelkeztek munkatapasztalattal a munkaerőpiacon. A szerzők nem rendelkeztek információval vidéki térségben élő magyar munkanélküli férfiakra, de a romániai adataik alapján azt feltételezték, hogy mindkét elemzett ország döntéshozóinak az elszigetelt, vidéki területeken élő férfiak iskolai végzettségének növelésére kellene összpontosítaniuk. Vizsgálatuk másik érdekes megállapítása, hogy a munkatapasztalat hiányának erősebb hatása van a munkanélküliség időtartamára és az (újra-)foglalkoztatási valószínűsége a tartós munkanélküliségnél, mint a rövid, illetve középtávon munkanélküliek esetében.

A munkanélküliség fontos előrejelzője a jövőbeni foglalkoztatási sikereknek, vagyis annak, hogy milyen eséllyel tud az egyén elhelyezkedni a munkaerő-piacon. Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy a munkanélküliségnek a munkavállalók karrierjére gyakorolt hatásaival kapcsolatban sok információ továbbra is rosszul értelmezett (Manzoni – Mooi-Reci, 2020).

A tartós munkanélküliség súlyos következményekkel járhat mind a munkanélküliekre, mind pedig a gazdaságra, és az államháztartás nézve. A tartós munkanélküliség társadalmunk szerkezetét is befolyásolja. A munkanélküliek körében magasabb a szegénység, a társadalmi kirekesztődés, sőt az egészségügyi problémák kockázata is. Ezért fontos a tartós munkanélküliség megelőzésére és a munkaerőpiacról kiszorult egyének társadalmi integrálására fókuszálni, ebből a szempontból a megváltozott munkaképességűek jelentik a legnagyobb kockázatú csoportot (Juhász, 2010).

2.3. A foglalkoztatási stratégiák és dokumentumok bemutatása, jogszabályi környezet

2.3.1. Az Európa 2020 stratégia

Az Európa 2020 program, az EU tízéves stratégiáját fogalmazta meg az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés érdekében. E célkitűzés megvalósítása érdekében öt nagyratörő célt tűztek ki, amelyek magukban foglalták a foglalkoztatást, a kutatást és fejlesztést, az éghajlatváltozást és az energia fenntarthatóságát, az oktatást, valamint a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet.

A kohéziós politika elkötelezett volt az Európa 2020 stratégia pénzügyi támogatásában. Ezért a 2014–2020-as programozási időszakban a finanszírozás 11 tematikus célkitűzésre irányult, amelyek megfelelnek az Európa 2020 célkitűzéseinek. A beruházások meghatározott százalékának ezekre a tematikus célokra kellett összpontosítania. A tematikus célnak köszönhetően a kohéziós politika finanszírozását úgy használták fel, hogy segítse Európát innovatívabbá, hatékonyabbá, fenntarthatóbbá és versenyképesebbé válni (Európai Bizottság 2010).

A 2014–2020-as programozási időszakban az Európai Strukturális és Beruházási Alapok, különösen az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), az Európai Szociális Alap (ESZA) és a Kohéziós Alap 11 beruházási prioritást támogattak, más néven tematikus célkitűzéseket határoztak meg (Európai Bizottság, 2010):

1. A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése
2. Az információs és kommunikációs technológiákhoz (IKT) való hozzáférés, valamint azok felhasználásának és minőségének javítása
3. A kis- és középvállalkozások (kkv-k) versenyképességének javítása
4. Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban
5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázat-megelőzés és kockázatkezelés előmozdítása
6. A környezet megőrzése és védelme, valamint az erőforrás-hatékonyság előmozdítása
7. A fenntartható közlekedés előmozdítása és a szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban
8. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása

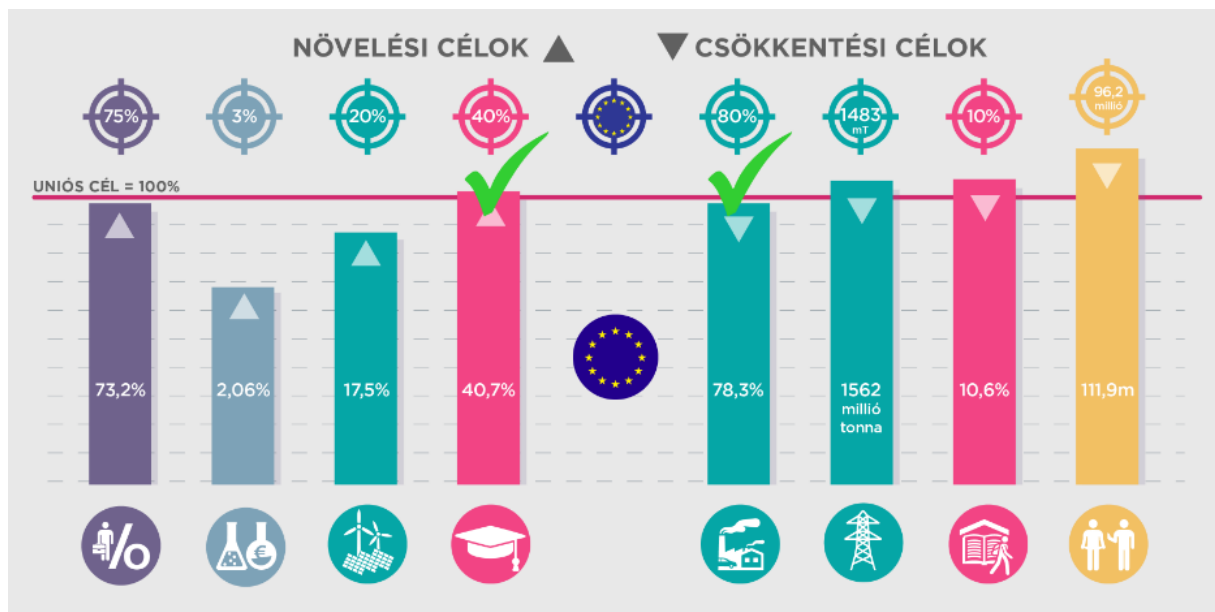
9. A társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység és a megkülönböztetés elleni küzdelem
10. Befektetés az oktatásba, képzésbe és szakképzésbe a készségek és az egész életen át tartó tanulás érdekében
11. A hatóságok és az érdekelték intézményi kapacitásának és a hatékony közigazgatás javítása

E tematikus célok közül az első négy az ERFA kulcsfontosságú prioritásai voltak, és a beruházások jelentős része ezekre a területekre összpontosult (50–80% között, a régió fejlettségi szintjétől függően). E pontok célja volt, hogy a regionális politikai finanszírozást olyan területekre összpontosítsák, amelyek a legnagyobb hasznot jelentik a polgárok számára, szinergiákat teremtve a finanszírozott projektek között, és elkerülve a finanszírozás túlzott széttagoltságát (Európai Bizottság, 2010).

Az Európai Unió „Európa 2020” stratégiájának egyik fő célkitűzése a foglalkoztatás növelése volt, melynek értelmében 2020-ra a 20-64 éves népesség körében a 75 %-os foglalkoztatási ráta elérését tűzték ki célként a tagországok, köztük Magyarország is. Az unió „Európa 2020” rendszer megvalósítása érdekében a strukturális alap felhasználása szempontjából feltételrendszert szabott meg, amely feltételrendszer alkalmazása kötelező érvénnyel átemelésre került a strukturális alapokból és a szociális alapból finanszírozott beruházások tekintetében (Európai Bizottság, 2010).

Mint látható, 2019-re az Európai Unió országai az Európa 2020 stratégia céljai közül az oktatással, valamint a káros-anyag kibocsátással kapcsolatos célszámokat teljesítette (1. ábra).

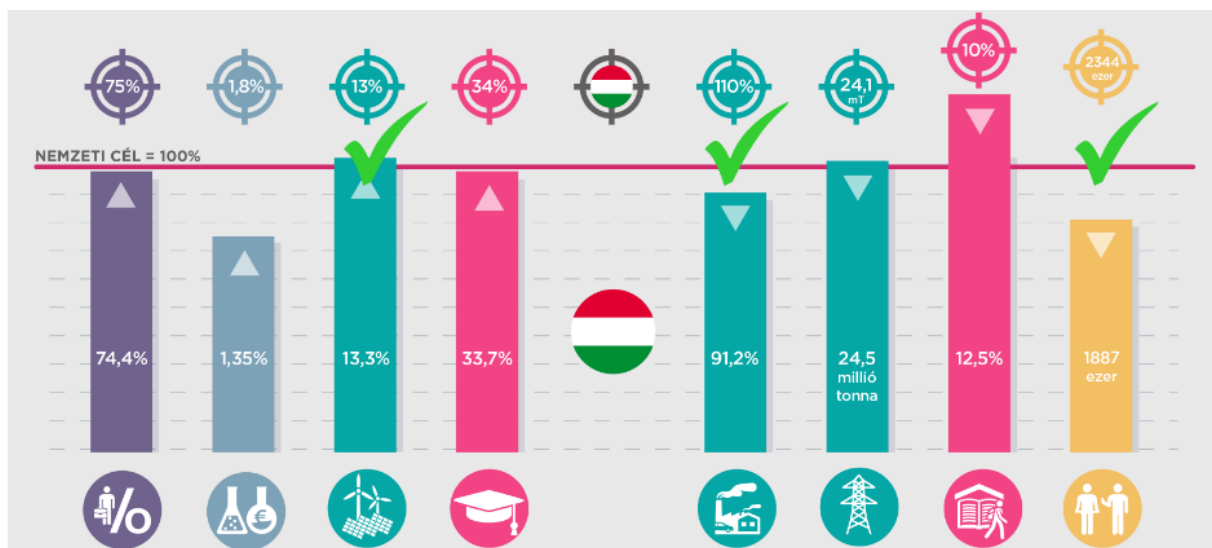
1. ábra: Az Európa 2020 célmutatói és teljesítése az EU-ban, 2019

forrás: Európa Pont, 2019

Magyarországnak a tagállamra vonatkozó célszámok közül a megújuló energiaforrásokkal, valamint a káros-anyag kibocsátás és a szegénységi küszöb alatt élők számával kapcsolatos célokat is sikerült elérnie a 2019-es évre (2. ábra).

2. ábra: Az Európa 2020 célmutatói és Magyarország teljesítménye, 2019

forrás: Európa Pont, 2019

A civil szervezetek bevonása hazánkban is a munkaerőpiaci integráció fontos eleme. A hazai megvalósításhoz kapcsolódóan az alábbi javaslatok kerültek megfogalmazásra (Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014a):

1. Társadalmi szolgáltatók segítése
2. Társadalmi vállalkozási alap biztosítása a visszatérítendő támogatások érdekében
3. Nonprofit szervezetek segítése esetén a támogatási feltételek egyszerűsítése, egyszerűsített elszámolási technikák alkalmazása.

Munkaerőpiaci szolgáltatást nyújtó civil szervezetek tevékenységének segítése, az NFSZ általi koordinációja.

2.3.2. Az Európai Fogytékosságügyi Stratégia

Az Európai Bizottság 2010-ben elfogadott 2010–2020 közötti Európai Fogytékosságügyi Stratégiája az UNCRPD-re épül, és figyelembe veszi a fogyatékkal kapcsolatos cselekvési terv (2004–2010) tapasztalatait. Célkitűzéseit nyolc kiemelt területen végrehajtott intézkedésekkel kívánták elérni (European Commission, 2021):

1. Hozzáférhetőség: az áruk és szolgáltatások hozzáférhetővé tétele a fogyatékkal élők számára, valamint a segítő eszközök piacának népszerűsítése.
2. Részvétel: annak biztosítása, hogy a fogyatékkal élők élvezzék az uniós állampolgárság minden előnyét; felszámolni a közéletben és a szabadidős tevékenységekben való egyenlő részvétel előtt álló akadályokat; előmozdítani a minőségi közösségi szolgáltatások nyújtását.
3. Egyenlőség: a fogyatékoságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem és az esélyegyenlőség előmozdítása.
4. Foglalkoztatás: jelentősen növelje a nyílt munkaerőpiacon dolgozó fogyatékosággal élő személyek arányát. Ők az EU teljes munkaképes korú lakosságának 1/6-át képviselik, de foglalkoztatási arányuk viszonylag alacsony.
5. Oktatás és képzés: a befogadó oktatás és az egész életen át tartó tanulás előmozdítása a fogyatékosággal élő diákok és tanulók számára. A minőségi oktatáshoz és az egész életen át tartó tanuláshoz való egyenlő hozzáférés lehetővé teszi a fogyatékkal élők

számára, hogy teljes mértékben részt vegyenek a társadalomban, és javítsák életminőségüket. Az Európai Bizottság számos oktatási kezdeményezést indított a fogyatékkal élők számára. Ide tartozik az Európai Gyógypedagógiai Fejlesztési Ügynökség, valamint a fogyatékossgal és az egész életen át tartó tanulással foglalkozó speciális tanulmányozó csoport.

6. Szociális védelem: a tisztességes életkörülmények előmozdítása, a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem.
7. Egészség: az egészségügyi szolgáltatásokhoz és a kapcsolódó létesítményekhez való egyenlő hozzáférés elősegítése.
8. Külső fellépés: a fogyatékossgal élő személyek jogainak előmozdítása az EU bővítési és nemzetközi fejlesztési programjaiban.

A Bizottság támogatta az Európai Fogyatékosügyi Szakértők Akadémiai Hálózatát (ANED) is, amely a Bizottság rendelkezésére bocsátja a nemzeti helyzetek, politikák és adatok elemzését. Az ANED kezeli az online eszközt is, amely áttekintést nyújt a tagállamok és az EU kulcsfontosságú eszközeiről az UNCRPD végrehajtásához. Az eszköz létrehozása az Európai Fogyatékossgügyi Stratégiát kísérő cselekvési listában (2010–2015) szereplő intézkedések egyike volt (European Commission, 2021; Európa Pont, 2019).

A stratégia a kutatásunk szempontjából legfontosabb pontja a foglalkoztatás és az egyenlőség biztosítása. A stratégia felfogása szerint a minőségi munkahelyek biztosítják a gazdasági függetlenséget, elősegítik a személyes eredményeket és a legjobbat kínálják a szegénység elleni védelemben. A fogyatékkal élők foglalkoztatási aránya azonban nagyon alacsony, csak 50% körüli. Az EU növekedési céljainak eléréséhez több fogyatékkal élő embernek kell fizetett állásban lennie a nyílt munkaerőpiacon. A Bizottság teljes mértékben ki kívánta használni az Európa 2020 stratégia és az új készségekre és munkahelyekre vonatkozó menetrendjében rejlő lehetőségeket. Elemzéssel, politikai útmutatással, információcserével és egyéb támogatással. Céljuk volt javítani a fogyatékossgal élő nők és férfiak foglalkoztatási helyzetével kapcsolatos ismereteket, továbbá képessé kellett tenni a kihívások beazonosítására és megoldások javaslatára. Különös figyelmet fordított a fogyatékossgal élő fiatalokra, hogy az oktatásból a foglalkoztatásba való átmenetet segítse számukra. Foglalkozott a munkahelyeken belüli mobilitással a nyílt munkaerőpiacon és a védett műhelyekben, segítette az információcserét és a kölcsönös tanulást. Szintén foglalkozott az önfoglalkoztatás és a minőségi munkahelyek kérdésével, többek között olyan szempontokat is figyelembe vett,

mint a munkakörülmények és a szakmai előmenetel, a szociális partnerek lehetősége (Európa Pont, 2019).

Az egyenlőség tekintetében is fontos elemeket tartalmaz a stratégia. Az európaiak több mint fele a fogyatékosra vagy az életkoron alapuló megkülönböztetést tartja a leginkább elterjedtnek. Ahogyan azt az EU Charta 1., 21. és 26. cikke, valamint az EUMSZ 10. és 19. cikke előírja, a Bizottság feladata előmozdítani az emberekkel való egyenlő bánásmódot, a fogyatékosra kétirányú megközelítése révén. Ez magában foglalja a meglévő uniós jogszabályok alkalmazását, a diszkrimináció elleni védelem biztosítását és a küzdelemre irányuló aktív politika végrehajtását, a hátrányos megkülönböztetés csökkentését és az esélyegyenlőség előmozdítását az uniós politikában. A Bizottságnak is figyelmet kell fordítani a fogyatékosra élő személyek hátrányos megkülönböztetésének összesített hatására, például a nemzetiség, életkor, etnikai hovatartozás, nem, vallás vagy meggyőződés, szexuális irányultság, stb tekintetében (European Commission, 2021).

2020-ban a Tanács felkérte a tagállamokat és a Bizottságot, hogy hatáskörüknek megfelelően biztosítsák, kezdődjön meg a fogyatékkal élőkkel kapcsolatos, 2010–2020-es európai cselekvési tervet felváltó Európai Fogyatékosügyei Stratégia kidolgozása. Ennek során felméri, hogy a nemzeti beavatkozások mennyiben tükrözik az Európai Közösség és a tagállamok által az ENSZ-egyezmény teljes körű európai szintű végrehajtására tett kötelezettségvállalást, és e célból mérleget a következő, összehasonlítható nemzeti célok kitűzésének lehetőségét (European Commission, 2021; Európa Pont, 2019).

2.3.3. Fogyatékosra és foglalkoztatás az EU-ban

Az Európai Unióban minden hatodik, Magyarországon minden tizedik ember egészségkárosodásának mértéke kihatással van életvitelére. Ahogy a tanulmány elején jeleztük, a gondok alatt állók a fogyatékkal élők csoportját képezik, a statisztikai adatokban, felmérésekben nem képeznek külön csoportot. Az államok felismerték, hogy a társadalmi, gazdasági integráció elősegítése érdekében szükséges az állami és civil szereplők összehangolt működése, mely képes a fogyatékkal élők, megváltozott munkaképességű személyek, így a gondok alatt állók esélyeit, a hátrányaik leküzdését segíteni. Az „Európai fogyatékosügyei stratégia 2010-2020: megújított elkötelezettség az akadálymentes Európa megvalósítása iránt” célkitűzése szerint 2020-ra megváltozott munkaképességű személyek körében 75%-os arányt kell elérnie a foglalkoztatási rátának. A 2010-2020 közötti időszakra vonatkozó Európai Fogyatékosügyei Stratégia átfogó célkitűzése az, hogy erősítse a

fogyatékosokkal élők pozícióját annak érdekében, hogy teljes mértékben élhessenek jogaikkal, és teljes körűen részt vehessenek a társadalomban és az európai gazdaságban, különösen az egységes piac keretében. A Bizottság nyolc cselekvési területet jelölt ki: akadálymentesítés, részvétel, egyenlőség, foglalkoztatás, oktatás és képzés, szociális védelem, egészség és külső fellépés. Az Európa 2020 stratégiával összhangban az alábbi három cél elérését emelték ki a tagállamok: a 20–64 éves lakosság 75%-a rendelkezzen munkával; az iskolai lemorzsolódási arány csökkenjen 10% alá, és a 30–34 évesek legalább 40%-a rendelkezzen felsőfokú végzettséggel; legalább 20 millióval csökkenjen a szegénységben élők vagy az elszegényedés és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitétek száma.

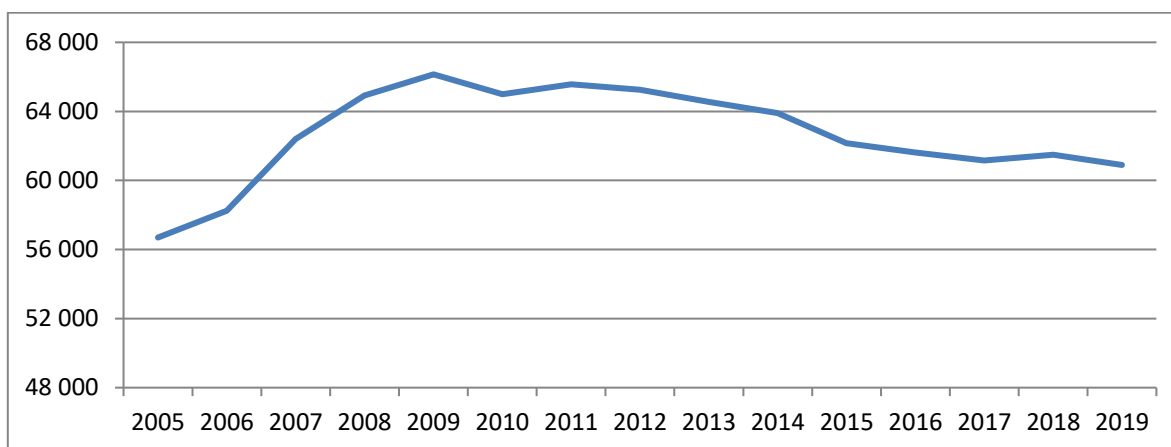
Az Európa 2020 stratégiában megfogalmazott 10%-os iskolából történő lemorzsolódási arányt több tagállam csaknem sikeresen elérte, azonban ez a tendencia nem mondható el a fogyatékkal élőkre. Helyzetük rendkívül hátrányos az iskola korai elhagyása tekintetében, mivel EU-szinten a fogyatékos fiatalok több, mint 21%-a hagyja abba idő előtt a képzést. A korai iskola elhagyás hátterében több probléma áll: az oktatáshoz való hozzáférhetőség hiánya, a fizikai, építészeti akadályok, melyek jelentősen megnehezítik vagy ellehetetlenítik az oktatásban való részvételt. A kialakult állapotot előidézheti a megfelelő képzési módszerek, eszközök hiánya is. A képzéseket idő előtt elhagyók gyakorlatilag képzettség nélkül lépnek be a munkaerőpiacra jelentős, halmozott hátránnyal indulva. A képzettség hiánya csökkenti beilleszkedési esélyüket, technológiai változásokhoz való alkalmazkodóképességüket, rugalmasságukat is. Az Európai Unióban a 30-34 évesek közel 40%-a rendelkezik felsőfokú vagy azzal egyenértékű végzettséggel, amely szintén teljesíti a Stratégia által kitűzött célt. Azonban, ha a fogyatékkal élők között vizsgáljuk az arányt, már jóval kedvezőtlenebb adatokat kapunk. Esetükben a felsőfokú vagy azzal egyenértékű végzettséggel rendelkezők aránya még a 30%-ot sem éri el. A fogyatékoság mértékét vizsgálva láthatjuk, hogy a 30-34 éves fogyatékkal élő korosztály tekintetében a súlyos fogyatékkal élők 18%-a, a mérsékelten fogyatékosok 31%-a rendelkezik diplomával vagy azzal egyen értékű felsőfokú végzettséggel. Az oktatásban töltött évek száma jelentősen növeli a foglalkoztatottság arányát a fogyatékkal élők és a nem fogyatékkal élők között. A felsőfokú oktatásban (rövid ciklusú felsőoktatás, alapképzés, mesterképzés és doktori képzés, vagy ezekkel egyenértékűek) részesült 25–64 éves korosztály foglalkoztatási rátája az EU 28 tagállamában 84,8% volt 2016-ban, ami jóval meghaladta a legfeljebb alacsony vagy alsó középfokú oktatásban résztvevőket (54,3%). Az EU 28 tagállamában a legfeljebb felső középfokú vagy nem felsőfokú posztsekunder képzésben részesültek foglalkoztatási rátája 74,8% volt. A fogyatékkal élők esetében a legmagasabb végzettséggel rendelkezők

foglalkoztatási aránya 69,3 %-os, a középfokú végzettségűeké 56,4-os, az alacsony vagy középfokú képzésben részesülők foglalkoztatási rátája 32,6-os ugyanebben az évben. Az adatok alapján egyértelmű, hogy oktatás jelentősen növeli a munkahely megszerzésének esélyeit. Általánosságban elmondható, hogy az Európai Unióban a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyekre jellemző az alacsony gazdasági aktivitás. Sokan közülük a munkaerő-piacon történő elhelyezkedés nehézségei miatt inkább az inaktivitást választják, amelynek számos következménye lehet: elszegényedés, további egészségügyi problémák, társadalmi kirekesztődés. A gazdaságilag aktív népességet a foglalkoztatottak és a munkanélküliek alkotják. Az EU MEF meghatározása szerint a foglalkoztatott az a 15. életévét betöltött személy, aki a bázishéten akár csak egy órán át, de munkát végzett fizetés, nyereség vagy családi haszon ellenében. 2016-ban az EU-28-ban a 20–64 éves korcsoport teljes foglalkoztatási rátája az európai uniós munkaerő-felmérés (EUMEF) szerint 71,1% volt, mely az Unióban valaha mért legmagasabb éves átlag, azonban a fogyatékkal élők foglalkoztatása az Európai Unióban 57%-os volt, amely jelentősen elmarad a nem fogyatékkal élők foglalkoztatási rátájától.

2.3.4. A nonprofit szervezetek helyzete Magyarországon

A nonprofit szervezetek száma hazánkban 2005 és 2009 között jelentős növekedést mutatott (3. ábra). 2009-től azonban a lassú, de folyamatos csökkenés jellemzi a szektort, a szervezetek számának tekintetében, ahogy ezt az alábbi ábrán is láthatjuk.

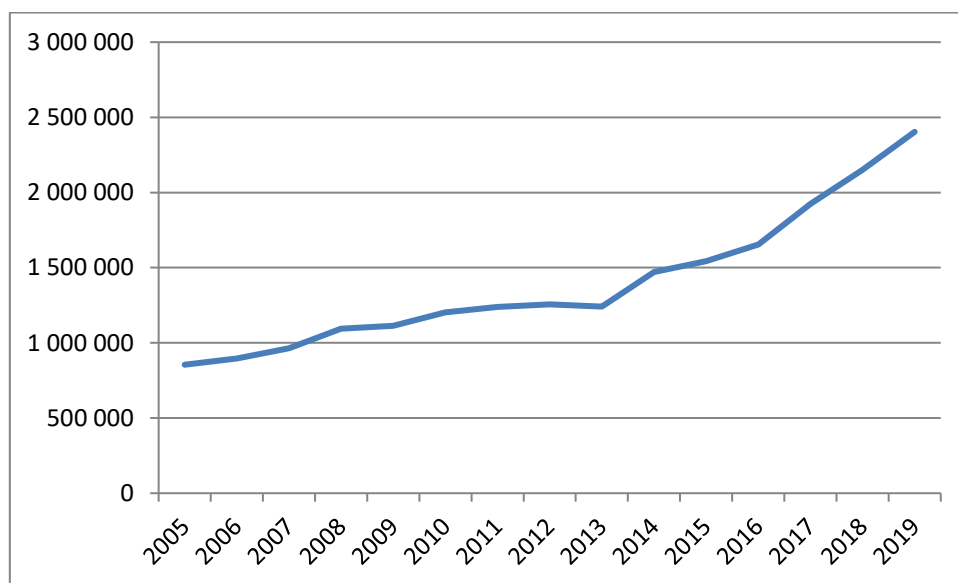
3. ábra: A nonprofit szervezetek számának alakulása Magyarországon, 2005-2019 között

Forrás: KSH, 2020

A szervezetek számának csökkenésével nem járt együtt a finanszírozás csökkenése. Éppen ellenkezőleg, ha a szervezetek összbevételét tekintjük, a 2005 és 2014 közötti lassú, de folyamatos növekedés jellemezte, az utóbbi években ezt gyors növekedés váltotta fel (4. ábra). Míg 2014-ben kb. 1500 milliárd Ft-ból gazdálkodott a szektor, 2019-re ez a szám eléri a 2500 milliárdot. Így 2019-ben a kevesebb szervezet már jóval több forrással gazdálkodhatott napjainkban, amit igazol az is, hogy az egy szervezetre jutó bevétel is jelentősen nőtt.

4. ábra: A hazai nonprofit szervezetek összes bevétele, millió Ft (2005-2019)

Forrás: KSH, 2020

A nonprofit szervezetek osztályozási rendszere (NSZOR) 18 tevékenységi főcsoportot különböztet meg. A szervezetek számának megoszlása tevékenységcsoportok szerint 2005 és 2019 között minimális változást mutatott. A szervezetek több mint kétharmada 7 tevékenységi főcsoportba tartozik, ezek a következők: szabadidő, hobbi; sport; kultúra; oktatás; szociális ellátás; településfejlesztés; szakmai, gazdasági érdekképviselés. (KSH, 2020)

Az OFA Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft. megbízásából, a GINOP5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt keretében végzett kutatás a társadalmi vállalkozásokat vizsgálta, és információkat gyűjtött azok működéséről, környezetéről, problémáiról (G. Fekete és mtsai., 2017).

A kutatás felhívja a figyelmünket arra, hogy a civil szervezeteknél szemléletváltás következik be, sokszor kényszerből piacosították tevékenységüket, és egy részük társadalmi vállalkozássá válik. A különböző szektorok (nonprofit és forprofit) egyre inkább közelednek egymáshoz, tanulnak egymás szemléletéből és módszereiből. A szervezetek működési ideje,

foglalkoztatotti létszáma, bevétele és adózás előtti eredménye alapján az alapítványok minden szempontból átlag feletti, a szociális szövetkezetek pedig átlag alatti teljesítményt mutatnak. A nonprofit kft-k átlag feletti, bár az egyesületek nagy része régóta működik, de a többi szempont alapján átlag alatti a teljesítményük (G. Fekete és mtsai., 2017).

2.3.5. A PPP fogalma és szerepe

A foglalkoztatáspolitikai és a nonprofit szervezetek kapcsolata a public–private partnership megállapodásokon keresztül valósul meg. A public–private partnership (PPP) két vagy több állami és magánszektorbeli szereplő közötti, általában hosszú távú együttműködési megállapodás. Más szavakkal, magában foglalja azokat a kormányzati aktorokat és vállalkozásokat, amelyek együtt dolgoznak egy projekt befejezésén, a lakosságnak nyújtott szolgáltatáson (Hodge és Greve, 2007).

A köz- és magánszféra közötti partnerségek a kormányzat működésének szerves részét képezik Európában és hazánkban egyaránt. A PPP-k valósítják meg az egyes állami szolgáltatásokat a magánszektor erőforrásainak és szakértelmének felhasználásával. Ahol a kormányok az infrastruktúra hiányával néznek szembe, és hatékonyabb szolgáltatásokat igényelnek, a magánszektorral való partnerség elősegítheti az új megoldások előmozdítását és a finanszírozás előteremtését.

A PPP-k a kockázatok és felelősségek megosztása révén ötvözik mind az állami, mind a magánszektor előnyeit és erőforrásait. Ez lehetővé teszi a kormányok számára, hogy kihasználják a magánszektor szakértelmét, és lehetővé teszik számukra, hogy a napi műveletek átruházásával inkább a politikára, a tervezésre és a szabályozásra összpontosítsanak (Hodge és Greve, 2007).

A sikeres PPP eléréséhez elengedhetetlen a hosszú távú fejlesztési célok és a kockázatosztás alapos elemzése. Az állam jogi és intézményi keretének támogatnia kell a szolgáltatásnyújtás ezen új modelljét, valamint hatékony irányítási és ellenőrzési mechanizmusokat kell biztosítania a PPP-k számára. A jól kidolgozott PPP-megállapodásnak egyértelműen el kell osztania a kockázatokat és a felelősségeket. (Raman, 2014)

A PPP fogalmának számos definíciója ismert. Ezek lényegükben megegyezők, azonban a különböző definíciókat megalkotó szervezetek a PPP megállapodások más-más tulajdonságaira helyezik a hangsúlyt. (Raman, 2014)

A Világbank megfogalmazása szerint a PPP általában átlagos vagy hosszú megállapodásokra utal az állami és a magánszféra között, ahol a szolgáltatások egy része a közszféra felelőségi

körébe tartozik. Fontos kiemelni, hogy a szereplőknek közösek a céljai. Egy másik meghatározás szerint a Világbank és más intézmények elfogadják a terminus tágabb megközelítését, ami a PPP-t hosszú távú szerződésként határozza meg a magánfelek és a kormányzati szerv egyezségeként, amelynek célja olyan állami eszköz vagy szolgáltatás nyújtása, amelyben a magánszektorba tartozó fél jelentős kockázatot és vezetői felelősséget vállal, ugyanakkor a teljesítményhez kapcsolódó javadalmazás illeti meg (Raman, 2014).

Az IMF definíciója szerint a köz- és magánszféra partnerségei olyan megállapodásokra vonatkoznak, amelyekben a magánszektor által nyújtott infrastrukturális eszközöket és szolgáltatásokat szállítja a hagyományosan, a kormány által biztosított szolgáltatásokhoz.

Az Európai Unió meghatározása szerint a PPP-k a hatóságok és a gazdasági szereplők közötti együttműködési formát írják le. Ennek az együttműködésnek az elsődleges célja a finanszírozás, a kivitelezés, a felújítás, az infrastruktúra működtetése vagy a szolgáltatás nyújtása. (Raman, 2014)

1. táblázat: A PPP definícióinak összehasonlítása

Faktor	Világbank	IMF	Európai Unió
A megállapodásba bevont felek	köz- és magánszektor	magánszektor és kormányzat	hatóságok és gazdasági szereplők
Célkitűzés	a közszféra hatáskörébe tartozó programok megvalósítása	a hagyományosan kormányzati infrastrukturális eszközök és szolgáltatások biztosítása	Az infrastruktúra létrehozása és üzemeltetése
Finanszírozás módja	nem meghatározott	nem meghatározott	magánszektor
Időszak	közép- vagy hosszútáv	nem meghatározott	nem meghatározott
Kockázat megosztása	a magánszektorba tartozó fél jelentős kockázatot és vezetői felelősséget vállal	nem meghatározott	nem meghatározott

Forrás: Saját szerkesztés

A három szervezet megközelítése között számos különbség található, mind az együttműködő felek, mind a PPP céljai, finanszírozása, kockázatmegosztása, valamint a megállapodás időszakának tekintetében (1. táblázat). A Világbank PPP terminusába beletartozik minden köz- és magánszektor közötti megállapodás, míg az IMF a kormányzatra szűkíti az első felet, az Európai Unió pedig hatóságokról beszél. Az Európai Unió megközelítése szerint a finanszírozást a magánszektor biztosítja, míg a másik két szervezetnél ez a kérdés nincs

konkrétan meghatározva. A megegyezés időtartamát a Világbank definíciója közép, illetve hosszútávra korlátozza, a másik két definíció nem tesz ilyen kitételt. Továbbá a Világbank szerint a PPP megállapodásoknál a magánszektorba tartozó fél jelentős kockázatot és vezetői felelősséget vállal.

2.3.6. A nonprofit szektor szerepe a hazai foglalkoztatáspolitikában

Egy fejlett piacgazdaságban sem képes a piac a gazdaság minden koordinációs igényét kielégíteni. Vannak esetek, amiket a piaci koordináció nem vagy nem megfelelően kezel. Ilyen esetekben az egyik lehetőség az állam gazdasági szerepvállalása. Annak pedig egyik módja lehet a PPP alkalmazása (Kozma, 2016).

Kozma Miklós 2016-os tanulmánya (Kozma, 2016) a hazai PPP megállapodások hatékonyságát vizsgálta. A kutatás tanulságai szerint a partneri együttműködéshez az állami fél gyakran nem volt képes megfelelően fellépni. A kockázatvállalást a politikai döntéshozók jellemzően nem tudták kezelni, mindenáron kerültek. Nem valósult meg a PPP lényegét jelentő kifinomult kockázatmegosztás.

2.4. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok

A European Institute of Gender Equality szerint a hátrányos helyzetű egyéneket úgy határozza meg, hogy azok olyan személyek csoportjai, akiknél nagyobb a szegénység, a társadalmi kirekesztés, a megkülönböztetés és az erőszak kockázata, mint a lakosság körében, beleértve, de nem kizárólagosan, az etnikai kisebbségeket, a migránsokat, a fogyatékkal élőket, az elszigetelt időseket és a gyermekeket. (European Institute of Gender Equality, 2021)

A megkülönböztetéssel és a marginalizációval szembeni kiszolgáltatottság a társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai körülmények következménye, nem pedig a személyek bizonyos csoportjaira jellemző tulajdonság. Jogaik megsértése esetén korlátozott hozzáféréssel rendelkeznek a védelemhez, a támogatáshoz és a jogorvoslathoz.

A sztereotip előítéletekről és attitűdökről, a hátrányos megkülönböztető viselkedésről szóló tanulmányok hangsúlyozzák, hogy a hátrányos helyzetű csoportok tagjai természetüknél fogva nem kiszolgáltatottak, hanem kényszerhelyzetben vannak (European Institute of Gender Equality, 2021).

2.4.1. A hátrányos helyzetűek foglalkoztatása

A primer és hivatalos foglalkoztatáspolitikai célkitűzés már a 2010-es kormányprogramban megfogalmazódott: az 1 millió új, adózó munkahely létrehozásával. Az elmúlt évek foglalkoztatáspolitikája ebből a szempontból általánosan jól vizsgázott: nagymértékben emelkedett a foglalkoztatási ráta, valamint sokkal alacsonyabb lett a munkanélküliek aránya. A célkitűzések, továbbá instrumentumok összhangja következőképpen ezen a szinten kiválóan teljesült. Apró szépséghibája az eredménynek, hogy a kevésbé fontosnak tartott, a kimondott, de nem hangsúlyos, ezáltal másodlagossá degradálódott, a tényleges célrendszerbe komolyabban soha be nem épülő célkitűzések nem igazán érvényesülhettek ebben a foglalkoztatáspolitikai modellben. Így nyugodtan állíthatjuk egyik oldalról azt, hogy a használt instrumentumok jók, mert az esszenciális célt (a foglalkoztatás növelését, a munkanélküliség csökkentését) teljesítik. Kormányzati szinten feltételezhetően nem is vártak ennél többet, (mert a többi cél – úgy tűnik – inkább csak kinyilvánított, a környezeti elvárásoknak és társadalmi szempontoknak való megfelelés követelményéből született, de inkább csak „vonal alatti”). Másik oldalról viszont ugyanígy állíthatjuk, hogy az instrumentumok – legalább részben – amiatt nem megfelelők, mert kontraproduktívak ezeknek a „másodlagos” céloknak az elérésében. Az Új Széchenyi Terv még abból indult ki, hogy nem a termelékenységben, hanem a foglalkoztatási rátában vagyunk elmaradva. A direkt

foglalkoztatási projektek – a felhasznált források ellenére – nagyon alacsony hatékonyságúak, az államnak a vállalkozókat szükséges olyan helyzetbe hoznia, hogy egyre nagyobb számú embernek tudjanak, ezen kívül akarjanak munkát adni (László, 2016).

Ezzel párhuzamos módon nyilatkozatok sora hangzott, hogy mennyire lényeges javítani a versenyképességünket. Ezután a valós politikai prioritások, továbbá használt instrumentumok viszont ezeket már nem tekintették releváns kritériumnak: a foglalkoztatási rátát növelő instrumentumok nem kapcsolódtak össze a gazdaság dinamizmusával, nem a produktív, versenyképes ágazatokban növelték a foglalkoztatást, hanem alacsony termelékenységű, drágán fenntartható munkahelyeket hoztak létre, sok esetben látszat-foglalkoztatással. Érdeemes megnézni a közfoglalkoztatás 2016. évi céljainak meghatározásáról szóló 1040/2016 (II.11.) Korm. határozat 1. pontját. Abban minden szerepel a közfoglalkoztatás céljaként, ami csupán eszünkbe juthat a munkaerőpiac kapcsán: a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának, továbbá foglalkoztathatóságának növelésétől a kulturális örökség elemeinek megóvásán, ezen kívül a gondozatlan sírkertek rekonstrukciójának elősegítésén át a roma népesség lakhatásának elősegítéséig. A közfoglalkoztatás önmagában nem alkalmas minden gondunk (hatékony) megoldására. A foglalkoztatáspolitikai főcsapást jelentő eszközeitől következőképpen ne kérjük számon a termelékenység, a versenyképesség javításának segítségét, a munkaerő-kínálatnak a kereslet által megkívánt szintre fejlesztését, a hátrányos helyzet megszüntetését, mert nem erre jöttek létre, valamint eleve nem alkalmasak erre.

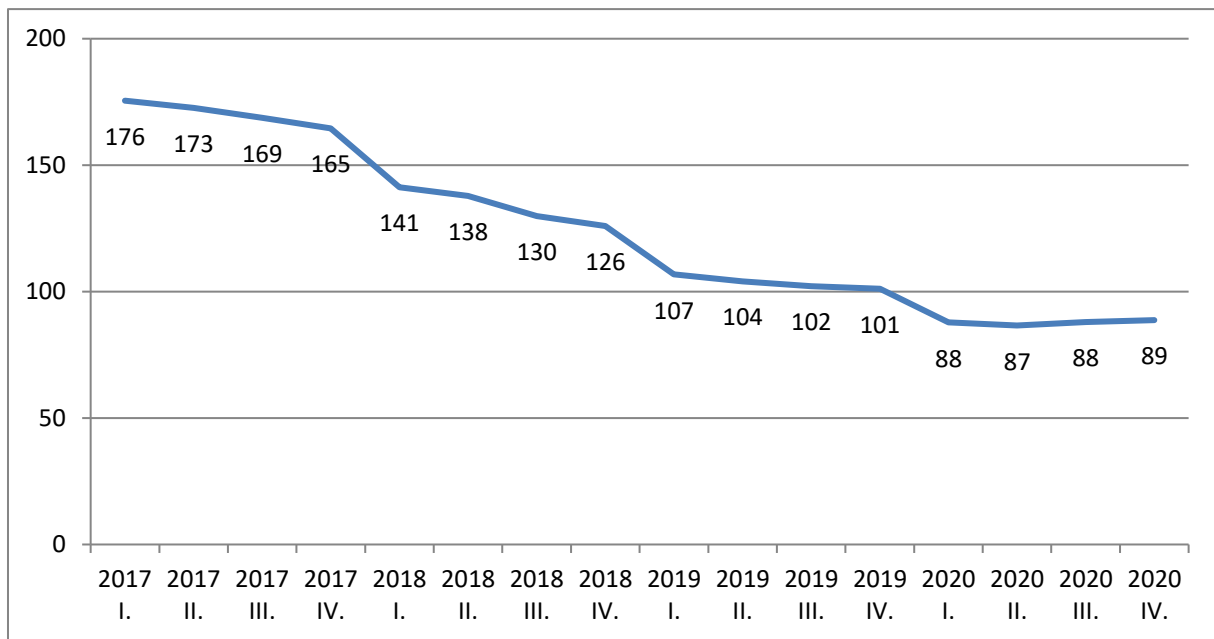
2.4.2. A közfoglalkoztatás

A közfoglalkoztatás intézménye a 2010-es kormányváltás utáni években terjedt el Magyarországon. Az intézmény eddig is ismert volt, azonban annak mértéke eddig soha nem látott módon növekedett az időszakban. Az utóbbi években azonban a közfoglalkoztatás „lecsengését” tapasztalhatjuk. Az állam egyre kevesebb forrást biztosít ennek a területnek, ezért az elmúlt négy évben az is tapasztalható, hogy a közfoglalkoztatottak száma évről-évre csökken (5. ábra).

2017 első negyedében a közfoglalkoztatottak száma elérte a 176 ezer főt. Ugyanez a szám 2018 első negyedében 141 ezerre csökkent, az év folyamán további csökkenés volt megfigyelhető. A 2019-es év folyamán a közfoglalkoztatásba bevont személyek száma 100 ezer fő környékén mozgott. Egy évvel később, 2020-ban ez a szám lecsökkent, és 90 ezer körüli átlag alatt maradt.

Az adatok alapján fontos kérdés, hogy a továbbiakban hogyan alakul a közfoglalkoztatás. Tovább csökken-e a létszám, ahogy az elmúlt évek tendenciája ezt feltételezi, vagy a pandémia gazdasági hatásait mérséklendő, az állam új forrásokat nyit meg erre a célra. Ebben az esetben újra növekedés érhető el ezen a területen.

5. ábra: Közfoglalkoztatottak száma Magyarországon, 2016-2020 (ezer fő) között

forrás: KSH, 2021

A közfoglalkoztatás megvalósításához igen nagy kormányzati forrásokat rendeltek hozzá. A közfoglalkoztatást magában foglaló Start projekt egyedül, az NFA teljes (tervezett) kiadásának 2015-ben 63,2%-át, 2016-ban már 73,3%-át tette ki. Az NFA teljes költségvetése a vizsgált időszakokban 8,5 százalékkal emelkedett, de azon belül a Start-program költségvetése 25,9%-kal nőtt. A közfoglalkoztatás keretei között nagyon sok helyen született nagyszerű, leleményes szellemiségű, valóban értékteremtő megoldás, lokális összefogás, tartósan működőképes eredmény. Ezek mögött persze sok esetben olyan helyi törekvések állnak, amik korábban is léteztek, elindultak különféle keretek között (helyi kezdeményezések, területfejlesztési programok, foglalkoztatási partnerségek), és most a közfoglalkoztatásnál találtak hozzá forrásokat. Ha aktívan működne ezen a szinten a foglalkoztatási partnerségek települési támogatási programja, esetleg kialakulhatnának újabb társadalmi szövetkezetek, azokban is megvalósulhatnának ezek, ugyan kevésbé központosított formában (László, 2016).

A közfoglalkoztatás erénye, hogy megoldott valamit, amit ennyire korábban nem sikerült egyik kormánynak sem: kihozott sok ezer inaktív embert a segélyezés állapotából. Ezzel párhuzamosan a kijelölt célkitűzésekkel ellentétben ezen munkavállalókat a közfoglalkoztatás nem vitte át a munkaerőpiacra. Egy olyan második piacot teremtett meg, amelynek névleg célkitűzése a versenypiacra tranzitálás, viszont ennek eszközeit nem teremtette meg: a közfoglalkoztatásnak nem lett állandó, ezen kívül jelentős, domináns szegmense a foglalkoztathatóságot elősegítő képzés, a gazdaság pedig nem került olyan állapotba, hogy jelentős számban lett volna képes munkahelyeket teremteni a versenyszférában. Ezzel egy sokkal zártabb, továbbá leértékeltőbb, alacsonyabb határfokú foglalkoztatási szférát hozott létre, mint a korábbi tranzit-programok. A legnagyobb volumenben közfoglalkoztatottakat alkalmazó szervezetek jelenleg a nagy állami cégek, valamint az egyes nagyobb városi önkormányzatok városüzemeltető cégei. Ezek láthatóan nem a versenypiac szervezetei, valamint nem is tranzit-foglalkoztatók. Ezzel szemben olyan költségvetési, esetleg ahhoz közeli szervezetek, amik könnyen azonosulnak a hivatalos foglalkoztatási törekvésekkel, (amit még az is alátámaszthat, hogy mind a központi, mind a helyi költségvetés szempontjából egyaránt jó lehet, ha a közfoglalkoztatás más kasszából finanszírozható, olcsó munkaerőt biztosít számukra) (László, 2016).

A közfoglalkoztatottakat legnagyobb számban munkaadó szervezetek a lokális önkormányzatok, többnyire forráshiányosak. Következésképpen ezek is érdekeltek a közfoglalkoztatással megszerezhető (a forráshiányokat részben kompenzáló, a helyi munkanélküliségből adódó feszültségeket csökkentő, és talán hasznosan is elkölthető) támogatási összegekben, nem céljuk annak megszüntetése. Ha a közszféra nagy számban „használ” közfoglalkoztatottakat, az ugyan értelmesebb, mint a segélyezés, de végeredményben, esetleg kiszorítja a közalkalmazottakat (nem kell a költségvetésből munkabért fizetni, a korábbi alkalmazottakat más forrásból, olcsóbban lehet helyettesíteni). Esetleg egyszerűen a társadalom felszívja a munkanélkülieket, inaktívakat, hogy azok ne jelenjenek meg az aktivitási arány alacsony értékeként. Ez igazság szerint más néven nevezett, de ugyanolyan vatta-munkaerő, mint volt a szocialista időszakban a vállalaton belüli munkanélküliség. Ha pedig a versenyszférában is lehet támogatott közfoglalkoztatottakat használni, az biztosan nem versenysemleges és erős lesz a kiszorító hatása.

A közfoglalkoztatás különleges jogviszony keretei között működik. A Munka Törvénykönyve szerinti alkalmazottaknál kevesebb védelemmel, továbbá a minimálbérnél alacsonyabb közfoglalkoztatási bérrel rendelkeznek a közmunkások. Ebből egy nagyon ambivalens helyzet keletkezik. Egyik oldalról, ha a közfoglalkoztatás munkahely-teremtő, ha a foglalkoztatás

(akár a versenyszférában, támogatással, vagy egy kötelező önkormányzati feladat megvalósításával) egyébiránt is betöltendő, valós munkahelyen alakul ki, abban az esetben a „normál” munkaerő-piaci bért kellene a közfoglalkoztatásért is fizetni. Az alacsonyabb közfoglalkoztatási bér alátámasztja, felerősíti a minimálbérrre beálló foglalkoztatást, az alacsony magyarországi bérszínvonalat, annak minden társadalmi morált, egészséget és mobilitást befolyásoló hatásával. Persze abban az esetben, ha nem produktív, nem értékteremtő a munka, ha csupán látszat- („vatta”-) foglalkoztatás valósul meg, abban az esetben indokolt az alacsonyabb bér, de ezt nem lenne szabad a foglalkoztatás növekedéseként, siker-sztorinak beállítani. Másik oldalról pedig a közfoglalkoztatás egy védett, relatíve egyszerű, könnyű, amit sok esetben „kéz kezét mos” alapon is meg lehet szervezni. Adott esetben ez megfelelő a lokális hatalomnak, mert szelektálhat, „kézben tarthatja” a lokális kisközösség közfoglalkoztatásba bevont részét, ezen kívül segít oldani a lokális társadalmi feszültségeket (László, 2016).

2.5. A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt

Ebben az alfejezetben, a pilot program főbb csomópontjainak ismertetése után áttérek a TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt ismertetésére. Bemutatom a projekttel kapcsolatos jogi környezetet, a projekt alapadatait és főbb attribútumait, céljait is.

A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt felhívását Magyarország Kormánya tette közzé. A felhívás a megyei jogú városok számára, a foglalkoztatás-növelést célzó foglalkoztatási együttműködések, partnerségek, paktumok létrehozatala és a paktumok képzési és foglalkoztatási programjai megvalósítása érdekében történt. A Kormány a Partnerségi Megállapodásban célként tekinti az emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás ösztönzés, valamint társadalmi együttműködések segítségét. A célkitűzés elérését a Kormány a megyei jogú város önkormányzataival, kormányhivatalokkal, valamint a foglalkoztatás-fejlesztésben érintett lokális és egyéb megyei szereplők együttműködésével tervezte megvalósítani jelen felhívásban foglalt feltételek mentén. A projekt forrását az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásban biztosította (Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014b).

Az együttműködés keretében a Kormány vállalta, hogy:

- Az előleggel kapcsolatos feltételeknek megfelelő támogatott projekteknek a projekt elszámolható költségei legfeljebb 100 %-ának megfelelő támogatási előleget biztosít
- A felhívás feltételeinek megfelelő projekteket vissza nem térítendő támogatásban részesíti a rendelkezésre álló forrás erejéig

A támogatási kérelmet benyújtó szervezetek az együttműködés keretében vállalták, hogy:

- a kapott támogatáson felül önerőből finanszírozzák a projektet
- projektjük megvalósításával hozzájárulnak a területi sajátosságokon alapuló fejlettségbeli különbségek mérsékléséhez és a foglalkoztatottsági szint emeléséhez (Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014b).

2.5.1. A Zala megyei projekt

A célok megvalósítása érdekében jöttek létre Zala megyében a „Dél-Zalai Foglalkoztatási Együtműködés”, a „Zalai innovatív foglalkoztatási paktum”, Innovatív foglalkoztatási együttműködés a zalaegerszegi és lenti járásokban”, valamint a „Kanizsai foglalkoztatási paktum”, mely TOP 6.8.2.-15-NA1 azonosító számot kapta és amelynek megvalósítását is vizsgálja a doktori értekezés.

A TOP-6.8.2-15/16 munkaerőpiaci programok megvalósításának forrását az ESZA (Európai Szociális Alap) és a Nemzeti Társfinanszírozás által biztosított összeg adta. A TOP programok finanszírozása tehát a társfinanszírozott Európai Unió forrásokból történt, melyek kizárólag a támogatási szerződésben meghatározott célokra voltak fordíthatók, egyéb célú felhasználásuk nem volt lehetséges.

Nagykanizsán, 2015 végén a nyilvántartott lakónépesség száma 48.165 fő volt. A városban működő, hozzávetőleg 3200 vállalkozás többsége mikro-vállalkozás (96%) vagy kisvállalkozás (3%), melyek a helyi foglalkoztatásban kiemelkedően fontos szerepet játszanak. 2010-től 2015 végéig valamivel több, mint 1000 fővel csökkent a regisztrált álláskeresők átlagos létszáma, 2015 végén 2112 főt tartott nyilván a Zala Megyei Kormányhivatal nagykanizsai kirendeltsége. Az álláskeresők között azonban továbbra is jelentős a munkaerőpiacról tartósan kiszorultak, illetve tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek aránya. 2015 végén a regisztrált álláskeresők több mint fele hat hónapnál hosszabb ideje nem tudott elhelyezkedni (Meyer, 2016).

A kiemelt projektek keretében megvalósuló munkaerőpiaci program célja a paktumok szerinti keresletnek megfelelő munkaerő biztosítása, az adott térségben munkát vállalni szándékozó, álláskereső hátrányos helyzetű személyek és inaktív foglalkoztathatóságának javítása, nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének támogatása, a közfoglalkoztatásból a nyílt munkaerőpiacra való átlépés elősegítése azon közfoglalkoztatottak esetében, akik képessé tehetőek és készek munkát vállalni a nyílt munkaerőpiacon. A TOP program új módszerek, innovációk kidolgozását, alkalmazását is biztosította, melyek az országos és helyi munkaerőpiaci politika más területein, más célcsoportjainál is alkalmazhatók a későbbiek során (Meyer, 2016).

A folyamatosan változó világ munkaerőpiacra gyakorolt hatásai következtében innovatív megoldásokra van szükség, mindemellett fontos a lehetőség szerinti teljes foglalkoztatottság elérése. A projekthez tartozó előírás szerint törekedni kellett arra, hogy a program hozzájáruljon a területi sajátosságokon alapuló fejlettségbeli különbségek mérsékléséhez és a foglalkoztatottsági szint emeléséhez. A projekt megvalósítása során kiemelt figyelmet érdemeltek a családbarát munkahelyek, a nők és férfiak közötti egyenlőség, illetve a

fogyatékosokkal élők, a megváltozott munkaképességűek és a romák esélyegyenlőségének elősegítése (2003. évi CXXV. tv.).

A monitoring fontos része volt a projektnek. A teljesülés vizsgálatára indikátorok és mutatók kerültek meghatározásra, amely mérőszámok a munkaerőpiaci program részvételi, illetve egyéb vizsgálati/hatásvizsgálati adataiból képezhetők.

2.5.2. A program céljai, eszközei

A programba meghatározott munkaerőpiaci tevékenységekbe az adott térségben munkát vállalni szándékozó, álláskereső, hátrányos helyzetű személyek, közfoglalkoztatottak és inaktívak voltak bevonhatók (1998. évi XXVI. tv.).

A program fontos eleme volt a bértámogatás. A program keretében a 6/1996. (VII.16.) MüM rendelet 11.§ (2) bekezdése alapján az állami foglalkoztatási szervként eljáró kormányhivatalok vagy járási hivatalok bértámogatást hátrányos helyzetű, súlyosan hátrányos helyzetű, továbbá megváltozott munkaképességű személy elhelyezkedése érdekében nyújthattak (6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet).

A bértámogatások kérelmének jóváhagyását a Megyei Foglalkoztatási Osztály munkatársai végezték. A munkatapasztalat-szerzést elősegítő bérköltség-támogatás az Ft. 19/B. § (3) bekezdése alapján volt adható (1991. évi IV. törvény).

A program célcsoportjába tartoznak azok az inaktív személyek, akik a programba való bevonás előtt nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres jövedelmet biztosító munkájuk, és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni.

Foglalkoztatáspolitikai szempontból a területi sajátosságok miatt eltérő, hogy ki számít az adott területen veszélyeztetettnek a tartós munkanélkülisége miatt. A veszélyeztetettséget jelentő munkanélküliségi időtartam az állami foglalkoztatási szervként eljáró járási hivatal foglalkoztatási osztályai által kerül meghatározásra, de minimum 3 hónapban állapították meg ezt. A program célcsoportjába tartozó egyének tehát legnagyobb részben hátrányos helyzetűek voltak, annak ellenére, hogy bizonyos célcsoportok esetén a feltételrendszer nem csak a hátrányos helyzetűek számára tette lehetővé a részvételt.

2.5.3. A bevont nonprofit szervezet feladatai

A programba bevont szervezet (Nagykanizsa és Környéke Foglalkoztatási, Szociális és Közművelődési Nonprofit Kft.) létrehozója és tulajdonosa a Nagykanizsa és Környező Települések Területfejlesztési Társulása volt, jelenlegi nevén Nagykanizsa és Térsége

Önkormányzati Társulás. A szervezet létrehozásának indoka az volt, hogy képzési lehetőséget biztosítson, elősegítse Nagykanizsa környékén a foglalkoztatási helyzet javítását, közművelődési feladatokat lásson el, rehabilitációs foglalkoztatást szervezzen és szociális ellátást nyújtson. A program keretében a szervezet 18 Nagykanizsa környéki településsel és Nagykanizsával kötött szerződést mentori szolgálat ellátására, pályatanácsadás és munkaerőpiaci szolgáltatás nyújtására. A szolgáltatás keretén belül a szerződött településeken a mentorok előre meghatározott időpontokban fogadták az ügyfeleket.

A civil szervezet a bemutatott projektben a munkaerőpiaci szolgáltatásokat nyújtotta, ilyenek voltak a tanácsadás, a mentori szolgáltatás és a munkáltatói kapcsolattartás. Képzések esetén fontos feladat volt a munkáltatókkal való kapcsolattartás, a munkáltatói szándéknyilatkozatok beszerzése (például egy targoncavezetői tanfolyamhoz kapcsolódóan olyan munkáltató keresése, aki a képzést követően alkalmazná a sikeres vizsgát tett személyt). Minden szolgáltatás fontos eleme, hogy az adott helyzethez igazodó és személyre szabott szolgáltatás legyen. Tanácsadás esetén a cél a munkára való felkészítés volt. A bérköltség támogatás esetében a szervezet közreműködött az esetleges, munkáltató-munkavállaló közötti konfliktusok feloldásában, ezen felül feladata volt a folyamatos kapcsolattartás a munkavállalóval annak érdekében, hogy a tartós foglalkoztatás megvalósuljon. A támogatás, vagy a képzés végéhez közeledve a szervezet ellenőrizte, hogy továbbfoglalkoztatásra kerül-e az adott személy. Ha nem, a támogatás vagy képzés megszűnése után segítséget nyújtott a további elhelyezkedésben.

A társadalmi szegregációs folyamatok megfékezését, integrációt elősegítő intézkedéseket a helyi adottságok figyelembevételével lehet és kell megvalósítani. Ezt támasztja alá a Csehországban megvalósult, hasonló program is (Győri – Orosz, 2015).

A Nonprofit Kft. gazdasági szervezet, 1998. óta, KHT forma, majd Nonprofit Kft-ként vesz részt foglalkoztatási projektekből, amely tapasztalatok biztosították az alapját annak, hogy az atipikus foglalkoztatási formák alkalmazását is sikeresen lebonyolítsa. A Nonprofit Kft. partnerkapcsolatai, szakmai tapasztalata, szervezeti rendszere hozzájárult a programban megvalósítandó célok eléréséhez, mely szerint a projekt megvalósítás eredményeként a magánszféra és közszféra, valamint egyéb munkaerőpiaci szereplők részvételével létrejön a foglalkoztatási paktum, kialakításra kerüljön a paktumszervezet, amely a folyamatos működtetését biztosítja. A munkaerőpiaci programba 300 fő hátrányos helyzetű álláskereső és inaktív személy került bevonásra, akik célzott humánszolgáltatásokban, képzési, foglalkoztatási, önfoglalkoztatóvá válási és egyéb támogatásban részesültek. Mind a négy, programban nevesített támogatási elem során a mentorálás a szolgáltatás részét képezte.

Kiemelkedő fontosságú volt az átképzéssel kapcsolatos szolgáltatások biztosítása, hiszen a képzettség, annak hiánya jelentős problémát jelent a hátrányos helyzetűek elhelyezkedésének terén (Kolozsvári 2021; Magnusson – Lalande 2005; 30/2000. (IX. 15.) GM rendelet).

Az egyéni cselekvési tervek az álláskereső adottságait, igényeit, valamint a leendő munkáltatók igényeit, elvárásait figyelembe véve kerültek összeállításra. Az egyéni cselekvési terv elkészítése során felmérésre kerültek az álláskereső egyéni élethelyzetei, meglévő készségei, kompetenciái, a leendő munkáltatóval egyeztetve a munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák, ezek alapján azonosításra került a személyre szabott kompetencia fejlesztés, valamint azonosításra kerültek a munkába álláshoz szükséges egyéb humánszolgáltatások, felzárkóztató képzések, szakképzések formái.

Az egyéni fejlesztések előkészítése és végrehajtása során fontos volt, hogy mind a munkaadóban, mind a munkavállalóban tudatosuljon, hogy a munkakör betöltéséhez milyen szakmafeletti kompetenciákra van szükség (munkáltatói oldal), és az álláskereső munkavállaló milyen kompetenciákkal rendelkezik (munkavállalói oldal). A hazai és nemzetközi gyakorlatot alapul véve, a következő kulcskompetenciák felmérésére és fejlesztésére került sor: felelősségvállalás, teljesítőképeség, stressz-kezelés, kreativitás, folyamatátláló képesség, konfliktuskezelés, kritikai kompetencia, kommunikációs képesség, alkalmazkodóképesség, változások kezelése (reziliencia), tanulási képesség és együttműködési képesség. A munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák munkaadóval történő egyeztetése, valamint az elvárt kompetenciákkal rendelkező munkavállaló kiválasztása is a szolgáltatás része volt, ami jelentősen javítja a hátrányos helyzetű álláskereső tartós foglalkoztatásának az esélyeit.

A munkaerőpiaci programban megvalósuló egyéni programban a támogatási programelemek megtervezéséhez, elkezdéséhez, végig viteléhez, az egyéni fejlesztéshez, illetve az elhelyezkedés eléréséhez szükséges szolgáltatások alkalmazhatóak voltak (többek között munkatanácsadás, álláskereső klubfoglalkozás, állásbörze, elhelyezkedést segítő munkaközvetítési szakasz, mentori segítségnyújtás). Szolgáltatások nyújtására önálló programelemként vagy a résztvevő támogatásához kapcsolódóan volt lehetőség, kivéve a munkaerőpiaci programba bevonást elősegítő szolgáltatásokat és a mentori szolgáltatást, mely utóbbi tevékenység szélesebb körű is lehetett. A szolgáltatások igénybevétele során dokumentálni kellett a megvalósulást és az egyénhez rendelés nyomon követését. A megvalósulást alátámasztó dokumentum a gyakorlatban, a szolgáltatást végző írásos visszajelzése, bevonólap, mentori napló, haladási napló, mentori napló-visszaigazolás volt (Szabó és mtsai., 2010; Európai Parlament, 2020; Kolozsvári 2021).

2.6. A téma egészségügyi vonatkozásai

Összehasonlítva a többségi lakossággal, a mentális problémákkal küzdő személyek aránytalanul nagymértékben munkanélküliek vagy alulfoglalkoztatottak, túlreprezentáltak a fogyatékosági és szociális programok hosszú távú kedvezményezettjei között. A mentális betegségben szenvedők részvétele ezekben a programokban jelentősen megnőtt az elmúlt évtizedben. Sokan azt mondják, hogy dolgozni akarnak, de nem tudják ezt megtenni; gyakori a félelem az egészség romlásától, ha munkát próbálnak végezni. Az egészségügyi ellátás kiterjesztése csökkentheti a foglalkoztatás akadályait, és kiterjesztheti a mentális betegségben szenvedők foglalkoztatási támogatásait, ezért csökkentheti a pénzbeli ellátásokra szorulókat számát. Kevés szakirodalmi forrás számol be azonban arról, hogy milyen szolgáltatások és támogatások tudják hatékonyan javítani a mentális problémákkal küzdők foglalkoztatottságát. A „támogatott foglalkoztatás” (Supported Employment, SE) és az „egyéni elhelyezés és támogatás” (Individual Placement and Support, IPS) egy bizonyítékokon alapuló gyakorlat, amely segít a mentális betegségben szenvedőknek vagy más fogyatékosággal élőknek abban, hogy megtalálják és elnyerjék a részmunkaidős vagy teljes munkaidős állásokat. Ebben a gyors álláskeresés és az elhelyezési szolgáltatások nyújtanak számukra segítséget. Ezekben a programokban a munka nem a kezelés és a gyógyulás eredménye, hanem szerves része.

Az SE/IPS nagyon különbözik a hagyományos rehabilitációtól. Hangsúlyozza a fogyasztói választást, valamint a korlátlan és személyre szabott nyomon követési szolgáltatásokat (O'Day és mtsai., 2017).

A kutatások azt mutatják, hogy a súlyos mentális betegségben szenvedők 60-70 százaléka szeretne dolgozni. A vizsgálatok azt is láttatják, hogy a támogatott foglalkoztatás hatékonyan reagál a fogyasztói igényekre. A támogatott foglalkoztatás mellett az ilyen szolgáltatásokat igénybe vevők 58 százaléka versenyképes munkakörben dolgozik, a helyi közösségekben. Ez jelentős javulást jelent a hagyományos szakmai rehabilitációhoz képest, mely azt eredményezte, hogy a bevont személyek mindössze 21 százaléka tud versenyképes munkát találni a társadalomban (Case Western Reserve, 2021).

A kutatások igazolták, hogy az SE hatására növekszik (Case Western Reserve, 2021):

- A foglalkoztatás a versenyképes munkakörökben
- A ledolgozott órák száma
- A versenyképes munkahelyeken szerzett jövedelem összege

Az SE hatására csökken:

- Munkanélküliség
- Függs az állami ellátási rendszerektől
- A mentális betegségek tünetei
- Kórházi kezelések száma
- Stigma a közösségben a mentális betegségekről, javul a társadalmi percepció

A versenyképes foglalkoztatás hatására javul/kialakul az egyén esetében (O'Day és mtsai., 2017; Case Western Reserve, 2021):

- Önbecsülés
- A mentális egészség tüneteinek önkezelése
- Független élet
- Autonómia

Az SE/IPS modell főbb pontjai (Case Western Reserve, 2021) a következők:

- Zéró kizárási politika
- Integrált foglalkoztatás és kezelés
- Versenyképes állások
- Gyors álláskeresés
- Szisztematikus munkafejlesztés
- Korlátlan időtartamú támogatás
- Fogyasztói beállítások
- Előnyök tervezése

Sok kutatást végeztek az elmúlt 25 évben a támogatott foglalkoztatás (SE) hatékonysága, különösen az Egyéni elhelyezés és támogatás (IPS) modell tekintetében. Az IPS-t elsősorban olyan személyeknél használják, akik nem dolgoznak. Kevés ismeretünk van a modell

hatékonyságáról azok körében, akik foglalkoztatottak és magas a munkahelyük elvesztésének veszélye (O'Day és mtsai., 2017; Case Western Reserve, 2021).

Az Egyesült Államok Egészségügyi és Humánszolgáltatási Minisztériuma finanszírozta a „Pszichiátriai zavarokkal küzdő emberek foglalkoztatási eredményeinek javítása” (ASPE) projektet. A projekt célja az volt, hogy hatékonyan biztosítson olyan szolgáltatásokat, amelyek segíthetnek a mentális betegségben szenvedőknek abban, hogy munkát találjanak. Az ASPE különösen érdekelt volt abban, hogy megtudja, mi támogatja, segíti a pszichiátriai zavarokkal küzdő emberek egyes alcsoportjait, akik beavatkozás nélkül a tartós munkanélküliség kockázatának vannak kitéve és valószínűleg rokkantsági ellátásra szorulnának. Az ASPE az alábbi alcsoportokat támogatta (O'Day és mtsai., 2017):

1. Azok a személyek, beleértve a fiatalokat is, akiknél a pszichózis kezdeti epizódjáról beszélhetünk, és a szolgáltatások korai beavatkozást igényelnek. Az elmúlt 20 évben jelentős mennyiségű szakirodalom jelent meg a pszichózis megelőzésére irányuló korai beavatkozás kapcsán. A pszichózis korai szakaszában a fő gond a funkcionális romlás és az ezzel együtt járó munkanélküliség, valamint a rokkantsági, pénzügyi ellátásuktól való hosszú távú függőség. A korai beavatkozással ez megelőzhető vagy javítható.
2. A mentális betegségben szenvedő, jelenleg foglalkoztatott személyek veszélyeztetettek a munkahely elvesztése miatt. Az ilyen beavatkozások célja, hogy segítse a mentális betegségben szenvedő munkavállalókat abban, hogy megmaradjanak állásukban és elkerüljék a rokkantsági ellátást. A depresszió gyakori a munkavállalók körében. A legtöbb személyt, aki depresszióban szenved, az alapellátásban vagy a magánszektorban, mentálhigiénés szolgáltatásokon keresztül kezelik, és ezért nem kapnak SE-t. A súlyos depresszióban vagy más pszichiátriai rendellenességekben szenvedő munkavállalók elveszíthetik munkájukat, ha nem kapnak hatékony beavatkozást.
3. A harmadik alcsoportba azok a személyek tartoznak, akik jelenleg a mentálhigiénés szolgáltatások hosszú távú ügyfelei, vagy várhatóan azok lesznek. Ők várhatóan rokkantsági, pénzügyi támogatásért folyamodnak. Ebbe a csoportba tartoznak azok, akik korábban depressziós epizódokat tapasztaltak, de nem diagnosztizáltak, vagy részesülnek kezelésben, valamint azok, akik régóta diagnosztizáltak, és mentális egészségügyi szolgáltatásokat kapnak, de nem részesülnek rokkantsági, pénzügyi ellátásban. Jelentős hányada az ebbe a csoportba tartozó személyeknek valószínűleg

korábban foglalkoztatott volt, beleértve azokat is, akik korábban a katonai pályán álltak alkalmazásban (O'Day és mtsai., 2017).

O'Day és munkatársai 2017-es áttekintő tanulmányukban arra a következtetésre jutottak, hogy a döntéshozókat egyre jobban érdeklik a tartós munkanélküliség és a fogyatékoság megelőzésére vonatkozóan működő szolgáltatások kiépítésének lehetősége, elsősorban a pszichózis első epizódjában szenvedő emberek esetében. A legsebezhetőbbek a munkahely elvesztésével veszélyeztetett munkavállalók és azok, akik az egészségügyben régóta ellátottak (mentális problémák miatt), vagy akiknél fennáll annak a veszélye, hogy azok lesznek. A szerzők olyan beavatkozásokat azonosítottak, amelyek támogatják az ezekkel a problémákkal élő személyek foglalkoztatását.

Az SE (különösen a standardizált IPS modell) hatékonynak tűnik, de befolyásolja a hatásosságát, eredményességét az életkor, a nem, a diagnózis vagy az iskolai végzettség. A foglalkoztatási programokba bevont személyek magasabb foglalkoztatási arányt érnek el, mint az azonos tulajdonságokkal rendelkező kontroll-csoportok. Az SE sikereket ért el a munkahelyek megtartásában és a keresetek javításában. Az SE-ről szóló kutatások a mentális betegségben szenvedő felnőttekre összpontosítottak, akik már jogosultak a rokkantsági ellátásokra. Sajnos, ezeknek a személyeknek az SE jellemzően nem emelte eléggé a bevételét a hosszú távú munkavállalás elérésével a tanulmány szerint (O'Day és mtsai., 2017).

Néhány korai beavatkozási program olyan szolgáltatásokat nyújt, amely SE komponens is tartalmaz a korai stádiumban lévő mentális problémákkal küzdő személyek számára. Céljuk volt, hogy segítsenek megelőzni a lelki betegségek további kifejlődését, a betegek állapotának romlását, és hosszú távon megelőzni megjelenésüket a szociális ellátó-rendszerben és az egészségügyben. Hatékonyságuk bizonyítéka ezeknek a programoknak, hogy javult a foglalkoztatás a bevont személyek körében és csökkent a munkaképtelenség aránya. Emiatt ezek a programok kiemelt figyelmet érdemelnek mind a kutatók, mind a döntéshozók körében. Azonban további kutatásokra van szükség, különösen a közép- és hosszú távú eredmények kimutatására. Hasonlóképpen, a mentális betegségben szenvedő munkavállalókra fókuszáló programok szakmai eredményeinek vizsgálata is kiemelt terület lehet, mert ezek a vizsgálatok nem kellően megalapozottak. Kevés longitudinális, komplex összefüggések kimutatására alkalmas tanulmány keletkezett ezeken a területeken, amelyek a mentális betegségük ellenére dolgozó munkavállalókat vizsgálja.

Számos stratégiát alkalmaztak már a foglalkoztatási eredmények javítására azoknál a személyeknél, akik jelenleg vagy várhatóan a hagyományos mentális egészségügyi

szolgáltatások hosszú távú ügyfelei lesznek, és valószínűleg a jövőben rokkantsági ellátásokat fognak igényelni. Ezt a csoportot nehéz beazonosítani, mégis igen fontos és kiemelt figyelmet érdemel a foglalkoztatottság szempontjából, mert miután ezek a személyek elkezdik kapni a rokkantsági ellátásokat, a munkába való visszatérés valószínűsége minimálisra csökken.

A szakmai és egyéb támogató szolgáltatások nyújtásával az egészségbiztosítás javíthatja a rövid távú foglalkoztatást a mentális egészségkárosodásban szenvedők körében, azonban további kutatásokra van szükség, amelyek ezeknek a szolgáltatásoknak a hatékonyságát alátámasztják.

Jelentős probléma ezekkel a programokkal kapcsolatban, hogy a foglalkoztatás nyújtásának költségei meghaladják a megszerzett keresetet, azonban a hosszú távú fogyatékoság megelőzésének előnyei jelentősen meghaladják ezeket a költségeket. Ebben rejlik a megelőző beavatkozások legnagyobb előnye.

Az USA-ban igen jelentős lépések történtek a mentális problémákkal küzdő személyek foglalkoztatásának elősegítésére. Az államok átfogó koncepciókat dolgozhatnak ki a foglalkoztatási programok finanszírozására a források kreatív kombinálásával. Erre jó példák az USA-ban a Medicaid és az SAMHSA közösségi mentális egészségügyi szolgáltatásai. Például, a SAMHSA (Substance Abuse and Mental Health Services Administration) előírta, hogy az államoknak öt százalékot kell félretenniük SE támogatás céljára. A támogatások felhasználhatók az ilyen programok elemeinek támogatására, valamint a korai beavatkozásokra (O'Day és mtsai, 2017.)

A Medicaid programok visszatéríthetik a foglalkoztatási szolgáltatásokat és támogatásokat, a megelőző, rehabilitációs és egyéb engedéllyel rendelkező orvos-szolgáltatások, valamint a kötelező korai és időszakos szűrési, diagnosztikai és kezelési program során. Az SE és más foglalkoztatási támogatások választható Medicaid szolgáltatások. Az ACA (Affordable Care Act) törvény eszközként szolgálhat a jelenlegi fizetések növeléséhez SE és egyéb foglalkoztatási támogatási lehetőségek révén. Ez a fontos törvény számos rendelkezést tartalmaz, amelyek javíthatják a mentális betegségben szenvedők egészségét és foglalkoztatási potenciálját, ösztönözhetik az egészségügyi ellátás hiányának csökkenését, valamint annak a valószínűségét, hogy az emberek egészségügyi és fogyatékosági ellátásokat igényeljenek. Ezek a rendelkezések magukban foglalják a Medicaid bővítését és az állami egészségbiztosítási csereprogramok, a mentális egészség és a szerhasználati problémákkal foglalkozó szolgáltatások létrehozását, mint „alapvető egészség ellátásokat” (O'Day és mtsai, 2017).

Hasonlóan gondolkoznak hazánkban is a kutatók, mivel hangsúlyozzák, hogy fontos azoknak a környezeti tényezőknek az ismerete is, amelyek alakíthatják az egészségi állapotot és az egyén egészségmagatartását. Az egészségi állapot és a társadalmi helyzet komplex jelenségeit együttesen vizsgálva az egészségi állapotban bekövetkező negatív változás hátrányos helyzetbe hozza a beteget és családtagjait egyaránt. Ugyanígy a pozitív változás kedvezőbbé teheti, jobb helyzetbe hozza az érintettet és családtagjait (Kullmann, L. 2012). Ezért is tartom nagyon fontosnak a mentális betegek foglalkoztatásának személyre szabott támogatásának kiépítését és a beavatkozások hatékonyság vizsgálatát.

A téma vizsgálata növelheti a beavatkozások hatékonyságát, aminek pozitív hatása van mind az egyének elhelyezkedési esélye szempontjából, mind a nemzetgazdaság teljesítőképessége szempontjából. A téma többszemponútú, egyszerre kvalitatív és kvantitatív módszereket alkalmazó, szintetikus vizsgálatára kevés példa van a szakirodalomban, ezért tartottam szükségesnek az esetelemzés, interjú és kérdőíves kutatás párhuzamos alkalmazását. Ez olyan széles körű vizsgálatot tesz lehetővé, mely alkalmas a kvantitatív összefüggések mélyebb megértésére.

3. A kutatás

Ebben a részben a saját kutatás leírását, vizsgálati módszereit és eredményeit mutatom be. A kutatást egy kvalitatív adatgyűjtés és az adatok elemzése, valamint a TOP projekt hatásvizsgálata alkotja.

3.1. A kutatás témája, céljai

A kutatás során kíváncsiak voltunk, mi jellemzi a megváltozott munkaképességűek jelenlegi integrációját, és arra kerestük a választ, hogy vajon hogyan tehető ez a folyamat hatékonyabbá. A téma vizsgálata mind társadalmi, mind gazdasági szempontból kiemelten fontos. A munkakeresők integrálása a társadalomba nem csak egyéni mentális és anyagi jóllétük emelkedésével jár, hanem makrogazdasági szempontból is pozitív hatásai vannak. A megváltozott munkaképességűek munkaerőpiaci integrációját támogató programok hatásvizsgálata tehát azért is fontos, mert annak eredményei által ezek a programok hatékonyabbá tehetőek, ami mind a nemzetgazdaság szempontjából, mind az egyének szempontjából pozitív hozadékkal jár.

3.2. A kutatás célja

A kutatás célja volt a megváltozott munkaképességűek okán a foglalkoztatásba be nem vonható álláskeresők körében a speciális foglalkoztatási program bevonásának kezdetétől vizsgálni a motivációkat, magatartásbeli változásokat, az elhelyezkedési arányokat, valamint ezzel egy időben az életminőség javulását meghatározó tényezőket.

3.3. A kutatási kérdések

A szakirodalmi források áttekintése után, azok tanulságaira alapozva az alábbi kutatási kérdések kerülnek vizsgálatra:

- Hatékonyan működtek-e vizsgált programok?
- A civil szervezetek bevonása a munkaerő-piaci programokba jó eszköze-e a magas hatékonyság elérésének?
- Hatékonyan működnek-e a programok során alkalmazott szolgáltatások (álláskereső klubok, állásbörzék szervezése és mentorálás?)
- A szolgáltatások hossza egyenesen arányos-e a későbbi elhelyezkedés esélyével?

- Az idősebb támogatottak számára biztosított speciális képzések és tanfolyamok hatékonyan növelik-e a résztvevők elhelyezkedési esélyét?

3.4. A kutatás módszerei, mintavétel

3.4.1. Esettanulmány

A szisztematikus adatgyűjtést igénylő esettanulmány módszerét alkalmaztam, mely az adatok, információk felderítését követően, a változók közötti kapcsolatok egymásra gyakorolt hatását mutatja meg. A kutatási stratégiát széleskörű forrásanyaggal támasztottuk alá: feltártuk a jelen- és múltbéli változásokat, következtetéseket vontunk le és javaslatokat fogalmaztunk meg a jövőbeni folyamatokra vonatkozóan. A forrásanyaggal alátámasztott tapasztalati vizsgálaton alapuló hosszmetzeti esetismertetés elkészítéséhez az adatgyűjtést, mint alkalmazandó primer kutatási technikát alkalmaztuk. A leíró munkánk fontos adatgyűjtési módszere a rendelkezésre álló dokumentációk mellett a megfigyelés és az interjúkészítés technikája. A kvalitatív interjú használatát helyeztük előtérbe, mely a problémák azonosítását teszi lehetővé, ezáltal segíti megérteni a folyamatokat.

Az esettanulmány módszerét azért alkalmaztam, mert az integráció folyamatának egyéni szintű vizsgálatát teszi lehetővé, mely értékes adalékot nyújt a kvantitatív vizsgálathoz.

3.4.2. Interjú-elemzés

A felvett interjúk elemzését a tartalomelemzés módszerével végzem el. A tartalomelemzés kvalitatív kutatási módszer. Ez a módszer igen széles körben alkalmazható. Jelen esetben, másodlagos kutatási módszerként kerül alkalmazásra, a mások által létrehozott anyagok vizsgálatára, elemzésére. A módszer alkalmazása során a dokumentumokban található adatok csoportosítása és elemzése történik meg előzetesen meghatározott szempontok szerint, a strukturálatlan dokumentumból strukturált formába rendezem az információkat (Mayer, 2011).

Az interjúelemzés célja az volt, hogy az alanyok munkaerőpiaccal és képzéssel kapcsolatos motivációit és asszociációit feltárja, ezáltal lehetővé tegye a program hatékonyságvizsgálatának mélyebb értelmezését.

3.4.3. A pilot program hatásvizsgálata

A vizsgálatot a Zala megyében megvalósuló Pilot kísérleti programba bevonásra kerülő személyek körében végeztük. A minta összetétele így adott volt, összesen 105 fő került a mintába (n=105). A bevonásra került személyek esetében a válaszadás önkéntes volt, a papír-

ceruza alapú kérdőívek havonta a mentori szakmai beszámoló részeként, minden személyre vonatkozóan kitöltésre kerültek. Ezeket az adatlapokat alapul véve vizsgáltuk a programba bevonásra került személyek esetében az egyes hónapokra vonatkozóan felmerült problémákat, az életminőség, megélhetéssel, anyagi háttérrel, családi háttérrel, egészségügyi, mentális problémákkal, munkavégzéshez kötődő problémákkal, szociális szolgáltatások igénybevételeivel, egészségügyi szolgáltatások igénybevételével kapcsolatos változásait. Az adatlap itemeire egy ötfokú Likert-skálán történt a válaszadás (jelentősen javult=5, részben javult=4, nem változott=3, romlott=2, jelentősen romlott=1. Az adatlap kitöltése során a mentoroknak a munkavállalók életminőségének változását kellett kifejezni. Átszámoltuk a Likert skálán kapott eredményeket, ha nem történt változás a vizsgált változók tekintetében 0, ha javulás történt, a javulás mértékétől függően 1,2 értéket kapott, ha romlás következett be, a romlás mértékétől függően -1, -2 értéket kapott. A kapott eredményeket összesítettük, majd ezekből átlagot számolva kaptuk az eredményeket.

A vizsgált változók összefüggéseit feltáró statisztikai elemzések előtt, az egyes mérőeszközök esetében normalitásvizsgálatot végeztünk. Kolmogorov-Smirnov teszttel igazoltuk, hogy a változók (étkezés, ruházkodás, lakhatás, eladósodottság, kommunikációs képesség, megjelenés, külső rendezettség, addiktológiai probléma, függőség, nehézség hivatalos ügyeinek intézésében, önállótlanág tájékozatlanság, egészségügyi probléma tartós orvosi kezelés alatt áll vagy arra szüksége lenne, családi párkapcsolati probléma, gyermek nevelés, válás, általános mentális személyiségbeli problémák, kiskorú gyermek elhelyezésének problémája idős hozzátartozó elhelyezésének problémája, fogyatékkal élő hozzátartozó elhelyezésének problémája, közlekedési eljutási nehézségek munkahelyre, magatartásbeli problémák, negatív munkavállalói attitűd, alapkészségek nehézségek írásban olvasásban, kommunikációban, munkavégző képesség, együttműködési képesség, csoportba beilleszkedési készség) nem normál eloszlást követnek ($p < 0.01$ minden esetben), ezért Mann Whitney U próbát, valamint Spearman-féle rangkorrelációt számoltunk minden változó esetében. Az idős hozzátartozó elhelyezésének, a kiskorú gyermek elhelyezésének, fogyatékkal élő hozzátartozó elhelyezésének problémáját az öt hónapban vizsgáltuk, a statisztikai elemzéseket elvégeztük, azonban mivel a vizsgált minta tekintetében nem relevánsak a fent említett problémák, ezért a további elemzéseknél ezeket nem vettük figyelembe.

3.4.4. A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálata

A kutatásunk során összesen 300 (n=300), a programban résztvevő személy adatait elemeztük. A program kezdetén készített adatfelvételt egy 28 és egy 180 nappal a program befejezése után készített monitoring vizsgálat adatai egészítik ki. A kutatásban való részvétel önkéntes és anonim volt.

A programban résztvevők körében a bemeneti és a kimeneti változókat mértük. A bemeneti változók közül szociodemográfiai változókat (életkor és nem) és a nonprofit szervezet által nyújtott szolgáltatásban való részvételi idő hosszát vizsgáltuk.

A kimeneti változók a programban való részvétel sikerességét mérik. A résztvevők körében azt vizsgáltuk, hogy sikeresen elvégezték, vagy sikertelenül fejezték-e be a programot. A résztvevők foglalkoztatási státuszát 28 és 180 nappal a befejezés után monitorozták. Ebben a két időpontban négy lehetséges kategóriába kerülhettek: „elhelyezkedett/önfoglalkoztató támogatással”, „elhelyezkedett támogatás nélkül”, „önfoglalkoztató támogatás nélkül”, „közfoglalkoztatott” és „munkanélküli”. A két változót dichotóm változóként elemeztük, két lehetséges kategóriával: „elhelyezkedett” és „nem helyezkedett el” (ide tartoznak a „munkanélküli” és „közfoglalkoztatott” kategóriák).

A statisztikai elemzéseket az IBM SPSS Statistics 21.0 program segítségével végeztük. Az eredményeket $p < 0,05$ esetén tekintettük szignifikánsnak.

3.5. A kutatás eredményei

3.5.1. Esettanulmányok bemutatása

A Központi Statisztikai Hivatal 2012. évi – a városi gyámhivatalok nyilvántartásai alapján készített – vizsgálata szerint Magyarországon a gondnokság alatt álló személyek száma 2008-ban 50 580 fő, 2011-ben 52 830 fő volt. Míg az utóbbi években számuk jelentősen nem, az ezer nagykorú lakosra vetített arányuk azonban fokozatosan nőtt. 2008-ban a gondnokság alatt állók 60,6%-a cselekvőképességet kizáró, 39,4%-uk cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt állt. 2011-ben ez az arány úgy változott, hogy 58,2% állt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt. A 2011-es adatok szerint a gondnokság alatt állók 30%-a fiatalabb 39 évesnél. A nyilvántartott gondnokoltak közül 54% férfi, 46% nő volt (Tájékoztató a gondnoksággal kapcsolatos eljárásokról, Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ 2014).

Az integráció kikerülhetetlen igény a társadalom és az érintett fél részéről, és ezt tudatosítani kell. És hogy mit is értünk velük kapcsolatban az integráció kifejezése alatt? Annak elősegítését, hogy a fogyatékos emberek kapcsolatokat létesítsenek és tartsanak fenn más emberekkel, társadalmi, gazdasági intézményekkel (Bruckner, L. 2007).

Az alábbiakban bemutatásra kerülő eset kapcsán nemcsak arra szeretnénk rávilágítani, hogy a megváltozott egészségi állapot és szociális helyzet között milyen összefüggések ismerhetők fel, és az ebből kialakult problémák kezeléséhez milyen módszereket alkalmaztunk, hanem további célunk bemutatni azokat az akadályokat, amelyek nehezítették, vagy éppen megkönnyítették munkánkat. Az eset ismertetésével középpontba állítottuk az egészségügyi és szociális problémák egyéni és társadalmi összefüggéseit, azaz, hogy milyen társadalmi és egyéni tényezők befolyásolják az egyén testi, lelki, szociális állapotát, a társadalomba betöltött szerepét.

Az esettanulmányon keresztül mutatjuk be a munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztésével elért eredményeket, a pszichoszociális képességek fejlődésének folyamatát, mely hozzájárult az esetben szereplő gondnokság alatt álló személy pozitív éneréjének erősítéséhez. A tanulmányban bemutatjuk munkaerő-piaci integráció lehetőségét, mely hosszú távon az egészségügyi és szociális problémák kezelésére is pozitív irányú hatást gyakorol. Természetesen az esettismertetéseknél törekedtünk a folyamat lényeges elemeinek kiemelésére.

Eset ismertetés - Zoltán

Zoltán 1984-ben született hetedik gyermekként. Egy kisvárosban lakott a család, majd később zsákfaluba költöztek. Zoltán időre született, pszichomotoros fejlődésében az anya eltérést nem észlelt. Zoltán elhúzóódó kórházi kezelésére asthmás panaszai miatt másfél éves korában került sor, amikor a család lakóhelyétől távoli speciális intézményben kezelték. Az anya elmondása szerint az óvodában Zoltán beilleszkedéséhez, magatartásához, teljesítményéhez kapcsolódóan problémák nem merültek fel, hatéves korában kezdett általános iskolai tanulmányait később kiegészítő iskolában folytatta. Itt 3. osztály elvégzése után az ismételt bukások, súlyos magatartászavar miatt felmentették. Írni, olvasni megtanult, számolni kevésbé. Nevelési Tanácsadóban, Gyermekosztályon, Gyermek és Ifjúságvédelmi Pszichiátriai Gondozóban is vizsgálták, gyógyszeres kezelését több alkalommal beállították. A vizsgálatok során magatartászavart, kezelhetetlenséget, súlyos heteroagresszivitást indulatkitörésekkel jegyezték fel anyagába. Ha bosszúját, dühét, a benne felgyülemlett feszültséget nem tudta levezetni, bőrén bevágásokat ejtett, azonban a számára rendelt gyógyszeres terápiát folytatta.

Zoltán 2002-ben vált nagykorúvá, amikor a dokumentáció szerint pszichiátriai kezelésre szorult. A pszichiátriai epikrízis előzményi feljegyzése szerint Zoltán agresszivitásának kiváltó oka egy hétköznapi kérés volt, mely szerint anyja arra kérte, hogy hozzon egy vödör vizet a kútról. Zoltán hirtelen felindulásból anyját, majd a beavatkozni próbáló családtagokat is bántalmazni kezdte, míg végül az apa testvére értesítette a rendőrséget. Zoltánt a helyi kórház pszichiátriai osztályára szállították. A szakvélemény kiállítását megelőző pszichiátriai gondozóban történt vizsgálat szerint Zoltán éber volt, a vizsgálati helyzetet felismerte, annak ellenére, hogy felfogását nehézkesnek ítélték meg. Figyelme nehezen terelhető, emlékezete nem megítélhető, gondolkodása szegényes. Kóros tudattartalom a vizsgálat során nem került felszínre. Hangulatát színtelennek, intellektuság az átlagosnál jóval alacsonyabbnak magatartását infantilisnak, intellektusát nagyon alacsonynak ítélték. Feljegyzésre került, hogy impulzivitása miatt beilleszkedési problémái vannak, azonban a vizsgálat során együttműködő, irányítható volt. Zoltán a vele folytatott beszélgetés alkalmával elmondta, hogy napjait televízió nézésével tölti és saját bevallása szerint is időnként hiányzik az önkontrollja. Zoltán szavait anyja is megerősítette. Édesanyja elbeszélése alapján a családban rendszeresen előfordul az erőszak, bántalmazás, az agresszív viselkedés, melyet Zoltán kezdeményez. Ha nincs otthon az apja, akkor valamilyen kárt tesz magában pl.: bemetszéseket ejt a karjain, combjain egész testfelületén. A 18 éves Zoltán „erős dohányosnak” számított, a szakvélemény szerint alkoholt nem fogyasztott. A státusz

leírásában is rögzítésre került, hogy a nyak jobb oldalán a bal karon csuklótól a vállig többszörös vágott sérülések hegei találhatók. Házi orvos beutalójával érkezett, mentők szállították kísérő nélkül. Epikrízis: Éber, tudata tiszta, térben és időben saját személyét illetően tájékozott. Figyelme nehezen kelthető fel, nehezen is terelhető, felfogása kifejezetten megnehezült. Alacsony intellektuális teljesítmény mellett időnként kissé kritikátlan, frusztrációs toleranciája alacsony. Gyógyszeres kezelése során visszafogottabb, irányíthatóbb lett, és a kreatív foglalkozásokon is részt vett. A dokumentáció szerint következő pszichiátriai kezelésére 2006-ban került sor. Mentő szállította ismételen a pszichiátriai osztályra szuicid kísérlet miatt. Benzinnel leöntötte magát, majd önmaga felgyújtására készült. Zoltán elmondása szerint apja 11 óra körül ittasan belekötött, fojtogatta, ezt követően elkeseredésében valóban leöntötte magát benzinnel, öngyilkos akart lenni. Korábban számára terápiás célból felírt gyógyszereit hosszabb ideje már nem szedte. Gyógyszeres terápiája a kórházi tartózkodása alatt ismételen megkezdődött, majd édesanyjával bocsátották haza. Diagnózis: enyhe mentális retardáció egyéb viselkedésromlással, bipoláris affektív zavar, kevert tünetekkel. Krízishelyzet: szándékos önárthatalom.

Jelen. Beszélgetés Zoltánnal

A következőkben a Zoltánnal készített interjú, melyre 2020. májusában került sor nem szó szerint idézzük, azonban beszédének, megfogalmazásainak jellegzetességét igyekeztünk megtartani, hogy érzékelhetővé tegyük intellektusát, habitusát.

A beszélgetés bevezető szakaszában kérdésünkre, hogy miért van gondnokság alá helyezve elmondja, hogy „idegösszeroppanása van születésétől fogva”. Kérdésre, miben más, mint a többiek: Hogy ha valami nem tetszett neki, akkor nekiment az embereknek. Ez már az iskolában is így volt. Iskolás korában volt olyan, hogy eltörte egy másik gyerek kezét. A másik gyerek kötözködött, és azért törte el a kezét, de ez már régen volt, nem is emlékszik rá. Elmondása szerint 3 osztályt végzett, írni tud, de olvasni nem tud. Kisegítő iskolába járt, mindegyik osztályt többször járta.

Az alkoholt Zoltán elmondása szerint 24 éves korában kóstolta meg, hogy milyen íze van. Csak akkor szokott inni, amikor bulik vannak. Olyankor több sört iszik, 8 sört is meg tud inni. Kérdésre, hogy mit érez tőle, elneveti magát, és azt mondja, hogy megszédül, de van olyan is, hogy nem emlékszik arra, hogy mi történik. Ha ilyenkor kötözködik valaki, akkor abból ütés is van. Másnaposságra rákérdezve: „Fúúúú...” Soha nem volt olyan időszak az életében, hogy mindennap ivott volna. 17 éves kora óta dohányzik. Ha valaki felidegesíti, akkor két dobozzal is elszív egy nap, ha nyugodtabb, akkor egy dobozzal. Kábítószer soha nem fogyasztott: „Többször csinálják mások, de én nem foglalkozok vele.” Zoltán bűnlajstromán számos

szabálysértési ügy szerepel. Időszakosan előfordul, hogy heti rendszerességgel állítják elő a rendőrségen, vagy bírságotljk meg. Ezek a feljelentések általában ittas állapotban elkövetett szabálysértésekből keletkeznek.

Egyéb

5+8: „Passz.” $2+3=6$

8-4: (kezén számolja ki) „4”

A bankjegyeket felismeri, az aprópénzt nem nagyon tudja megkülönböztetni egymástól. Amikor boltba megy vásárolni, akkor a boltos adja neki vissza a pénzt.

Törpe-gyermek különbségre rákérdezve: „Passz.”

Létra-lépcső különbségre rákérdezve: „Veszélyesebb a létra.” A lépcsőn van korlát, ezért az nem olyan veszélyes, mint a létra.

Addig jár a kórsó a kútra, amíg el nem törik közmondásra rákérdezve: „Amikor tele van a hócipője az embernek.”

Nincsen rózsza tövis nélkül közmondásra rákérdezve: „Nem tudom.”

A beszélgetés során elmondja, hogy könnyen dühös lesz. Például, ha csúnyát mondanak. Társaságtól függ az, hogy könnyebben földegesíti-e magát. Volt olyan, hogy vagdosta magát, de az már nagyon régen volt. A vagdosás nyugtatta meg.

A válaszai adekvátak, abban az esetben, ha nem érti meg a kérdést, negatív választ ad. Beszéde lassú tempójú, tartalmilag szegényes, tömondatokat használ, nyelvtanilag helyesen beszél. Szemkontaktust tart, mimikája zavart tükröz és indokolatlanul nevetgél. Figyelme felkelthető, terelhető, rögzíthető. Felfogása lassú és tompa. Gondolkodása lassú, tartalmilag szegényes, alakilag lassú, tartalmilag egysíkú, szegényes gondolkodásmód jellemzi, konkretizáló, érdeklődése szűkkörű. A mindennapi élet személyes rutinjait el tudja végezni, egyszerű munkafolyamatokat utasításra és felügyelettel képes elvégezni. Ítéző képessége és executív funkciói (tervezés, szervezés, kivitelezés) rendkívül alacsony szintűek. A magasabb rendű gondolkodási műveletek, az analízis-szintézis funkciói nem fejlődtek ki. A kritikai és önkritikai kontroll gyengén működik. Az élethelyzeteket és a társas helyzeteket könnyen félreértelmezi. Érzékcsalódások sem az előzményekben nem szerepeltek, és jelenleg sincsenek. Érzelmileg gyermeketeg, érzelmi élete fejletlen, színtelen. Az indulatait késleltetni nem képes, robbanékony. Decentrálásra nem képes, empátiás készsége hiányos, öntörvényű. Akarati élete a saját elhatározása mentén erős. Emlékezeti kincse összegző jellegű, nagy vonalakban felidézhető. Intellektusa a közép-súlyos értelmi fogyatékoság felső határán helyezkedik el.

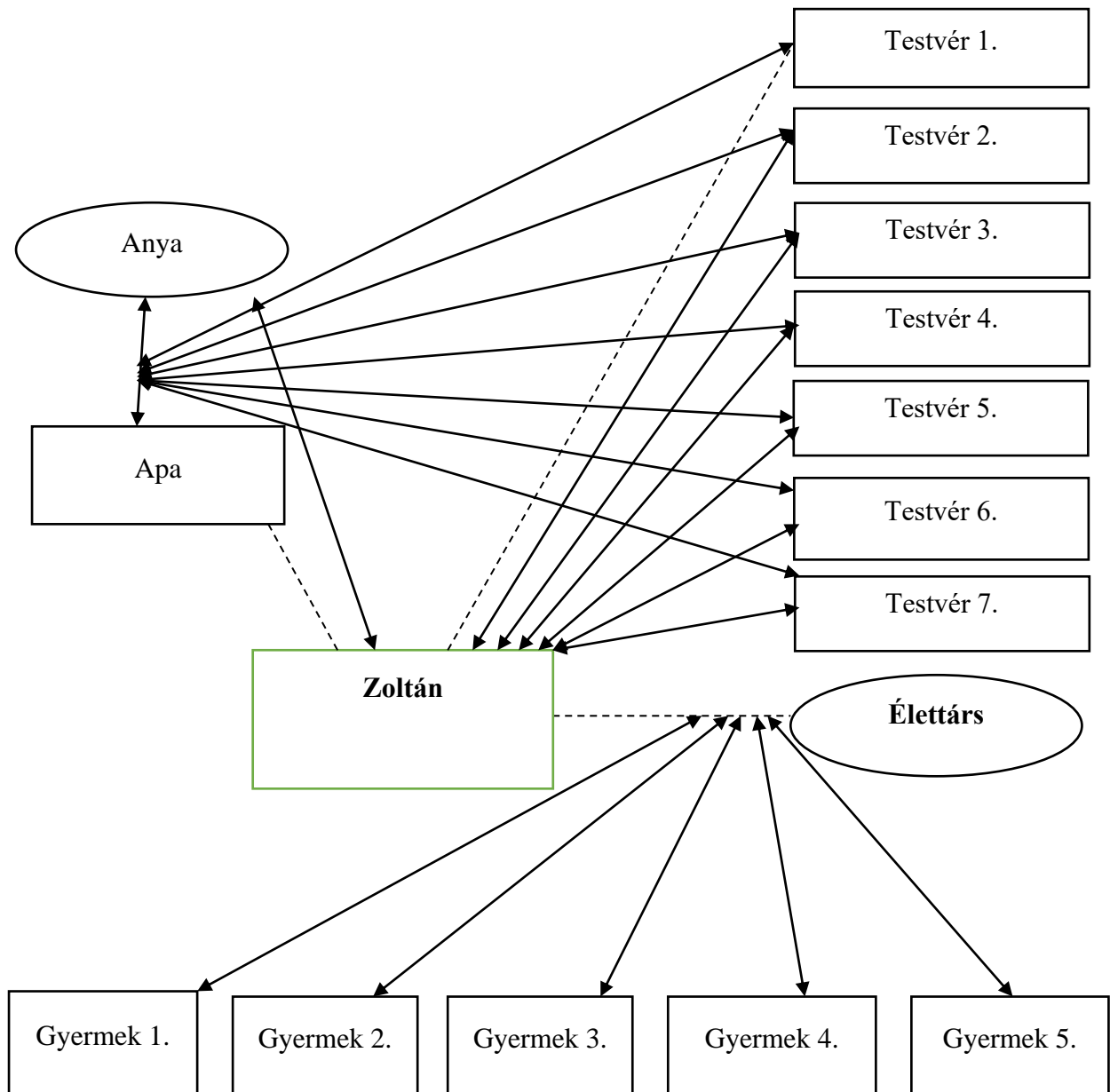
A szakvélemény szerint Zoltán közepsúlyos értelmi fogyatékoság felső határán lévő értelmi fogyatékoság állapítható meg súlyos viselkedésromlással. Elvont gondolkodása minden területen nagymértékű elmaradást mutat a kortársakhoz képest. A világ dolgaiban tájékozatlan, azok összetettségét nem érti. Kritikai készsége és ítélőképessége, executív funkciói (tervezés, szervezés, kivitelezés) alacsony szintű. Képes társas kapcsolatokat kialakítani és azokat fenntartani, azonban a szociális jelzéseket könnyen félreértelmezheti. Az indulatait késleltetni nem képes, robbanékony és ez a környezet irányában jelenik meg agresszív magatartás formájában.

Egészségügyi előzményeiben súlyos testi megbetegedésre utaló adat nem ismert. Pszichiátriai előzményében közepsúlyos értelmi fogyatékoság markáns viselkedésromlással és impulzus kontroll zavar szerepel.

Értelmi fogyatékoság miatt leszázalékolták, gondnokság alatt áll. Gondnokság alá helyezésének felülvizsgálata 5 évenként történik. Zoltán gondnoksággal kapcsolatos feladatainak ellátását 2010. október 1-től vettem át. A dokumentációk tanulmányozásából kiderült, hogy 18 életévének betöltésekor kérvényezték megváltozott munkaképességűnek nyilvánítását, így a 18. életévének betöltése óta rokkantsági járadékban részesül.

2002-ben rokkantsági járadékra az jogosult, aki az OOSZI illetékes szakvéleménye alapján 25. életévének betöltése előtt teljesen munkaképtelenné vált, nyugellátást, baleseti nyugellátást részére nem állapítottak meg és 18. életévét betöltötte. 83/1987. (XII. 27.) MT rendelet a rokkantsági járadékról

6. ábra: Genogram, a család kapcsolatrendszere

Jelölések:

Erős kapcsolat: \longleftrightarrow

Gyenge kapcsolat: $\longleftarrow \longrightarrow$

Megszakadt kapcsolat: - - - - -

Kapcsolatrendszer: családi, lakóhelyi háttér

Zoltán kapcsolati rendszerét a genogram és az ecomap szociometrikus technikáinak segítségével tártuk fel (6. ábra). A genogram strukturális diagram, melynek segítségével a család több generációjának kapcsolatrendszerét, belső viszonyait tudjuk feltérképezni. (Mc

Goldrick és Gerson, 1985) Az általam összegyűjtött adatokat ábrázoltam a genogram segítségével, mely jól átláthatóan tükrözi a család működését, viszonyrendszerét, a családtagok kötődéseit, dinamikáját, ezáltal segít megérteni, hogy a múlt eseményei hogyan befolyásolják a jelen mintákat.

Az életútinterjú és a segítő beszélgetések, rendelkezésre álló dokumentációk segítségével ismertem meg Zoltán sokproblémás, lelkiileg nagyon megterhelt életét. Édesapjával kapcsolata nagyon rossz volt, gyermekkorában folyamatosan bántalmazta, később is napi szintűek voltak az összetűzések, melyek fizikai tettegességgel végződtek. Később Zoltán a szülői házat elhagyta, megszakította apjával a kapcsolatot. Apja három osztályt végzett, anyja analfabéta. Zoltán mindkét szülő nélkül maradt, édesanyja 48 éves korában méhnyakrákban, míg édesapja szintén rákos megbetegedésben 59 évesen vesztette életét. A szülők házasságából összesen nyolc fiúgyermek született. Zoltán testvéreivel rendszeres kapcsolatot tart, kivéve a legidősebbet, aki öngyilkosságot követett el.

Zoltán jelenleg egyedül él, azonban korábban élettársi kapcsolatban volt 11 évig. Kapcsolata élettársával, aki szintén gondnokság alatt áll, négy évvel ezelőtt romlott meg, amikor az élettárs felgyújtotta házukat, így hajléktalanná váltak. Kapcsolatot azóta nem tartanak. Az élettársi kapcsolatból 5 fiúgyermek született, akik állami gondozásban vannak. Zoltán habozás után ugyan, de fel tudja sorolni a gyerekek nevét, velük kapcsolatot ad hoc jelleggel tart.

Eset ismertetés - Andrea

Személyes benyomások, Szociális helyzet, Egészségi állapot

Andrea gondnokságával kapcsolatos teendőket 2017. október 01-től vettem át kirendelt gondnokként. Találkozásunk a lakóhelyén történt, négyszemközt. Ekkor már egy kisváros peremterületén lévő hegyi hajlékban élt, - ahol víz, villany van - rendkívül szerény körülmények között, élettársi kapcsolatban. Megismerkedésünkkel meglehetősen elhanyagolt volt állapota, sokszor nem tudott megfelelően tisztálkodni.

Andreával a személyes kapcsolatunk meglehetősen nehezen indult, a szakértői véleményben megállapított enyhe mentális retardáció, más néven debilitás jegyeit abszolút mértékben produkálja. A legtöbb nehézséget a magasabb szellemi funkciók (ítéletalkotás, elvont fogalmak a közösségben való boldogulás, a világban való eligazodás, a kommunikáció) terén éli meg. Andrea éber, tiszta tudattal rendelkezik, orientációja minden vonatkozásban tisztán megtartott. Nyugodt magatartás jellemzi, azonban félszeg, rendkívül halk szavú, zárkózott. Konvencionális normákat nem sérti. Magatartását a gátoltság, indítékszegénység jellemzi,

verbális kapcsolatba egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen volt bevonható. A hozzá intézett kérdésekre kisebb-nagyobb látenciát követően többnyire rövid válaszokat adott. Pszichomotorikuma összességében meglassult, felfogása nehezkesebb, kezdeményezőkézsége csökkent, érdeklődése beszűkült. Figyelme viszonylag nehezen kelthető fel, nehezen rögzíthető, az átlagosnál nehezebben terelhető. A memóriefunkciók csökkenése mérsékelt. Gondolkodását tekintve alakilag lassú, tartalmilag konkrét, szűkebb körben forog, az átlagosnál, szegényesebb. Konkrét fogalmak kialakultak, gondolkodásában adekvátan használja is azokat. Elvont fogalmai hiányosak, magasabb szintű gondolkodási tevékenységek, kognitív funkcióinak fejlettsége az átlagos szinttől elmaradt. Hangulatát a színtelenség jellemzi, emocionális moduláltsága csekély. Erkölcsi ítéletei bizonytalanok, realitáskontollja nem sérült. Mindezek következtében a segítségnyújtás nagyon nehéz, mivel személyes kapcsolatot nagyon nehezen létesített, önmagától életviteléről, problémáiról nem beszélt. Hivatalos ügyeit egyedül nem tudja intézni, sokszor nem is érti a hivatalos levelek tartalmát, ezek értelmezéséhez segítségre szorul. Önmagát képes ellátni.

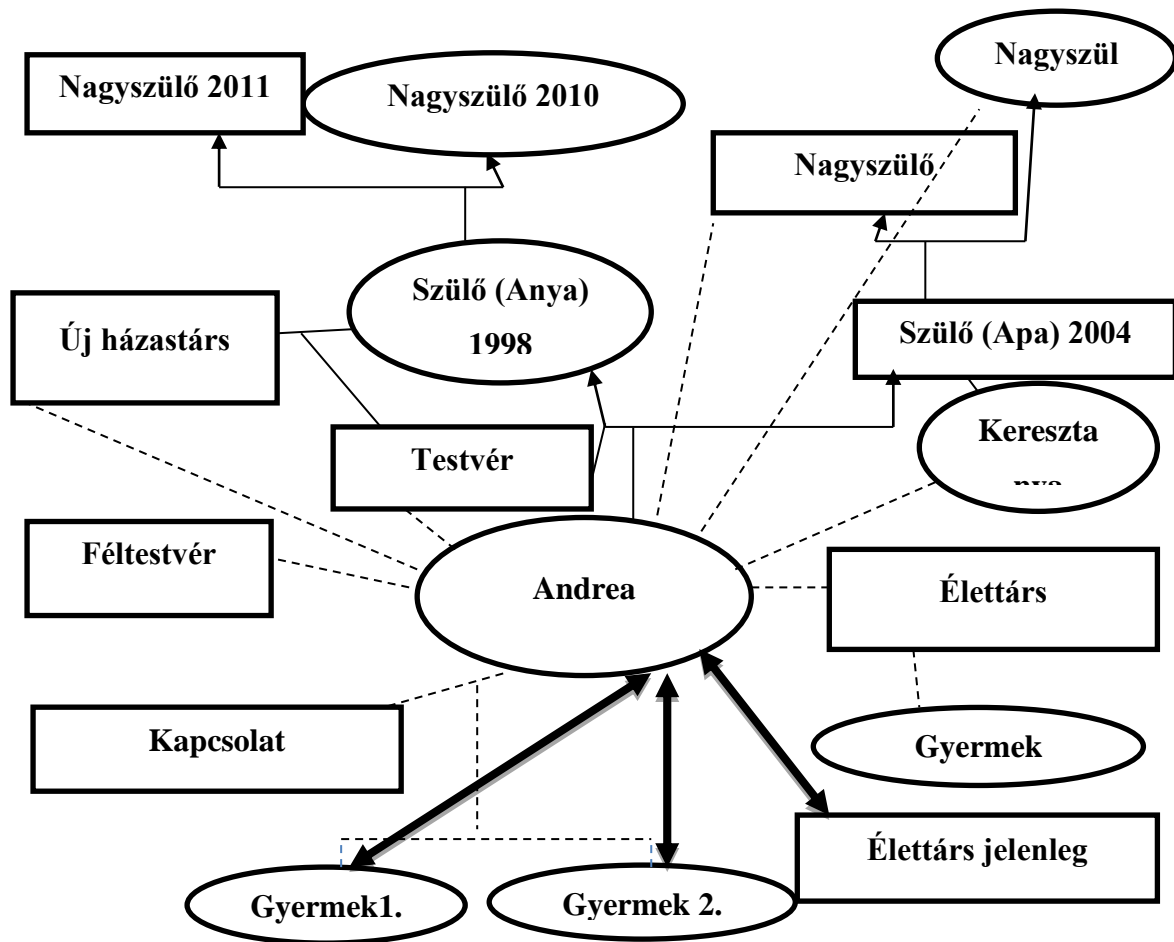
A rendszeres találkozások során minden egyes alkalommal szinte előlről kellett a kapcsolatot építeni. A találkozások elején nagyfokú passzivitás, zárkózottság volt tapasztalható részéről, mely a találkozások végéhez közeledve általában oldódott. Körülbelül fél év telt el, mikor érzékelnem kezdtem Andrea bizalmát. A dokumentációját tanulmányozva kiderült, hogy több tartozása van, melyet különböző behajtócégek kezeltek. A tartozásokkal kapcsolatosan felvettük a kapcsolatot a cégek ügyintézőivel és kérelmeket írtunk, melyek a részletfizetés engedélyezésére irányultak.

Az információk birtokában kezdődött el a közös munka. Kialakult egy olyan bizalmi kapcsolat, melyben egyértelmű volt, hogy Andreának nemcsak az ügyei intézését segítő gondnokra, hanem egy olyan személyre van szüksége, aki segíti, akiben megbízhat és akinek segítségével megerősödhet.

Kapcsolatrendszer: családi, lakóhelyi háttér

Andrea kapcsolati rendszerét a genogram és az ecomap szociometrikus technikáinak segítségével tártuk fel. A genogram strukturális diagram, melynek segítségével a család több generációjának kapcsolatrendszerét, belső viszonyait tudjuk feltérképezni. (Mc Goldrick és Gerson, 1985) Az általam összegyűjtött adatokat ábrázoltam a genogram segítségével, mely jól átláthatóan tükrözi a család működését, viszonyrendszerét, a családtagok kötődéseit, dinamikáját, ezáltal segít megérteni, hogy a múlt eseményei hogyan befolyásolják a jelen mintákat.

7. ábra: Genogram, a család kapcsolatrendszere

Jelölések:

Erős kapcsolat: \longleftrightarrow

Megszakadt kapcsolat: - - - - -

Az életútinterjú és a segítő beszélgetések, rendelkezésre álló dokumentációk segítségével ismertem meg Andrea sokproblémás, lelkileg nagyon megterhelt életét (7. ábra). Andera esetében a megküzdés sikertelenségét a depressziója súlyosbította. A hangulatsbetegségek közé tartozik a depresszió, melyre elsődlegesen a hangulati zavar jellemző. Az érzelmi tüneteken túl a kognitív, motivációs és testi tünetek is jellemzők lehetnek. Andra életében egyértelműen felismerhetők voltak ezek a tünetek: a szomorúság, a levertség. Reménytelennek és boldogtalannak érezte magát, sokat sírt. A kognitív tünetei elsősorban a negatív gondolataiban ismerhetők fel. Értéktelennek érezte magát, és önmagát vádolta kudarcaiért, s ebből nem látott kiutat. Reménytelennek tartotta a jövőt, a motivációja mélypontra zuhant. Ennek egyenes következménye lett önértékelési zavara: feleslegesnek

érezte magát, és a jövőképe is negatív volt. A totális mélypont miatt maradék önbecsülése is megszűnt, s úgy gondolta, hogy a helyzetén a későbbiekben sem javíthat.

Andera negatív énképe a gyermekkorára vezethető vissza, 1980-ban született, egy Magyarország nyugati részén található kisvárosban. Élete átlagosnak indult, szüleivel és vér szerinti öccsével éltek saját tulajdonú lakásukban. A szülők házassága megromlott, a válásukat követően a két testvér szétválasztásra került, Andrea és öccse gyermekotthonban kerültek elhelyezésre. Andrea közben elvégezte az általános iskolát. Eredményeit tekintve az általános iskola ötödik osztályának elvégzéséig közepes, illetve jó érdemjegyei voltak, azonban a hatodik osztályt már ismételnie kellett. Erre az időszakra tehető a szülők válása, illetve Andrea gyermekotthoni elhelyezése, ahol öt évig élt. Ezt követően varrónő szakmát szerzett. Édesanyja a válást követően ismételten házasságot kötött. Édesanyja második házasságából szintén született egy gyermek. Andreát az édesanyja a gyermekotthonban is látogatta, sőt több alkalommal Andrea is három-négy napot édesanyjánál töltött. Vér szerinti öccsével néhány évig még tartotta a kapcsolatot, időnként találkoztak, később a kapcsolatuk megszakadt. A szülei válása után édesanyja mentális állapota fokozatosan romlott. Az édesanya állapotának romlását újabb szülése még inkább elősegítette. Több alkalommal pszichiátriai kezelésre szorult, rendszeres gyógyszeres kezelés alatt állt, míg végül 1998-ban negyedik emeleti lakásának ablakából kiugrott és meghalt. Andrea húga a haláleset után csecsemőotthonban került elhelyezésre, Andreával kapcsolata megszakadt. Bár édesapjával a szülők válását követően nem tartotta a kapcsolatot, arról tudomása van, hogy édesapja a Szenvedély Betegek Otthona és Rehabilitációs Intézményébe került, ahol 2004-ben negyvenhét éves korában meghalt. Andrea 18 évesen veszítette el édesanyját, 24 éves korában pedig édesapját is. Andrea nagykorúságáig gyermekotthonban élt, ezt követően saját tulajdonú házába költözött. Az intézeti rehabilitációt követően egyszerű betanított munkakörben vállalt munkát, élettársi kapcsolatot létesített, élettársával kilenc évig élt együtt, azonban gyermeke a kapcsolaton kívül, egy másik apától született, akivel kapcsolata megszakadt. Gyermeke csak a kórházban volt Andreával, azt követően csecsemőotthonba, majd nevelőszülőkhöz került, kapcsolatot gyermekével nem tartja. 2006-ban munkáját elvesztette, élettársával kapcsolata megromlott. A társadalomba beilleszkedni nem tudott, munkát nem vállalt, élő hozzátartozóival, apai nagyszülők és keresztanyjával kapcsolatot nem ápolt. Lakástulajdonát elcsalták tőle ezzel kapcsolatos bírósági eljárás folyamatban van. Andrea ekkor már ismerősöknél, illetőleg a volt élettársa édesanyjánál élt. A helyi Családsegítő Központ és Gyermekjóléti Szolgálat munkatársai felvették vele a kapcsolatot, azonban Andrea pszichés állapota fokozatosan romlott. 2008-ban lakossági bejelentés

kapcsán kérte a nevét megnevezni nem kívánó lakos Andrea gondnokság alá helyezését. A kérelemhez kapcsolódóan arról számolt be, hogy az elmúlt időszakban Andrea 8-9 hónapon keresztül nem adott életjelt magáról, rendőrség is kereste, majd, amikor jelentkezett, zavart állapotban volt, ami azóta is fenn áll. Helyzetét nem tudja reálisan értékelni, labilis, házi orvosát nem hajlandó felkeresni, ápolatlan, ruházatát eldugja. A tartózkodási helyének felújítása kapcsán előfordult, hogy a konyhába tett WC kagylóba vizelt.

A cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezés eljárása elindult, melyhez kapcsolódóan az eljárást kezdeményező gyámhivatal megkereste az élő hozzátartozókat. Sajnos az akkor még élő nagymama korára tekintettel elutasította a megkeresést, Andrea keresztanyja pedig indoklás nélkül megtagadta Andrea ügyeinek vitelét és a kapcsolattartást. 2009-ben a gondnokság alá helyezéssel kapcsolatos per lefolytatásakor Andrea már nagykorú volt, így ennek megfelelően cselekvőképességét a bíróság a gondnokság alá helyezési perben meghozott ítélettel korlátozhatta. Andrea igazságügyi pszichiáter szakértői lelete és véleménye elkészült annak vonatkozásában, hogy Andrea ügyeinek viteléhez szükséges belátási képessége, pszichés állapota, szellemi fogyatkozása, vagy szenvedélybetegsége miatt általános jelleggel, illetőleg az egyes ügycsoportok vonatkozásában tartósan vagy időszakonként visszatérően csökken-e, illetve pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt tartósan, teljes mértékben hiányzik.

A szakértői vizsgálat eredményeként, melyben tanulmányozásra kerültek a kórelőzményi adatok, iratanyagok, orvosi dokumentumok, továbbá az elrendelt vizsgálatokat elvégezve megállapításra került, hogy Andrea enyhe fokú értelmi fogyatékoságban szenved. A rendelkezésre álló vizsgálati dokumentumok alapján megállapításra került, hogy Andrea szomato-mentális fejlődése a születéskori agyi sérülés következtében születésétől fogva megkésett. Handicap-jét fokozta, a szülők válása, édesanyja drasztikus szuicidálása, illetőleg az évekig tartó intézeti élet. Rehabilitációját, szocializációját, integrációját célzó kísérletek eredménytelenek maradtak. A vélemény megállapította, hogy Andrea életvezetésében folyamatos segítséget, irányítást igényel. Jogvédelme érdekében cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezése szakértői szempontból szükséges, ügyei viteléhez szükséges belátási képessége általános jelleggel, tartósan nagymértékben csökkent.

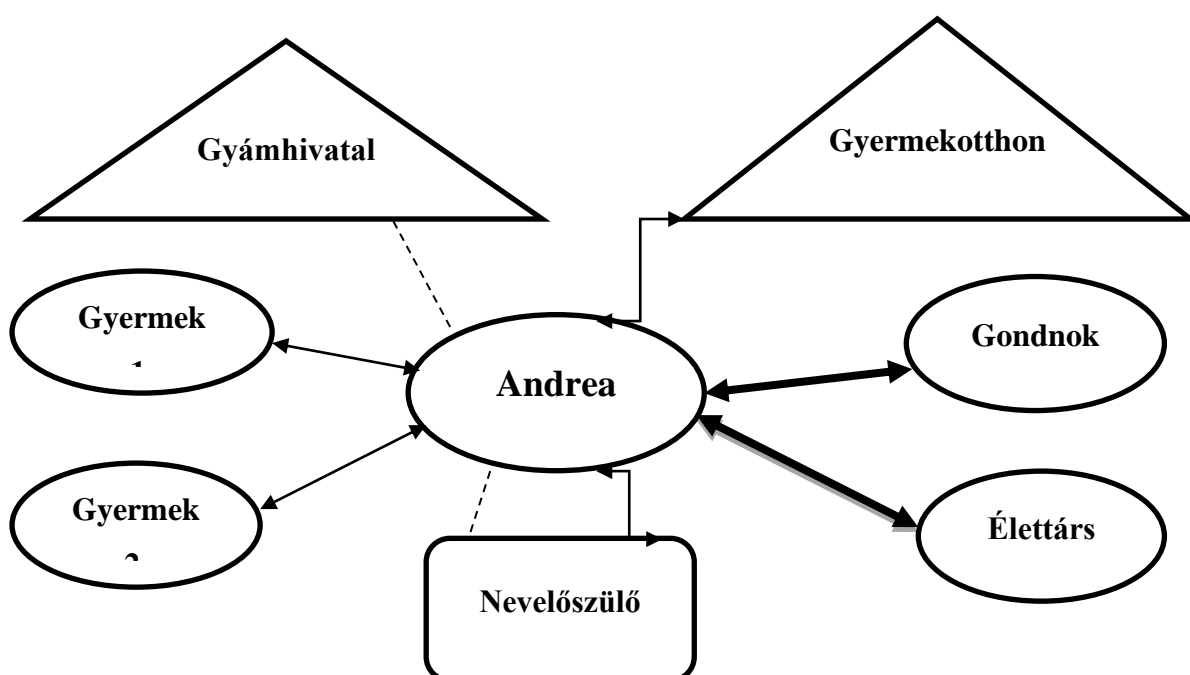
Andrea a munkája elvesztését követően álláskereső segélyben részesült, azonban később már erre sem volt jogosult. Spórolt pénzzel nem rendelkezett, napjai téltlenségben teltek. Andrea a gondnokság alá helyezés lefolytatásának tárgyalásán megjelent, a bíróság meghallgatta. Az összegyűjtött dokumentációk, meghallgatások, vélemények tanulmányozása után a bíróság Andreát cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezte.

Andrea gondnokság alá helyezését azóta is a bíróság három éveként vizsgálja felül. Mivel a törvény azóta módosításra került, így jelenleg cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezték, ami megfelel a korábbi korlátozó gondnokság alá helyezésnek. Andreának a gondnokság alá helyezésétől kezdődően a gyámhatóság által kirendelt hivatásos gondnoka volt.

Visszatérve Andrea jelenlegi helyzetére az, hogy egy személy önértékelése pozitív vagy negatív lesz, alapvetően a szülők nevelésének hatásától függ. A szeretetteljes, meleg családi légkör a gyermekben pozitív önértékelést alakít ki. Andreának ebben nem volt része. Szüksége volt a pozitív változásra, hiszen a pozitív irányú változás ugyanúgy befolyásolja az egyén életminőségét egészségi állapotát, mint a negatív életesemények, krízishelyzetek bekövetkezése, csak eltérő irányban. Andrea sorozatos veszteségélményei befolyásolták a jövedelmi helyzetét, egészségi állapotát, családi állapotát, kapcsolatrendszerét, mely a szociális helyzetére is hatást gyakorolt.

Az ábra mutatja (8. ábra), hogy mivel szülei meghaltak, gyakorlatilag két gyermekén kívül családjával nincs semmilyen kapcsolata. Andreának 2009-ben történt gondnokság alá helyezése óta két lány gyermeke született, akik szintén nevelőszülőknél kerültek elhelyezésre. A gyermekek nem ismerik egymást. Andrea két lánygyermekével a kapcsolatot folyamatosan tartja, ajándékot vesz nekik, rendszeresen látogatja őket.

8. ábra: Ecomap, környezeti térkép

Jelölések:

Erős kapcsolat:

Gyenge kapcsolat: -----

Konfliktusos kapcsolat:

Az ecomap segítségével a család és a társadalmi kapcsolati rendszerét térképeztük fel. Az egyén körülményeinek áttekintése a jelenre és a helyzet megértésére vonatkozik, mely segítséget nyújt abban, hogy felmérjük környezetének belső viszonyait, vizionálhatók legyenek az interperszonális kapcsolati rendszerek, szerepek, elvárások, érzelmi kötődések, erőforrások, az a szociális háló, amelyre élete során számíthat, támaszkodhat. Az egyén és tágabb környezete közötti kapcsolatrendszer vizsgálatához Ann Hartmann 1970-es években kidolgozott technikáját, leginkább a szociális munkában használatos „ökológiai térképet” használtuk (Szabó, L. 2003).

A szociális támogató hálózatnak nagy szerepe van a változás menedzselésében, ösztönzésében, mivel az érzelmi támasznyújtáson túl nagyban hozzájárulhatnak az adott személy önértékelésének erősítéséhez. A fent ismertetett Ecomap alapján a legerősebb bázist Andrea számára élettársa és a gondnok jelenti, A két személyben bízik meg leginkább, tőlük vár segítséget. Meghatározó életében a gyermekeivel való kapcsolattartás lehetősége is. A munkát a továbbiakban Andrea erősségeinek, pozitív személyiségjegyeinek feltérképezésével folytattuk, erre építve a további közös munka folyamatát, mely önértékelését, önbecsülését, önbizalmát növeli.

Pozitív erőforrások, korábbi életszakaszok, múltbeli sikerek:

A pozitív erőforrások fokozott előtérbe helyezésére volt szükség, folyamatosan rögzíteni szükséges azokat, valamint emlékeztetni rájuk Andreát, mivel az alacsony önértékelés, rossz lelkiállapot miatt nem tudta magában felismerni értékeit.

Pozitív erőforrások:

-A nehézségek ellenére sem szakította meg a kapcsolatot gyermekeivel, harcolt láthatásukért, és rendszeresen tartotta velük a kapcsolatot.

-A lehetőségeihez mérten, anyagi nehézségei ellenére is mindig gondoskodott róluk, kötelességtudóan látogatta őket.

-Fizikai egészségi állapota jó.

A közös munka során fontos a dicséret, pozitív megerősítés. Nagyra kell értékelnünk minden erőfeszítést, és a legfontosabb abban segíteni, hogy értékesnek lássa önmagát. A jelent érintő

problémák, a múltbéli sikerek, a családi kapcsolati háttér, a környezeti térkép, valamint az erősségek meghatározásának segítségével tűztük ki az elérni kívánt célokat.

Célok:

- Az elmaradt díjak rendezésére megoldás keresése. (Rendkívüli segély, önkormányzati támogatás, adományok, egyházi segítség stb.)
- Az élettárs bevonása.
- A munkavégzéshez szükséges képességek fejlesztése.
- Munkahely megtalálása, munkavégzés
- Pszichés támogatás.

További célok:

- További tartozások kiegyenlítése
- Gyermekeivel való kapcsolatának megerősítése, elérni, hogy mindkét gyermek egy helyre kerüljön, elérhető távolságra.
- A lakhatási körülmények javítása: Segítségnyújtás önkormányzati bérlakás igénylésének folyamatában.
- Albérletfenntartási lehetőségeinek számbavétele.

Lépések a probléma megoldása érdekében

Mivel sok problémát kellett kezelni, melyhez elérni kívánt célokat rendeltünk, ezért a problémákat csak lépésenként lehetett kezelni. Első lépésként fontos, amely a később a sikeres munkavégzés során kiemelt szerepet kap a személyiség, önismeret fejlesztése, stressz- és konfliktuskezelés, a reális önértékelés kialakítása. Andrea is, mint sokan a betegségekkel folytatott küzdelem, az ebből fakadó büntudat és rossz szociális helyzete miatt, értéktelennek, reményvesztettnek érezte magát. Fontos azoknak a környezeti tényezőknek az ismerete, amelyek alakíthatják az egészségi állapotot és az egyén egészségmagatartását. Az egészségi állapot és társadalmi helyzet komplex jelenségeit együttesen vizsgálva az egészségi állapotban bekövetkező negatív változás hátrányos helyzetbe hozza a beteget és családtagjait egyaránt. Ugyanígy a pozitív változás kedvezőbben hat, jobb helyzetbe hozza az érintettet és családtagjait. (Kullmann, L. 2012) További célként tűztük ki, hogy fokozatosan képessé válhasson a változásra, alkalmazkodásra. Segíteni kellett, hogy megértse az önmagáról alkotott reális és pozitív gondolkodás jelentőségét. Felismerje a külső és belső motivációkat és a felelősségteljes munkavégzéssel kapcsolatos együttműködés, a közös vállalások fontosságát, melyek elősegítik a pozitív énkép kialakítását. Segíteni kellett annak felismerésében is, hogy a

társadalmi reintegráció szerepe a saját életében is elősegítheti a társadalmi beilleszkedés folyamatát. Ha segítséget kér, minden helyzetből meg lehet találni a kivezető utat. Nagyon nehéznek bizonyult ez a feladat.

Amikor sikerült Andreának felismernie a sikereket a múltból, az hozzájárult ahhoz is, hogy az önmagáról alkotott pozitív énkép megerősödhessen, és újra értékelje magát. A múltbeli sikeres eseményekre építettük Andreával együttműködve kerestük a megoldásokat jelenlegi nehézségeire. Ezáltal a megszerzett új viselkedési minták bevésődnek, és felülírják a régi, rosszul működő mintát. A rendszeres találkozás során áttekintettük az előrehaladás mértékét, és fontosnak tartottam a folyamatos pozitív megerősítést, a dicséretet is. Az erőfeszítések jutalmazása, dicsérete ugyanolyan lényeges a közös munka során, mint az eredmények esetében.

Az ügyei intézése mellett sokat beszélgettem neki a munkavállalás előnyeiről, szükségességéről. A munkabérrel járó magasabb bevétel előnyeiről mellyel életvitele pozitív irányba mozdulhat el, a gyermekeiről is jobban, rendszeresebben tudna a rendszeres munkabér segítségével gondoskodni. Igyekeztem felkelteni érdeklődését, motivációját és a vágyat arra vonatkozóan, hogy felmerüljön benne a dolgozni akarás gondolata. Andrea nem rendelkezett reális célállás elképzeléssel, így meghatároztuk az elhelyezkedést gátló körülményeket, megoldásokat, meghatároztuk a munkára való felkészüléssel kapcsolatos célokat és ezek megvalósításához szükséges lépéseket, tevékenységeket, a szükséges és hozzáférhető eszközöket. A beszélgetések során szerettem volna elérni, hogy Andrea képessé váljon a munkavállalását akadályozó tényezőknek és életviteli nehézségeinek felismerésére, megfogalmazására és aktívan működjék közre helyzete javításában. Fontos volt esetében, hogy képes legyen felismerni a munkavállaláshoz szükséges lehetőségeket és tudjon alkalmazkodni a munkaképesség megőrzéséhez szükséges speciális körülményekhez, képessé váljon azonosítani azokat a személyeket, akik a munkavállaláshoz segítséget nyújthatnak. Andreával közösen határoztuk meg az erőforrásait, erősségeit, érdeklődését, és az egészségkárosodási profiljával összeegyeztethető munkaköröket. Felmértük a munkavállalással kapcsolatos korlátokat, feltételeket és lehetőségeket. A találkozások alkalmával kiemelt hangsúlyt fordítottam Andrea aktivitásának növelésére, az álláskeresést akadályozó tényezők elhárítására. Fontos lépés volt, hogy az addigi életvitelét, életvezetését akarja és képes legyen megváltoztatni a munkavállalás érdekében. A csoportos munkavégzés törvényszerűségei, annak előnyei, nehézségei megtaníthatók és megtanulhatók. A beilleszkedés, az alkalmazkodás és az önálló ügyintézés képességei, valamint a helyes és elvárt viselkedés elemei elsajátíthatók. Az egész folyamatnak ez csak egy részét képezi,

hiszen mindemellett rendszeresen figyelemmel kell kísérni a személy helyzetét, lelkiállapotát, s ennek tükrében lehet cselekvési tervet kidolgozni.

A településen, ahol Andrea él nagyon kevés a munkalehetőség, még kevesebb az olyan munkakör melyet Andrea képes ellátni. A város, mely több munkalehetőséget kínálna 20 km-re található, melynek elérését megnehezíti a hegyről történő tömegközlekedési pontig való eljutás főként a téli, illetve esős időszakokban, hiszen közvilágítás nélküli földes út biztosítja a hegyről való bejutást a településre, melyhez tömegközlekedés nem biztosított. Andrea a közös munkánk eredményeként nyitottá vált, munkavégzésre felkészült, kellően motivált lett a munkavégzés irányában, így felvettem a kapcsolatot a munkáltatóval, amely Andrea készségeinek és képességeinek megfelelő munkakörben is kínál munkalehetőséget. Andreával felkészültünk a munkavégzés feltételeként kitöltendő tesztre, felkészítettem a munkáltatóval történő találkozásra. Andrea felvételt nyert a céghez, mely logisztikai központként funkcionál, címkéző munkakörbe felvételt nyert. A munkaerő piaci integráció azonban nem ér véget a képzettségnek, egészségi állapotnak, érdeklődési körnek megfelelő munka megtalálásával és a sikeres felvétellel, munkába állással. Az ügyfelek többségénél, így Andreánál is a munkakezdést követően számos nehézség merült fel. A hosszan tartó munkanélküliség következményeként rendkívül nehéz volt számára a napi rutin kialakítása, illetve megtartása, annak ellenére is, hogy erre korábban készültünk, rendszert vittünk életvezetésébe. Problémát jelentett a munkahelyi normák betartása, így a munkaközi szünetek betartása, a teljesítménykényszer, a munkautasítások betartása, felmerülő konfliktusok kezelése és egyáltalán a munkahelyi szocializáció, munkahelyi hierarchia felismerése, elfogadása és betartása. A felmerülő problémákra egyesével és azonnal kellett reagálni és kivitelezhető megoldási tervet készíteni, nehogy olyan mértékű probléma, konfliktushelyzet alakuljon ki, melyet már nem lehet kezelni.

Munkahelyi szocializáció

Kitérnék a sikeres munkahelyi szocializációra, hiszen ez teszi lehetővé teszi a munkavállalók számára, hogy megértsék az adott szervezet kultúráját, amelyben hatékonyan működnek (Schein, 1988). Az új belépő egy összetett szituációba kerül, és általában bizonytalan abban, hogyan viselkedjen az új szociális közegben. A munkahelyi szocializáció egy olyan komplex, szociális tanulási folyamat, amely megköveteli az új alkalmazottaktól, hogy elfogadják a feladatstruktúrát, a teljesítménykövetelményeket, a csoportnormákat, munkaszerepeket, és az új kultúrát (Moxley és Finch, 2003). A foglalkoztatás során felmerülő problémák

megoldásában kulcsfontosságú szerepe lehet a személyre szabott segítségnyújtásnak. A munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű egyének munkakörnek való megfelelését úgy biztosíthatjuk, ha eleve olyan munkát kínálunk, amely lehetővé teszi képességeik kibontakozását. A munkavégző képesség, amely a munkakörhöz való sikeres alkalmazkodást alapozza meg, meghatározott intervallumon belül értelmezhető. Ha megvannak a kulcsképeségek, amelyek megalapozzák a sikeres munkavégzést, akkor a kívánt teljesítmény elérhető. Fontos, hogy figyelembe vegyük a munkába álló, dolgozók előzetes elvárásait, elképzeléseit is a szocializáció szempontjából. Ha ezek az elvárások reálisak, a beilleszkedés sikeresen megy végbe. A dolgozni kívánó személyt segítő tanácsadón kívül azonban fontos a befogadó szervezeti kultúra. A tapasztalat és a kutatások azt mutatják, hogy a támogató szervezeti kultúra, illetve a progresszív szellemű támogató kultúra a legideálisabb a valamilyen okból hátrányos helyzetűnek nevezhető munkavállalók alkalmazásához. Itt vannak jelen azon értékek, mint a tolerancia, támogatás, elfogadás, együttműködés, megbecsülés, amelyek eleve elfogadják, illetve megkönnyítik a munkaerőpiacra visszalépni, integrálódni szándékozó munkavállalók munkahelyi alkalmazását és beilleszkedését (Jones, 1997). A munkahelyi szocializációnak két oldala van: egyrészt jelenti az egyénnek a munkához, illetve munkakörhöz való eredményes alkalmazkodását, másrészt az új munkavállalónak az adott munkahelyre, illetve munkaszervezetbe sikeresen beilleszkedését (Antalovits, 2000).

Csatát nyertünk!

Andrea lakóhelyének vonzáskörzetében a foglalkoztatottsági ráta alacsony. A zsákfalus településszerkezetből adódóan a viszonylag kis távolságok megtétele is komoly kihívást jelent, sok esetben meghiúsítja a munkavállalást.

Andrea munkáltatója a probléma tudatában megszervezte a munkavállalók munkába járását, melyhez külön buszt biztosít. Szervezett körülmények között járnak a munkavállalók a munkavégzés helyszínére, illetve otthonukba. Andrea munkába állása óta több műszakos munkarendben dolgozik, munkahelyi szocializációja immár kijelenthetjük, megvalósult. Rendszeres jövedelemmel rendelkezik, egyéb ellátásban nem részesül. Az utóbbi időszakban munkabérből származó bevétele jelentősen nőtt, melynek következtében, a korábbi időszakban felhalmozódott tartozásai kiegyenlítésre kerültek. Megjelenése, ápoltsága is nagyon pozitív irányban változott. Élettársi kapcsolata folyamatos, de élettársáról soha nem beszél, mint ahogyan gyermekeivel kapcsolatosan is csak a feltett kérdésekre válaszol. A munkabérért Andrea két részletben kapja, fizetésének rá eső felét lakossági folyószámlájára

utalja a munkáltató, a munkabérének másik fele a gyámhatóság által fenntartott számlára érkezik, melyet az engedélykérés, határozathozatal, pénzfelvétel időigényessége miatt hónap végén ad át részére gondnoka most már egy összegben. Fizetését ezen feltételek fennállása mellett be tudja osztani, adóssága nem keletkezett, pénzt soha nem kér a megbeszélt dátum előtt. Segítséget hivatalos ügyek intézése esetén továbbra is kér. Felmerült annak lehetősége is, hogy szeretne a jelenlegi tartózkodási helyéről, a hegyi hajlékból albérletbe költözni. Ennek feltételei, megvalósításának részletes kidolgozása folyamatban vannak. Jelenleg kitűzött cél a munkabér beosztása mellett a megtakarítás értelmének tudatosítása.

Andrea az elmúlt időszakban „hosszú utat” tett meg és még sok-sok erőfeszítést kell megtennie annak érdekében, hogy életszínvonalát, életminőségét szinten tartsa és tovább javítsa. Az elmúlt időszakban életében viszonylag rövid idő alatt sok változás történt, azonban ezek a változások immár pozitív módon befolyásolták Andrea étellel való elégedettségét.

Megállapítható, hogy Andrea kapcsolatrendszere átalakult a megtett út alatt: Adósságai kiegyenlítésre kerültek. Folyamatosan dolgozik, amely lehetővé teszi a létfenntartáshoz kapcsolatos kiadásainak finanszírozását. Új kapcsolatokat létesített, munkahelyén beilleszkedett. Minkét gyermekét azonos helyre helyezték, így a gyermekek nincsenek szétválasztva, Andrea számára a látogatásuk nem jelent plusz terhet. Tudom, hogy nem lehet mindenkin segíteni, azonban úgy véljük, a megváltozott munkaképességűek, ezen belül a gondnokság alatt élők is megérdemlik az esélyt, mivel az elsőre reménytelennek tűnő helyzetekben a végeredmény igenis lehet pozitív. Ezért is tartottam fontosnak, hogy ezt az esetet bemutassam, mert a siker, a végkifejlet Andrea érdeme. Az ő pozitív hozzáállása, akarata együttműködési szándéka nélkül nem formálódott volna a személyisége, és nem tudott volna a változásokhoz alkalmazkodni. Csak útmutatásra volt szüksége, az úton Andrea ment végig.

Összefoglalás

A fogyatékkal élők csoportját képezik a gondnokság alatt állók. Külön statisztika nem készül velük kapcsolatosan azonban általánosságban elmondható, hogy nagyon elenyésző százalékuk vesz részt a foglalkoztatás valamilyen formájában. Azon gondnokság alatt álló személyek esetében, akiket a bíróság cselekvőképességükben részlegesen korlátozott, érdemes lenne figyelmet fordítani a munkaerőpiaci integrációra akár a támogatott foglalkoztatás, akár a nyílt munkaerőpiac keretei között. A saját otthonukban élők többsége a számára megállapított ellátásból él, ami sok esetben a létfenntartáshoz is alig elegendő különböző állami és szociális

juttatások igénybevétele mellett. Ezek a személyek könnyen kerülnek a társadalom perifériájára, gyakran ismerősök által felajánlott minimális összegekért alkalmi munkákat vállalnak és gyakori körükben a megélhetési bűnözés is. A munkaerőpiaci integrációjuk megvalósulásával a nevezett problémák orvosolhatóvá válnának, étellel való elégedettségüket nagyban növelné, hiszen hasznos tagjaivá válnának a társadalomnak, mely által a társadalom is befogadóbbá-elfogadóbbá válna velük szemben. Általánosságban a munkavégzéssel javulna általános jóllétük, életük tartalmasabbá válhatna, mely az egészséges énkép kialakulását segítené.

3.5.2. Kvalitatív vizsgálat (mélyinterjúk) eredményei

A kutatás során összesen 20 fővel (n=20) készítettem mélyinterjút. A kvalitatív, interjú adatfelvétel fő célja az volt, hogy feltárjam azokat a motivációs tényezőket, valamint negatív, tényezőket, amelyek hozzájárulhatnak a munkahelyek hosszú távú fenntartásához, valamint a negatív tényezők kiiktatásával, tompításával is növelhető a hosszú távú foglalkoztatás esélye.

9. ábra: Szófelhő - a munkavégzéshez kapcsolódó pozitív kifejezések a mélyinterjúkban (n=20)

A pozitív tényezők között a legtöbbször említett, legfontosabb tényező a **jó közösség** volt. (9. ábra) („Az is egész jó, pozitívan tellett. Ott is egész jó társaság volt, összefogott volt, kis falusi társaság, ha maszekolni kellett, akkor maszekoltunk”; „Ott éreztem jól magam, az Izzóba, amikor bekerültem a csomagolóba és 8-9 évig ott dolgoztam és jó közösség volt, megbecsültek úgy a főnökök is és elismerték a munkámat, úgy akikkel dolgoztam, azok is. Meg hát tudtuk, hogy mit kell csinálni. Ott szerettem lenni, az Izzóba. Visszaemlékszek azokra az időkre, amit ott eltöltöttem. Hogy rendesen elvégeztem a munkámat nem volt rá panasz. Tehát amit ránk bízta, azt megcsináltuk. Volt év végén ilyen bulik, és akkor ott jól éreztem magam, az pozitív elismerték a csoportnak a munkáját és megünnepeltük ilyen összejövetelek az pozitív.”; „Tehát ööö olyan pillanataim voltam amikor bejártam dolgozni és akkor a munkatársak így körülvettek és akkor hangoskodtunk egy kicsit beszélgettünk, elmeséltük egymásnak hogy mit csináltunk és akkor ment úgy álltunk neki dolgozni, Ment az idő és jó volt. Hát volt így a kollégáimtól így kaptam pozitív ööö pozitívumokat, tehát pozitív szavakat inkább de így tehát írásba nem kaptam semmit sehogy.”; „Mindenféle emberrel dolgoztam. Mer én ilyen vagyok, ilyennek születtem, volt problémám ebből. Volt olyan munka, hogy meg kell csinálni. Volt amelyik jobban, magyarul tehát tehát nem tetszett. Akivel jobban kitudok jönni, akivel egy hullámhosszon vagyunk, úgy jobban elmegy a nap is mind akivel nehezen. Nem vagyunk egyformák.”)

Fontos pozitív tényező volt még a munkával kapcsolatos **pozitív visszacsatolás, megbecsülés**, dicséret a vezető részéről. („Őszinte legyek? Az hogy hogy soha nem tehát magyarul nem basztak le hogy te hülye vagy mer mer nem úgy kellett ilyen ilyen nem volt. Tehát érted azt hogy hogy nem basztak le magyarul. Meg nem is nem baszogattak hogy mér így csinálod? Mér úgy?”). (10. ábra)

10. ábra: Szófelhő - a munkavégzéshez kapcsolódó negatív kifejezések a mélyinterjúkban (n=20)

A negatív élmények között megjelent az **alacsony jövedelem**. („Jó volt jó volt nem volt semmi gond. Jó volt de hát mondom, ez az egy gond volt, hogy egy normális fizetést kaptunk volna én még azt mondom, lekopogom, hogy még mindig itt, tovább vállalnám ezt a munkát. De így így nem lehet, nem ahogy mondd, hogy ezután decemberi hónapban is 45000Ft-ot fizetnének, ááá nem. Akkor még abból biztos levonnák a nyugdíj meg ezt meg azt. Kijönnék belőle 35-36000Ft-ra. Az a nettó, de abból is biztos, hogy levonnák. Nem? De akkor is kevés az. Hát a minimálbér az legalább az 52500. Na, akkor az a gyerekkedvezmény avval is jön a 25000. Mer itt is a Komáromba is amikor az önkormányzatnál dolgoztam 77600Ft-ot kaptam minden hónapba. Azt tisztán megkaptam. Szóval azért abból azért már abból lehetett valamit. Mitudomán nem sokat, de mégis. Úgyhogy ezt semmiképpen nem vállalom én el.”)

Negatív élményként jelent meg a vezetői szigor, a munkavállaló által **túl szigorúnak ítélt munkarend** („Egyszer volt mikor nem mentem be és kaptam egy írásbeli figyelmeztetést, mert nem mentem be túlórázni. Ez volt a negatív élmény. Hát utólag azt éreztem, hogy kár volt úgy hogy úgy nem mentem be úgy furdalt ez a, hogy mért nem mentem be. Ilyen élményem hát ez negatív élményem igen.”); „mi úgy dolgozunk az EON-nak, mint egy

félkatonai szervezet, állandóan hadra foghatónak kell lenni, és te nem vagy 100%-san hadra fogható, így kölcsönösen megválnak egymástól”)

Problémaként említették még a **nem megfelelő munkakörülményeket** („Ami volt munkahely, ott üzemi balesetem volt, aztán kicsit megkentek, hogy ne legyen az. És akkor három hét után kaptam egy jó kis boka zúzódást, és akkor azt mondtam, elmentem ez egy csütörtöki nap volt, csütörtöktől voltam táppénzen, és három hét múlva pont mentem, indultam volna be az SZTK-ba.”).

Felmerült problémaként a **munkába járás nehézsége** is („az durván majdnem olyan 100 km-el hogy én mér alszok a hátsó ülésen az autóba. De onnan, a hegyről nekem ki kellett gyalogolnom két km-ert. Meg hazafelé ugyanúgy, mert hiába voltam én holt fáradt, mer megmásztam mittudomén két és fél km-t.”).

11. ábra: Szófelhő - a jövőképre vonatkozó kifejezések a mélyinterjúkban (n=20)

A jövőképpel kapcsolatban alapvetően két út jelenik meg. Az első a **negatív jövőkép**, melyet alapvetően a kilátástalanság vezet. Ez fordul elő az interjúk többségében. A negatív jövőképek közül megjelenik a külföldre vándorlás, vagy az országon belüli elvándorlás gondolata. Sokan egyáltalán nem terveznek a jövőre, vannak, akik a nyugdíjra, esetleg a rokkant nyugdíjra várnak. (11. ábra)

A kisebbség esetében beszélhetünk **pozitív jövőképről**. Ebben az esetben a helyben történő előrelépés, a helyzet javításának szándéka kapcsolódik össze a tudatos tervezéssel. Megjelenik a bejelentett foglalkoztatás vágya, valamint a továbbképzés, szakma-tanulás, mint kitörési pontok. Sajnos, ezek csak a kisebbség esetében voltak felfedezhetőek.

Összességében elmondható, hogy az interjúalanyok legtöbbször a jó közösséget és a vezető részéről a pozitív visszacsatolást, a munkájuk elismerését említették, mint a munkavégzéssel kapcsolatos pozitív tényezőt. Ezek járultak leginkább hozzá ahhoz, hogy hosszú távon megtartsák munkájukat.

A negatív tényező közül a legtöbbször az alacsony jövedelmet említették. Ezen felül megjelent még a túl szigorúnak ítélt munkarend, a nem megfelelő munkakörülmények és a munkába járás nehézsége. Ezen tényezők ahhoz járultak hozzá, hogy a kérdezettek hamar elhagyták munkahelyüket.

A pozitív jövőkép kialakítása kiemelten fontos a társadalmi integrációhoz. Hosszú távon csak akkor lehet sikeres egy foglalkoztatási program, ha képes pozitív jövőképet (is) kialakítani a résztvevőkben. A megjelenő pozitív jövőképek közül a helybeni bejelentett foglalkoztatás, ezáltal magasabb jövedelem elérése jelenik meg jellemző célként. Ennek eléréséhez a képzésekben való részvétel, mint eszköz szerepel. Sajnos, a vizsgált alanyok körében a negatív jövőkép dominál, ezen belül az elvándorlás vagy kivándorlás, a teljes kilátástalanság, a rokkantsági nyugdíj jellemzőek.

Úgy gondolom, a kvalitatív kutatás jó alapokat biztosított ahhoz, hogy a kvantitatív kutatás eredményeit relevánsan tudjam értékelni. Az interjúk és az esettanulmányok rámutattak azokra a mintázatokra, motivációkra, melyek segítségével a kvantitatív kutatás eredményei kontextusba helyezhetőek.

3.5.3. Kvantitatív kutatás (kérdőív, dokumentumelemzés) eredményei

A pilot program hatásvizsgálatának eredményei

A programba bevonásra került személyek esetében lekérdezést végeztünk arra vonatkozóan mikor volt az utolsó nyílt munkaerő piaci munkaviszony. A 2. táblázat mutatja be, hogy 14 fő egyáltalán nem rendelkezik nyílt munkaerő piaci tapasztalattal, 12 személy, utoljára 16 évvel ezelőtt dolgozott a versenyszférában, míg a legtöbb személy, számuk 69 több mint hat évvel ezelőtt dolgozott nyílt munkaerő piacon. Megélhetésüket segélyek, rövidebb-hosszabb közfoglalkoztatási-, alkalmi, illetve „fekete” munka biztosította.

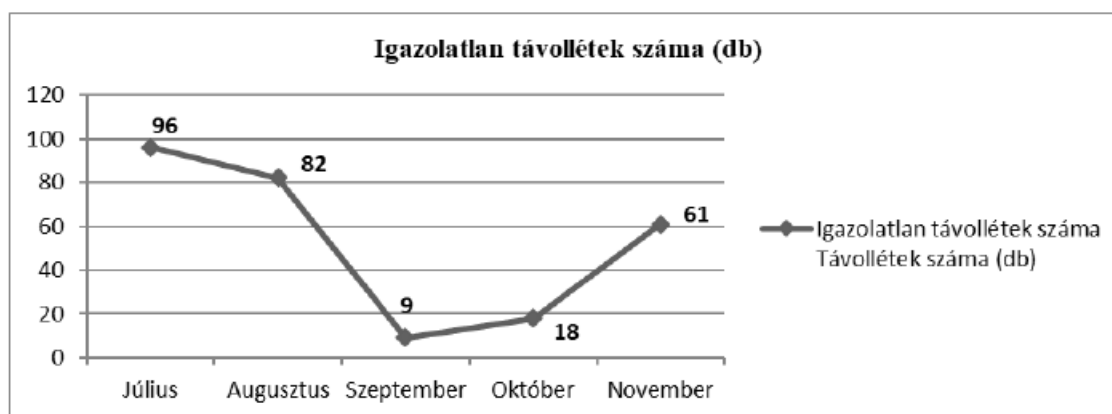
2. táblázat: Utolsó nyílt munkaerő piaci munkaviszony

Év	Személyek száma (fő)
nem volt munkaviszonya	14
1990-2000	12
2001-2010	69
2011-2015	9
2016 után	1
Összesen	105

Forrás: saját szerkesztés

A program öt hónapja során monitoroztuk a munkavégzéshez kötődő magatartásbeli problémák változását, valamint a munkavégző képesség változását az igénybevett egészségügyi szolgáltatások számán keresztül. Szeptemberben a magatartásbeli problémák tekintetében az igazolatlan távollétek számát alapul véve, látható, hogy július és augusztus hónapokban volt a legmagasabb az igazolatlan hiányzások száma, annak ellenére, hogy a munkáltatók törekedtek arra, hogy elsősorban a szabadságok kerüljenek kiadásra távollét esetén. (12. ábra)

12. ábra: Igazolatlan távollétek száma

Forrás: saját szerkesztés

Meg kell azonban jegyezni, hogy a nyári hónapokban könnyű viszonylag jól fizető alkalmi munkát találni, ami jóval magasabb bevételi forrást jelent a pilot programban kapott jövedelemnél, illetve ha valaki a munkavállalók közül ittas állapotban jelent meg a munkanap

kezdetén, vagy a nap folyamán ittas állapotba került (mivel az esetek többségében külterületeken végeztek az érintett személyek munkát, gyakran felügyelet nélkül, több esetben előfordult, hogy nap folyamán kerültek ittas állapotba), igazolatlanok tekintették az adott napot. Az igazolatlan hiányzások száma szeptember és október hónapokban jelentősen visszaesett, pozitív változást tapasztaltunk, majd a program utolsó harmadában ismét emelkedő tendenciát tapasztaltunk. Ennek hátterében egyrészt az áll, hogy erre az időszakra általában elfogytak a szabadságok, illetve erre az időszakra realizálódott egyes személyek tekintetében a továbbfoglalkoztatás lehetősége. Azon személyek esetében, akik számára a munkáltató nem jelezte a továbbfoglalkoztatási szándékot, a munkamorál jelentős mértékben negatív irányba változott. Meg kell azonban jegyezni egyes személyek esetében a magatartásbeli problémák, konfliktus munkavállaló-munkavállaló, munkavállaló-munkáltató között, a program egésze alatt jellemzőek voltak. A munkavégző képesség változását az egészségügyi szolgáltatások igénybevételén keresztül vizsgáltuk, kiugróan magas igénybevételt mutat minden hónapban a háziorvosi-alapellátás igénybevétele összesen 109 esetben, majd ezt követi a különböző szakrendelésekre irányítások száma, amely az öt hónap során összesen 58 alkalommal valósult meg. A pszichiátria szakrendelésen egy esetben, klinikai és mentálhigiénés szakrendelésen öt alkalommal történt megjelenés. Az aktív, valamint a krónikus ellátás igénybevételeinek száma ehhez viszonyítva az egy-egy esettel elenyészőnek mondható.

A munkavégzést jelentősen befolyásolja a fluktuáció, ezért kimutatást végeztünk a programba bevonásra került személyek esetében a fluktuáció mértékéről és annak okáról. (3. táblázat).

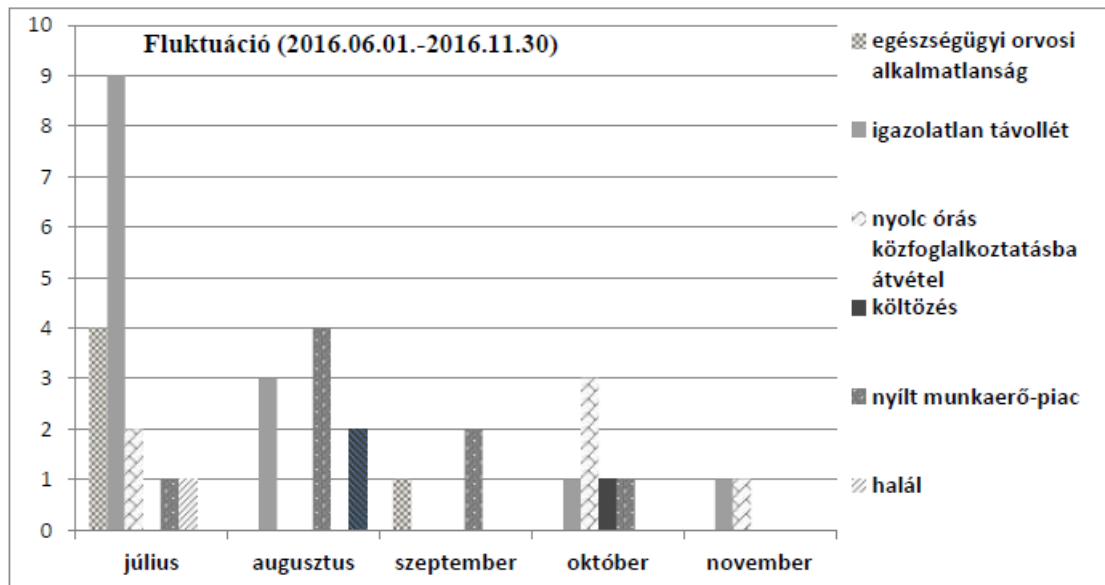
3. táblázat: Fluktuáció

kilépés okai	július	augusztus	szeptember	október	november
egészségügyi orvosi alkalmatlanság	4	0	1	0	0
igazolatlan távollét	9	3	0	1	1
nyolc óras közfoglalkoztatásba átvétel	2	0	0	3	1
költözés	0	0	0	1	0
nyílt munkaerő-piac	1	4	2	1	0
halál	1	0	0	0	0
ápolási díj	0	2	0	0	0
Összesen	17	9	3	6	2

Forrás: saját szerkesztés

A munkavégzést jelentősen befolyásolja a fluktuáció, ezért kimutatást végeztünk a programba bevonásra került személyek esetében a fluktuáció mértékéről és annak okáról (13. ábra)

13. ábra: A fluktuáció okai

Forrás: saját szerkesztés

A foglalkoztatás kapcsán a fluktuáció tekintetében meghatározó a programba bevonásra kerültek száma, a programot elhagyók száma, illetve a programot befejezettek száma. A pályázati kiírás a két munkáltatónál összesen 75 fő foglalkoztatását tűzte ki célul, melynek megvalósulásaként a programba bevonásra kerültek létszáma 105 fő volt, a programot elhagyók száma 37 fő. A program elhagyásának okai a következők: Az egészségügyi alkalmassági vizsgálat során 11 személy kapott alkalmatlan minősítést. Egy fő a program során elhalálozott, további egy fő egészségi állapota olyan mértékben rosszabbodott, hogy a programban történő munkavégzést nem tudta a továbbiakban vállalni. 11 személy esetében az igazolatlan hiányzások következtében a munkáltató által történt a munkaviszony megszüntetésre tett intézkedés. Hozzá tartozó miatti ápolási díjat három személy igényelt és a továbbiakban nem vett részt a programban. Szintén három személy munkaviszonya közös megegyezéssel szűnt meg. A fluktuációt jelentős mértékben csökkentené a jelen juttatási rendszer továbbgondolása, illetőleg a munkában maradáshoz elősegítené az is, ha a programot befejezők számára a nyolc órás közfoglalkoztatáson kívül több alternatíva, lehetőség lenne a továbbfoglalkoztatásra, hosszabb távú tervezésre.

Korrelációs összefüggések alapján elmondható, hogy néhány változó sok másik változó javulását is eredményezheti. A szignifikáns kapcsolatok mindegyike egyenes irányú, tehát egy változó esetében a javulás a másik változónál is javulást, a csökkenés pedig csökkenést eredményez. A ruházkodás-külső megjelenés, rendezettség közötti összefüggés iránya az elvártak megfelelő, minél inkább javul a ruházkodás, annál inkább javul a külső megjelenés is. ($r_s=0,298$, $p=0,013$) Az addiktológiai probléma javulása sok tényező javulását eredményezi a korrelációs kapcsolatokat vizsgálva. Ennek megfelelően levonhatjuk azt a következtetést, hogyha az addiktológiai problémában javulást tapasztalunk, akkor az erőteljesen pozitív irányba befolyásolja az együttműködési képességet, csoportba beilleszkedési készséget, ($r_s=0,496$, $p=0,000$) az egészségügyi problémák megjelenését, ($r_s=0,342$, $p=0,004$) az alapkészségeket, ($r_s=0,585$, $p=0,000$) a kommunikációs képességet, ($r_s=0,614$, $p=0,000$), a külső megjelenést, külső rendezettséget, ($r_s=0,257$, $p=0,035$). A korrelációs kapcsolatokat tovább vizsgálva láthatjuk, hogy az eladósodottság mértékének csökkenésével javulnak a lakhatással kapcsolatos mutatók ($r_s=0,278$, $p=0,022$), és pozitív hatással van az általános mentális állapotra is. ($r_s=0,296$, $p=0,014$). A kommunikációs képességek javulása javítja az együttműködési képességet, csoportba beilleszkedési készséget ($r_s=0,659$, $p=0,000$) és természetesen az alapkészséget is rendkívül pozitív irányban befolyásolja ($r_s=0,803$, $p=0,000$). A megjelenés, külső rendezettség korrelál a kommunikációs képességekkel ($r_s=0,339$, $p=0,010$) valamint az egészségügyi problémák javulásával is ($r_s=0,319$, $p=0,008$). Az egészségügyi problémák sok tényezőre hatással vannak, ezek közül a legnagyobb korrelációs kapcsolat a ruházkodással ($r_s=0,381$, $p=0,001$), a már említett addiktológiai problémával, valamint az alapkészségekkel ($r_s=0,297$, $p=0,014$), a kommunikációs képességekkel ($r_s=0,308$, $p=0,011$) és a külső megjelenéssel kapcsolatban is ($r_s=0,319$, $p=0,008$) korrelációs összefüggést fedezhetünk fel. A magatartásbeli problémák erőteljesen meghatározzák a személyek munkavégző képességét ($r_s=0,423$, $p=0,000$), kommunikációs képességeit is ($r_s=0,298$, $p=0,014$). Az alapkészségek javulása esetén előrelépést tapasztaltunk az együttműködési képességben, csoportba illeszkedésben ($r_s=0,767$, $p=0,000$), valamint a kommunikációs készségben ($r_s=0,803$, $p=0,000$), hatására a magatartásbeli problémák, negatív munkavállalói attitűd is javult ($r_s=0,304$, $p=0,012$). Az együttműködési képesség, csoportba beilleszkedés jelentős javulást eredményez a munkavégző képességben ($r_s=0,370$, $p=0,000$), magatartásbeli problémákban ($r_s=0,370$, $p=0,000$), kommunikációban ($r_s=0,659$, $p=0,000$), a hivatalos ügyek intézésével ($r_s=0,284$, $p=0,019$), alapkészségek javulásával ($r_s=0,767$, $p=0,000$). is összefüggésbe hozható. A program megvalósítási idejét tekintve, július és november hónap eredményeit vizsgálva szignifikáns különbséget tapasztaltunk az étkezés

($p < 0,001$), a kommunikációs képesség ($p < 0,001$), az addiktológiai probléma ($p < 0,001$), az egészségügyi probléma ($p = 0,004$), a családi- párkapcsolati probléma ($p < 0,001$), az idős hozzátartozó elhelyezésének problémája ($p = 0,007$) a közlekedési, eljutási nehézségek a munkahelyre ($p = 0,048$), alapkészségek ($p < 0,001$), valamint az együttműködési képesség, csoportba illeszkedési készségek ($p < 0,001$) esetében. A jóllétnek mind a munkavállalók szubjektív érzelmi átéléseire, mind munkahelyi teljesítményükre pozitív hatása van, ezért a társadalomnak érdemes kiemelt figyelmet fordítania a munkáltatók érzékenyítésére, a komplex támogatási csomagot biztosító programok kialakítására, a munkavállalók életminőségének javulását meghatározó munkahelyi tényezők biztosítására.

14 fő a program befejezését követően képzésben vett részt, 5 főt a program ideje alatt vett át a munkáltató nyolc órás közfoglalkoztatott állományba, 17 fő pedig a program végén került átsorolásra. Hat fő a program befejezését követően nyílt munkaerőpiacon talált munkalehetőséget, majd az utókövetés szakaszában további öt fő helyezkedett el sikeresen a nyílt munkaerőpiacon. A program munkavégzéshez kötődő fázisa 2016. november 30-án lezárult, majd december 31-ig utókövetési szakasz keretében tartottuk a kapcsolatot a programba bevonásra került személyekkel. Ebben az időszakban került kitöltésre egy kérdőív, melyben többek között a programhoz kötődő szolgáltatásokkal kapcsolatosan arra kértük a kérdőívet kitöltőket, hogy emeljék ki a véleményük szerint leginkább pozitív tartalommal bíró szolgáltatási elemeket.

4. táblázat: A program során a résztvevők által kiemelt szolgáltatások igénybevevői

Szolgáltatások	db
Étkezés	21
Információ	4
Ügyintézés	22
Munkalehetőség	9
Orvos	20
Mentor	20

Forrás: saját szerkesztés

A kitöltés eredményeként a legtöbbször, 22 esetben került kiemelésre az ügyintézés segítése, melyet 21 alkalommal az étkezés, majd 20 alkalommal a mentori illetve az orvosi

segítségnyújtás igénybevétele követte. 9 alkalommal történt kiemelésre a munkalehetőség, míg 4 alkalommal az információhoz jutás lehetősége. (4. táblázat)

A kérdőív során megkérdezésre került az is, választási lehetőségeket kínálva, hogy melyek azok az elemek amelyek leginkább hiányoznak a program befejezését követően. A kapott válaszok alapján a leginkább hiányzó elemként a hasznosság érzését emelték ki 40 esetben, míg 34 esetben a rendszeres meleg étkezést jelölték meg. Aki meghallgatott, segített 30 alkalommal került megjelölésre, 28 alkalommal a munkatársak hiányát jelölték meg, 21 alkalommal a munka, feladat hiányzik leginkább, 13 esetben a napi rendszeresség, 3 megjelölést a melegben voltam lehetőség kapott, míg a sort 2 kiemeléssel a kiszámíthatóság, tervezhetőség zárta. A munkaruha hiánya nem került megjelölésre a válaszadások során. (5. táblázat)

5. táblázat: A programot befejezők által a legjobbnak ítélt programelemek, melyek leginkább hiányoztak a program befejezése után (jelölések száma)

Programelem	Alkalom (db)
Napi rendszeresség	13
Rendszeres meleg étkezés	34
Hasznosság érzése	40
Munkatársak	28
Munka, feladat	21
Melegben voltam	3
Kiszámíthatóság, tervezhetőség	2
Munkaruha	0
Aki meghallgatott, segített	30

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények alapján a program két szempontból is hasznosnak bizonyult. Egyrészt, egyfajta rendszerességet vezetett be, hozott létre a résztvevők életében, ami a hasznosság érzésével társult, melyek nélkülözhetetlenek a hosszú távú elhelyezkedés szempontjából. A másik fontos szempont a segítők személyes „hozzáadott értéke”, a résztvevők szerint az általuk közvetített tudás és emberi hozzáállás is pozitív hatással volt.

A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálatának eredményei

A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt felhívását Magyarország Kormánya tette közzé. A felhívás a megyei jogú városok számára, a foglalkoztatás-növelést célzó foglalkoztatási együttműködések, partnerségek, paktumok létrehozatala és a paktumok képzési és foglalkoztatási programjai megvalósítása érdekében történt. Célja az emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás ösztönzés, valamint társadalmi együttműködések segítségével. A célok megvalósítása érdekében jöttek létre Zala megyében a „Dél-Zalai Foglalkoztatási Együttműködés”, a „Zalai innovatív foglalkoztatási paktum”, Innovatív foglalkoztatási együttműködés a zalaegerszegi és lenti járásokban”, valamint a „Kanizsai foglalkoztatási paktum”, mely TOP 6.8.2.-15-NA1 azonosító számot kapta és amelynek megvalósítását is vizsgálja a doktori értekezés. A vizsgálat célja a projekt hatásvizsgálata, valamint az egyes egyének esetében az eredményesség háttérváltozóinak feltérképezése, a veszélyeztetett, alulteljesítő csoportok feltérképezése.

A válaszadók átlagos életkora 45,51 év volt (21 - 66 év), a nők enyhén felülreprezentáltak voltak a mintában (6. táblázat). A résztvevők átlagosan 197 napig részesültek a nonprofit szervezet nyújtotta szolgáltatásokban a projekt keretében. Összességében, a résztvevők 99,3%-a fejezte be sikeresen a TOP programot, 28 nap elteltével 160 főnek sikerült elhelyezkednie (53,3%). A 180 napos utánkövetés során az volt tapasztalható, hogy az eredeti résztvevők közül 246 fő töltötte ki a kérdőívet, közülük 142-en (57,7%) dolgoztak.

6. táblázat: A bemeneti és kimeneti változók eloszlása a mintában (n=300)

Bemeneti változók	n (%)	Átlag (Szórás)	Kimeneti változók	n (%)
Életkor		45,51 (11,34)	Sikeresen befejezte a programot	298 (99,3%)
Nem			Foglalkoztatási status 28 nap után	
Férfi	125 (41,7%)		Elhelyezkedett	160 (53,3%)
Nő	175 (58,3%)		Nem helyezkedett el	134 (44,7%)
Szolgáltatásban részesült (nap)		197 (132,42)	Foglalkoztatási status 180 nap után	
			Elhelyezkedett	142 (57,7%)
			Nem helyezkedett el	104 (42,3%)

A bináris logisztikus regresszió eredményei alapján (7. táblázat) azt láthatjuk, hogy az életkor összefüggött mind a 28. (EH = 0,97; KI95% = 0,95 – 0,99; p<0,05), mind a 180. napon

tapasztalt foglalkozási státusszal (EH = 0,96; KI95% = 0,94 – 0,98; p<0,01). Az összefüggés negatív irányú, azaz a magasabb életkorúak kisebb eséllyel találtak munkát a program elvégzése után.

A nem és az elhelyezkedés esélye között nem volt kimutatható szignifikáns kapcsolat. A két nem képviselői azonos eséllyel tudtak elhelyezkedni a program elvégzése után.

A nonprofit szervezettől igénybevett szolgáltatás hossza erős, pozitív összefüggést mutatott mind a 28 nap utáni (EH = 1,01; KI95% = 1,01 – 1,01; p<0,001), mind a 180 nap utáni (OR = 1,01; CI95% = 1,01 – 1,01; p<0,01) elhelyezkedés esélyével. Azok tehát, akik hosszabb ideig vették igénybe a szolgáltatást, lényegesen nagyobb eséllyel tudtak elhelyezkedni a program befejezése után. Ez igaz volt mind rövid, mind hosszú távon.

7. táblázat: A bináris logisztikus regresszió eredményei (n=300)

Bemeneti változók	Elhelyezkedett 28 nap után		Elhelyezkedett 180 nap után	
	EH ^c	KI95% ^d	EH ^c	KI95% ^d
Életkor ^a	0,97*	0,95 – 0,99	0,96**	0,94 – 0,98
Nem				
Nő ^b	1		1	
Férfi	1,17	0,72 – 1,90	1,45	0,85 – 2,49
Szolgáltatás ideje (nap) ^a	1,01***	1,01 – 1,01	1,01**	1,01 – 1,01

^a Folytonos változó; ^b Referencia-kategória; ^c Esélyhányados; ^d Konfidencia intervallum
* p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001

Az eredmények alapján összességében az jelenthető ki, hogy a magasabb életkor szignifikánsan csökkenti az elhelyezkedés esélyét. Ezen kívül az is kijelenthető, hogy a nonprofit szervezettől igénybevett szolgáltatás igazolhatóan segíti a résztvevők elhelyezkedését, mind a hosszú, mind a rövid távú elhelyezkedés esélyét növeli. Ez a hatás független a nemtől és életkortól, minden életkori csoportban esélynövelő lehet a szolgáltatás.

A következő fejezetben a konklúziók ismertetése történik, melyek az előbbieken bemutatott nyers eredmények kontextusba helyezése, összevetése más szakirodalmi eredményekkel, valamint az azokból történő következtetések levonása.

3.6. A kutatás konklúziója

3.6.1. A pilot program tanulságai

Sok esetben az orvosi alkalmassági vizsgálaton a munkavégzésre alkalmatlannak minősített személyek esetében és a tanácsadások során feltárásra került, az előzetes orvosi diagnózisok és az elmondottak alapján indokolt lenne a megváltozott munkaképesség megállapítását meghatározó eljárás elindítása. Azonban a pénzbeli ellátás csak meghatározott munkaviszony leigazolását követően kerül megállapításra, így ezek az emberek csak az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásra szerezhetnek jogosultságot amelynek összege jövedelemmel nem rendelkező egyedül élő személy esetében az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének (2017-ben 28.500 Ft) 92 %-a, 2016-ban 26.220 Ft. Munkavégzés esetén az ellátást szüneteltetni kell. (62/2006. (III. 27.) Korm. rendelet az egyes pénzbeli szociális ellátások elszámolásának szabályairól.

Az ügyfelek esetében fontosnak tartom leírni, hogy a program kezdetekor meglehetősen negatív volt a hozzáállásuk, passzivitás jellemezte a résztvevők többségét. Nagyfokú bizalmatlanság jellemezte a csoport nagy részét, nem hittek a segítő szándékunk valódiságában, ezért a program elején kapott háttér információk a program előre haladtával egyes esetekben nagymértékben változtak. Ezek visszavezethetők többek között a korábbi negatív tapasztalatokra, a programba kerülés idején jellemző szociális helyzetre. A problémáikról is némely esetben jóval később, a bizalmi kapcsolat megszilárdulását követően számoltak be. Több esetben felderítésre került nagymértékű adósság: Tb nem fizetés, lakbérhátralék, közüzemi számlák hátraléka, egyéb adósságok. A tartós munkanélküliség miatt, sokaknál jelentősen leépült a munkavégző képesség, és számos esetben a szociális készségekre is elmondható ugyanez. Az egyéni beszélgetések során a szociális helyzetfelméréshez a kérdésekre adott válaszok nem mindig helytállóak. Nem tudják megmondani hány év munkaviszonnal rendelkeznek, milyen jellegű foglalkoztatásban dolgoztak utoljára és mikor. Az ellátások neveit összekeverik.

A kezdeti nehézségek közé tartozott, az alapvető közösségi szabályok tisztázása és betartásának elősegítése, a társadalmi és a munkahely, munkavégzés szempontjából szükséges normák betartása. Azonban az idő előre haladtával ezek egyre kevesebb személynél jelentkeztek, a munkavégzéshez szükséges kompetenciák kialakultak, a társadalmi normák egyre inkább beépültek a mindennapokba. Kisebb konfliktusok a program egésze alatt előfordultak, azonban ezek csoporton belül rendezésre kerültek, a sikeres megoldás

elősegítette a csoportok összekovácsolódását, amelyet aztán többen meg is jegyeztek a résztvevő személyek közül.

Ez fontos momentuma, mérföldköve volt ennek a néhány hónapnak, hiszen a biztonságérzetükre, önbecsülésükre, ezáltal teljesítményükre is pozitívan hatott. Az állandóság, ami a munkafolyamatokat jellemezte, sikerélményekkel gazdagította a dolgozókat és pozitív irányba mozdította el a személyiségüket. A támogatásokkal kapcsolatos ügyintézésben sok segítséget nyújtottak a mentorok, ezzel hozzájárulva a szociális háttér javításához. A programban lévő munkavállalók az ügyintézésekkel kapcsolatban és a hétköznapi életben is magabiztosabbá váltak. Néhányan a későbbiekben igyekeztek egyedül elintézni az ügyeiket, az önálló ügyintézésre való törekvésüket ösztönöztük is a program során, azonban egyes személyek esetében megállapítható, hogy mentális állapotuk sajnos nem teszi ezt lehetővé.

A pilot speciális közfoglalkoztatási programba kerülő személyek háttérével, problémáival kapcsolatosan már az előzetes tanácsadások során is szembesültünk, hogy mennyire komplexek, sokrétűek és szerteágazók. Néhány személytől eltekintve családi háttérük rendezetlen, az elmúlt évtizedek foglalkoztatáspolitikájának következményeként a társadalom szélén lévő, kirekesztett személyekről van szó. Elmondható, hogy abszolút mértékben a túlélésre rendezkedtek be. Életvitelüket a távlati perspektíva teljes hiánya jellemzi, napról napra történő terveznek, amelynek megoldására sajnos ez a program sem képes, azonban úgy vélem, hogy számos alapvető probléma és a továbbiakban továbbgondolásra alapot nyújtó információ került rögzítésre.

Azok az ügyfelek, akik ténylegesen valamilyen egészségügyi problémával küzdenek és emiatt nem tudtak elhelyezkedni, pozitívan értékelték a lehetőséget, ez megmutatkozott a munkafegyelemben, a szabályok betartásában. Azok, akik nem küzdenek egészségügyi problémával és eddig ellátásuk is volt (Foglalkoztatást helyettesítő támogatás), kevésbé motiváltak az alacsony bér miatt. Néhány személy számára az öt hónap is jelentős előrelépést jelentett, mind az anyagiak terén, mind pedig a szociális helyzetük terén, ez főként azokra igaz, akik a programba kerülést megelőzően nem részesültek ellátásban. Azok, azonban akik programba kerülésük előtt foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesültek, rendkívül kevésnek tartották a kapott juttatást, mely néhány ezer forinttal haladta meg a segélyt. Esetükben szélmalomharcnak bizonyult az érvelésünk, mely szerint nő a munkaviszonyban eltöltött idő, kapnak étkezést, számos plusz juttatást (segélyeket) igényeltünk, a program továbblépési lehetőség a foglalkoztatás szempontjából.

Szemben állt ezzel a foglalkoztatottak perspektívája, mely szerint az ismerőseik „kiröhögik” őket, amiért ennyi pénzért dolgoznak, nem tudnak elmenni „maszekba”. A társadalmi környezet, amelyből érkeztek, nagymértékben befolyásolta és hatott a munkavégzésükre, munkamoráljukra is.

A speciális közfoglalkoztatási program végéhez közeledve, kétoldalú megállapodás keretében kiválasztásra kerültek azok a személyek, akiket a munkáltatók a program befejezése után is alkalmazni kívántak. Ez fordulópontot jelentett, mivel a résztvevők közül néhányan nehezen fogadták el a program végét, és azt, hogy számukra véget ér a foglalkoztatás. Ez egyesekből negatív érzéseket váltott ki, kétségbeesést, csalódottságot és elkeseredést tapasztalhatunk annak ellenére is, hogy az egyéni és csoportos tájékoztatások keretében is ismertetésre kerültek az aktuális munka- és tanfolyami lehetőségek. Felajánlottuk a segítségnyújtást a munkahelykereséshez, önéletrajzokat készítettünk, valamint felajánlottuk a továbbiakban történő kapcsolattartást. Az alkoholfogyasztás problémájának felerősödése valószínűleg ez miatt is ismételten előtérbe került.

A program elején tapasztalt negatív világnézet és kilátástalanság, főként a depresszióra hajlamos egyéneknél egyre inkább felerősödött. A kérdőív által összegzett eredményekből jól látszik, hogy legtöbb alkalommal került kiemelésre a hasznosság érzésének hiánya a program befejezését követően, szintén magas a meleg étkezés hiányának megemlítése és ezek mellett kiemelném a munkatársak valamint a munkavégzés, feladat hiányának megemlítését.

A programba bevonásra került személyek legalább 12 hónapja nem dolgoztak a bevonás előtt az eredményekből azonban jól látszik, hogy már az öt hónap is elégnek bizonyult annak tekintetében, hogy a hasznosan töltött idő, a rendszeresség, és a munkakapcsolatok hiányozzanak a résztvevők életéből. Még a foglalkoztatók által továbbfoglalkoztatottak esetében is indokoltnak tartanánk a program keretében biztosított egy hónap utókövetésen túli, hosszabb távú mentális segítségnyújtást, támogatást. Szükségét éreznék, egy a speciális és normál közfoglalkoztatás között megvalósuló programnak, vagy esetlegesen néhány személy esetében a mentori szolgáltatás hosszabb távú biztosításának, ezzel mintegy biztosítva, hogy a program végére valamennyi ügyfél, ha akarja, akkor kapja meg a lehetőséget a továbblépésre. Az azonban a célcsoport tekintetében megjegyzendő, a jelen programba bevonásra került személyek egy részére jellemző, hogy reális esélye a továbbfoglalkoztatásuknak csak speciális közfoglalkoztatásban képes hosszabb távon megvalósulni.

A kapcsolattartással próbáltuk elérni, hogy azok, akik kikerülnek a programból, ne sodródjanak, ne szakadjanak el a társadalomtól. Itt azonban megjegyeznénk, hogy

meglátásunk és eddigi tapasztalatunk szerint ezt a munkát hatékonyan végezni csak olyan személy képes, aki stabil, pozitív és támogató személyiséggel rendelkezik. Hitelesen azonban meglehetősen nehéz úgy jövőképet kialakítani és formálni, hogy a segítő szakember maga is teljesen bizonytalan a saját jövőbeli foglalkoztatottságát illetően. Véleményünk szerint többféle alternatíva is létezhet a probléma megoldására, egyik ilyen megoldás lehetne a pilot program, mint első lépcsőfok, melyből továbblépési lehetőség lenne a normál közfoglalkoztatás vagy valós munkaerő piaci igényeknek megfelelő átképzés lehetősége, melyet követhetne a továbbfoglalkoztatás vagy egyéb elsődleges munkaerőpiaci reintegráció lehetősége, melyet a munkáltatói oldal felől esetleges bértámogatással, egyéb kedvezményekkel ösztönözve lehetne biztosítani. A meghatározott célok elérése érdekében azonban elengedhetetlen a programban résztvevők közös, együttes és összehangolt munkája.

3.6.2. A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálatának tanulságai

A szakirodalmi források szerint a munkaerőpiaci integrációs programoknak sokrétű társadalmi haszna van. A deprivált állampolgárok munkához jutását segíti, ezzel biztosítja megélhetésüket az adott helyi közösségen belül (Polgár 2020). A tanulmányban bemutatott TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt eredményei ezzel párhuzamban állnak. A projekt a civil és kormányzati szervek foglalkoztatási együttműködésének pozitív példája. Résztvevői igen magas arányban tudták sikeresen abszolválni a programot, a 300 résztvevőből csak 2 fő nem végezte el azt. A projektnek pozitív hatása volt a résztvevők elhelyezkedési esélyeire, mind rövid, mind hosszú távon. A résztvevők közel 60%-a képes volt hosszú távon megtalálni helyét a munkaerőpiacon.

A magasabb életkorú résztvevők kisebb eséllyel voltak képesek elhelyezkedni a munkaerőpiacon. Az idősebb generációk visszavezetése a munkaerőpiacra kiemelt hangsúlyt kell, hogy kapjon a jövőbeli együttműködésekben. Az idősek esetében a képzés szerepe igen fontos (Magnusson – Lalande, 2005). A jövőben megvalósuló együttműködések során fontos lehet az alapvető informatikai képességek oktatása, mely segíthet a felzárkóztatásban.

Mind a képzések, mind az ezzel kapcsolatos munkakeresés terén a nonprofit szervezet bevonása jelentősen hozzájárul a felmerülő problémák megoldásához. A civil szervezetek sok esetben jobban ismerik a helyi viszonyokat, hatékonyabban tudták tartani a folyamatos kapcsolatot a kliensekkel. Ezen felül a mentori szolgáltatásban való részvételük is kiemelt fontosságú, kapcsolatrendszerüket mozgósítva több segítséget tudtak kínálni az elhelyezkedésben is. Nem is beszélve szakmai tapasztalatukról és társadalmi

beágyazottságukról, ami a projekt egyes célcsoportjai körében elengedhetetlen a bizalom kialakításához, ami nélkül a hatékony integráció nem megvalósítható (Falzon és mtsaim. 2010).

3.6.3. Konklúziók, javaslatok

Összességében megállapítható, hogy jelentős aktivitást eredményezett a munkanélküliek között a pilot program elindítása, sok szempontból mentális javulást is teremtett az új munkahelyi környezet, az új közösség, a tanácsadások során feltárásra kerültek a továbblépés lehetőségét biztosító megoldási alternatívák. A program pozitív hatása a foglalkoztatási helyzet javításában is megmutatkozott, hiszen a bevont személyek közül a tanácsadások és a mentor segítségnyújtás következményeként több résztvevő a versenyszférába, helyi önkormányzatok foglalkoztatásába, valamint közmunka programokba is felvételre került. A program bebizonyította azt is, hogy fellelhetők olyan hátrányos helyzetű, nehezebb sorsú emberek, akik bár segítséggel és irányítással, de visszavezethetők a munka világába. Azok az emberek is lehetőséget kaptak a speciális program által, akik az elsődleges munkaerő piacon, sőt még a hagyományos közfoglalkoztatás keretében sem lennének képesek átmenetileg, vagy tartósan munkavégzésre, másrészt olyan rétegek is bevonásra kerültek a programba, akik eddig minimálisan, vagy egyáltalán nem dolgoztak semmilyen formában. Bár a közfoglalkoztatás gyakran képezi vita tárgyát a politikai közbeszédben, azonban számos esetben ez az egyetlen lehetősége a kiúttalan, jövőtlen embereknek, hogy hasznosnak érezhessék magukat és kapcsolódni tudjanak a saját közegük mindennapi életébe. A speciális közfoglalkoztatási programokban résztvevő közfoglalkoztatottak a közös teherviselés mellett részt vehettek azokban a mindennapi szokványos élethelyzetekben is, hogy van kötelezettségük, fel kell kelniük reggel, el kell menniük dolgozni. Ezen pozitív elemek megtartását javasoljuk a jövőbeli programok számára.

Az interjúk kutatás eredménye alapján a jó közösség és a vezető részéről a pozitív vezetői visszacsatolás voltak a legfontosabba munkavégzéssel kapcsolatos pozitív tényezőt. Ezek járultak leginkább hozzá ahhoz, hogy a megváltozott munkaképességűek hosszú távon megtartsák munkájukat. A negatív tényező közül az alacsony jövedelem, a túl szigorúnak ítélt munkarend, a nem megfelelő munkakörülmények és a munkába járás nehézsége bizonyultak fontosnak. Ezen tényezők ahhoz járultak hozzá, hogy hamar elhagyták munkahelyüket a kérdezettek.

A civilek által nyújtott szolgáltatások igen hatékonynak bizonyultak. Azok, akik ezt hosszabb ideig vették igénybe, nagyobb eséllyel tudtak elhelyezkedni, mind rövid, mind hosszú távon.

Ez bizonyult a legfontosabb tényezőnek az egyéni sikeresség tekintetében. Az eredmények tehát igazolták a civil és kormányzati szervek együttműködésének (PPP) szükségességét. A PPP együttműködések sikerességét számos előzetes tanulmány, szakirodalmi forrás is igazolta (Hodge - Greve, 2007; Kozma, 2016). A szerzők ez alapján javasolják a további foglalkoztatást segítő PPP együttműködések támogatását.

Összességében elmondható, hogy az eredmények megerősítik azt a megállapítást, hogy a hátrányos helyzetűek munkaerőpiaci integrációja során elengedhetetlen a civil szervezetek bevonása. Az általuk felvonultatott szakmai tőke, társadalmi beágyazottság, kapcsolatrendszer, stb. olyan erőforrások, melyek az állami szervek forrásaival együtt hatékony integrációt tesznek lehetővé.

A hátrányos helyzetűek, beleértve a munkaképes, fogyatékossgal élő személyek rossz foglalkoztatási eredményei jelentős költséget jelentenek mind az egyének, mind a társadalom számára. A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatási arányának javítása kritikus tényező a hátrányos helyzetű személyek és családjaik életminőségének javításában.

A TOP projekt résztvevői között a projekt után az alacsony iskolai végzettségű, idősebb résztvevőket és az állandó munkanélküliség kockázatának kitett személyeket azonosítottuk a hosszú távú munkanélküliség szempontjából magasabb kockázatú csoportjaiként. Az a tény, hogy ezeknek a csoportoknak csak egy kis része tud hosszú távú munkát találni, korlátozza a projekt eredményességét. Hangsúlyozzuk a projekt szolgáltatásainak (álláskereső klubok, állásbörzék szervezése és mentorálás) jelentős szerepét a résztvevők egyéni munkakeresési sikerében. A jövőben a munkaerő-piaci programoknak speciális tevékenységeket kell biztosítaniuk az idősebb résztvevők számára, például tanfolyamokat a számítógép- és internethasználatról.

A projekt során több résztvevőt foglalkoztattak, és oktatásban részesítették őket. A projektnek köszönhetően új munkahelyek is rendelkezésre álltak. A hátrányos helyzetű csoportokban a növekvő foglalkoztatási ráta számos előnnyel jár az ország gazdasága és az egyén életminősége szempontjából is. Először is, a hátrányos helyzetű egyének növekvő foglalkoztatottsága miatt közvetlen pozitív hatás figyelhető meg a GDP tekintetében. A pozitív hatások közé tartozik a foglalkoztatást biztosító egyének, valamint családjaik nagyobb jólléte is. A projektben résztvevő településen az inaktivitás csökkenése, a bérek növekedése és a női foglalkoztatás aránya lehet a projekt közvetett, pozitív hatása.

A kutatás eredményei alapján a döntéshozóknak a hátrányos helyzetű emberek álláskeresői készségeinek fejlesztésére kell összpontosítaniuk. A munkaerő-piaci programok hatékonynak bizonyultak a tartós munkanélküliség elleni küzdelemben, így a politikai döntéshozóknak

nagyobb figyelmet kell fordítani ezekre a programokra. Az idősebb életkor negatív hatással volt az újbóli elhelyezkedés valószínűségére. Az idősebb, de különösen a hátrányos helyzetű, idős embereknek általában nincs más lehetőségük, mint az inaktivitás, létfenntartásuk biztosítása rokkantsági nyugdíj révén. Ennek a magas kockázatú csoportnak a munkaerőpiacra való visszailleszkedése gazdaságilag, társadalmilag és egyénileg is nagyon pozitív hatással járna. Ennek megfelelően a kormányzati politikának különös figyelmet kell fordítania az idősebb munkanélküliekre. Megfontolandó, hogy a fiatalok munkaerő-piaci támogatásának jelenlegi eszközeit (adókedvezmény, utazási hozzájárulás, stb.), érdemes kiterjeszteni a hátrányos helyzetű, idősebb munkanélküliekre is, vagy más, valid eszközökkel támogatni a csoportot abban, hogy hosszú távon el tudjon helyezkedni a munkaerő-piacon.

A mintavétel jellege keresztmetszeti volt, ezért az a vizsgálatba bevont változók közötti ok-okozati összefüggések feltárására nem alkalmas. A nők enyhén felülreprezentáltak voltak a mintában. Az eredmények általános következtetések levonására csak korlátozottan alkalmasak.

A limitációk mellett az erősségeket is meg szükséges említeni. A dolgozat fókuszában egy nagyon aktuális téma áll. A téma vizsgálata hasznos adalék a mindenki számára új, a COVID-19 válsághelyzet miatt kialakult munkaerőpiaci helyzethez. A kutatás további erőssége, hogy a mintavétel elemszáma megfelel a dolgozat célkitűzésének. Ezek a tények erősítik a kimutatott eredmények általánosíthatóságát. A dolgozat egy olyan szubpopulációt vizsgál, mely megfelel a dolgozat célkitűzéseinek.

4. Összefoglalás

A tézis célja a foglalkoztatásba megváltozott munkaképességű álláskeresőik körében a speciális foglalkoztatási program bevonásának kezdetétől vizsgálni a magatartásbeli változásokat, valamint az életminőség javulását meghatározó tényezőket.

A cél eléréséhez két munkaerő-piaci integrációs programot, a Zala megyei TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt és annak pilot programjának hatásvizsgálatát végeztem el. A programok újszerűsége abban rejlik, hogy a mentális, szociális, vagy egészségügyi problémákkal küzdő álláskeresőik számára nem csak a foglalkoztatás útján nyújt segítséget, hanem egy komplex, szolgáltatáscsomagot (munkaerő-piaci, szociális, egészségügyi szolgáltatás) is tartalmazó programmal, amely egyénre szabottan tud reagálni a fennálló nehézségekre, ezáltal javítva a résztvevő személyek életminőségét. Ezen felül kvalitatív adatfelvételt és adatelemzést végeztem, 20 fő interjú vizsgálat és 2 fő esettanulmány készítésével.

A munkanélküliség és a szegénység minden társadalomban jelen van valamilyen módon és mértékben. Az életminőség egyik fontos eleme az anyagi helyzet, a szegény és/vagy munkanélküli rétegek körében az életminőség jellemzően alacsonyabb, hiszen a szegénység és munkanélküliség együtt jár az oktatáshoz, az egészségüghöz (és egészséghez), a különböző szolgáltatásokhoz való hozzáférés kisebb esélyével, a különböző javakhoz való hozzáféréstől való megfosztottsággal (depriváció). Ezek a tényezők együttesen határozzák meg az életminőséget.

A hivatalos foglalkoztatáspolitikai célkitűzés már a 2010-es kormányprogramban megfogalmazódott: 1 millió új, adózó munkahely létrehozása. Az elmúlt évek foglalkoztatáspolitikája ebből a szempontból általánosan jól vizsgázott: nagymértékben emelkedett a foglalkoztatási ráta, valamint sokkal alacsonyabb lett a munkanélküliek aránya. A célkitűzések, továbbá instrumentumok összhangja következőképpen ezen a szinten kiválóan teljesült. Apró szépséghibája az eredménynek, hogy a kevésbé fontosnak tartott, a kimondott, de nem hangsúlyos, ezáltal másodlagossá degradálódott, a tényleges célrendszerbe komolyabban soha be nem épülő célkitűzések nem igazán érvényesülhettek ebben a foglalkoztatáspolitikai modellben.

A European Institute of Gender Equality a hátrányos helyzetű egyéneket úgy definiálja, hogy azok olyan személyek csoportjai, akiknél nagyobb a szegénység, a társadalmi kirekesztés, a megkülönböztetés és az erőszak kockázata, mint a lakosság körében, beleértve, de nem

kizárólagosan, az etnikai kisebbségeket, a migránsokat, a fogyatékkal élőket, az elszigetelt időseket és a gyermekeket.

A megkülönböztetéssel és a marginalizációval szembeni kiszolgáltatottság a társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai körülmények következménye, nem pedig a személyek bizonyos csoportjaira jellemző tulajdonság. Jogaik megsértése esetén korlátozott hozzáféréssel rendelkeznek a védelemhez, támogatáshoz és jogorvoslathoz.

A hátrányos helyzetűekkel kapcsolatos Európai Uniósi politika az esélyegyenlőségen alapszik. Az EU felismerte, hogy a foglalkoztatás a leghatékonyabb módja annak, hogy önállóságot, anyagi biztonságot és összetartozást biztosítson az embereknek. Az ESZA (Európai Szociális Alap) sok ezer projektet finanszíroz, hogy segítse a nehéz helyzetben lévő embereket és a hátrányos helyzetű csoportokat, hogy készségeket szerezzenek, munkát találjanak és ugyanazokkal a lehetőségekkel rendelkezzenek, mint mások.

A hátrányos helyzetűek foglalkoztatását az Európai Unió és hazánk is célként tűzte ki. Ennek eszköze az ezt támogató programok, projektek szervezése, melyek során jellemzően civil szervezetek is bevonásra kerülnek. A foglalkoztatáspolitikai és a nonprofit szervezetek kapcsolata a public–private partnership megállapodásokon keresztül valósul meg. A public–private partnership (PPP) két vagy több állami és magánszektorbeli szereplő közötti, általában hosszú távú együttműködési megállapodás. Más szavakkal, magában foglalja azokat a kormányzati aktorokat és vállalkozásokat, amelyek együtt dolgoznak egy projekt befejezésén, a lakosságnak nyújtott szolgáltatáson.

A hátrányos helyzetűek foglalkoztatása azért is kiemelten fontos, mert ez hatással van az érintettek életminőségére. Az orvosi definíció szerint az életminőség a beteg képessége, hogy élvezze a normális életet. Az életminőség fontos szempont az orvosi ellátásban. Egyes orvosi kezelések súlyosan ronthatják az életminőséget anélkül, hogy érezhető előnyökkel járnának, míg mások jelentősen javítják azt. Az orvosi meghatározás mellett létezik az életminőségnek szélesebb körű megközelítése is. A WHO úgy definiálja az életminőséget (Quality of Life, QOL), mint az egyén élethelyzetének felfogását abban a kultúrában és értékrendszerben, amelyben él, valamint céljaival, elvárásaival, normáival és aggályaival kapcsolatban. Az életminőség egyik fontos tényezője a foglalkoztatottsági státusz, a munkanélküliség rontja az egyén életminőségét. Az azonban, hogy ez a negatív hatás milyen mértékben és módon, milyen látens változók és mintázatok mentén megy végbe, külön áttekintést igényel.

A kutatás során összesen 20 fővel (n=20) készítettem mélyinterjút. A kvalitatív, interjú adatfelvétel fő célja az volt, hogy feltárjam azokat a motivációs tényezőket, valamint negatív,

tényezőket, amelyek hozzájárulhatnak a munkahelyek hosszú távú fenntartásához, valamint a negatív tényezők kiiktatásával, tompításával is növelhető a hosszú távú foglalkoztatás esélye. Összességében elmondható, hogy az interjúalanyok legtöbbször a jó közösséget és a vezető részéről a pozitív visszacsatolást, a munkájuk elismerését említették, mint a munkavégzéssel kapcsolatos pozitív tényezőt. Ezek járultak leginkább hozzá ahhoz, hogy hosszú távon megtartsák munkájukat.

A negatív tényező közül a legtöbbször az alacsony jövedelmet említették. Ezen felül megjelent még a túl szigorúnak ítélt munkarend, a nem megfelelő munkakörülmények és a munkába járás nehézsége. Ezen tényezők ahhoz járultak hozzá, hogy a kérdezettek hamar elhagyták munkahelyüket.

Az interjú kutatás fontos tanulsága, hogy a pozitív jövőkép kialakítása kiemelten fontos a társadalmi integrációhoz. Hosszú távon csak akkor lehet sikeres egy foglalkoztatási program, ha képes pozitív jövőképet (is) kialakítani a résztvevőkben. A megjelenő pozitív jövőképek közül a helybeni bejelentett foglalkoztatás, ezáltal magasabb jövedelem elérése jelenik meg jellemző célként. Ennek eléréséhez a képzésekben való részvétel, mint eszköz szerepel. Sajnos, a vizsgált alanyok körében a negatív jövőkép dominál, ezen belül az elvándorlás vagy kivándorlás, a teljes kilátástalanság, a rokkantsági nyugdíj jellemzőek.

A 2016. július 1-én indult pilot speciális közfoglalkoztatási program célja a foglalkoztatásba megváltozott munkaképesség okán be nem vonható álláskereső személyi körének feltárása, valamint a számukra nyújtható, személyre szabott szociális, egészségügyi és munkaerő piaci szolgáltatások, felzárkózást elősegítő képzések meghatározása az érintett személyek foglalkoztatásának, foglalkoztathatóságának növelése céljából. A kormány általános célja a lehetőség szerinti, minél szélesebb körű, teljes foglalkoztatás megvalósítása. Ennek érdekében a jelenleg a közfoglalkoztatásba is nehezen bevonható személyek foglalkoztatását és foglalkoztathatóságát kívánta fejleszteni, hogy számukra a foglalkoztatás mellett munkaerő-piaci, szociális és egészségügyi szolgáltatásokat nyújtott. 2016.július 1-én négy megyében indult el a megvalósítás: Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs- Szatmár-Bereg és Zala megyékben, mintegy háromszáz fővel. A kísérleti programban résztvevő települések kiválasztására a Belügyminisztérium, az érintett járási és kormányhivatalok, valamint a települési önkormányzatok közös szakmai egyeztetése után került sor. A program az aktuálisan működő önkormányzati nonprofit gazdasági társaságoknál, vagy települési önkormányzatoknál került megvalósításra. A program célja a megváltozott munkaképességű álláskereső foglalkoztathatóságának növelése. A közvetlen célcsoportot a pályázati felhívás szerint a regisztrált álláskereső alkották, akiknek legalább 40%-os munkaképesség csökkenése van, minimum 24 hónapja, azaz tartósan álláskereső, nyolc általános iskolai

végzettséggel nem rendelkező, minimum három kiskorú gyermeket nevel vagy a családban legalább két fő regisztrált álláskereső van.

A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt felhívását Magyarország Kormánya tette közzé. A felhívás a megyei jogú városok számára, a foglalkoztatás-növelést célzó foglalkoztatási együttműködések, partnerségek, paktumok létrehozatala és a paktumok képzési és foglalkoztatási programjai megvalósítása érdekében történt. A Kormány a Partnerségi Megállapodásban célként tekinti az emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás ösztönzés, valamint társadalmi együttműködések segítségét. A célkitűzés elérését a Kormány a megyei jogú város önkormányzataival, kormányhivatalokkal, valamint a foglalkoztatás-fejlesztésben érintett lokális és egyéb megyei szereplők együttműködésével tervezi megvalósítani jelen felhívásban foglalt feltételek mentén. A projekt forrását az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásban biztosította.

A célok megvalósítása érdekében jöttek létre Zala megyében a „Dél-Zalai Foglalkoztatási Együttműködés”, a „Zalai innovatív foglalkoztatási paktum”, Innovatív foglalkoztatási együttműködés a zalaegerszegi és lenti járásokban”, valamint a „Kanizsai foglalkoztatási paktum”, mely TOP 6.8.2.-15-NA1 azonosító számot kapta és melynek megvalósítását mutatja be a tanulmány.

A TOP-6.8.2-15/16 munkaerőpiaci programok megvalósításának forrását az ESZA (Európai Szociális Alap) és a Nemzeti Társfinanszírozás által biztosított összeg adta. A TOP programok finanszírozása tehát társfinanszírozott Európai Uniós forrásokból történt, melyek kizárólag a támogatási szerződésben meghatározott célokra voltak fordíthatók, egyéb célú felhasználásuk nem volt lehetséges.

A vizsgálat első részét Zala megyében megvalósuló pilot kísérleti programba bevonásra kerülő személyek körében végeztük. A minta összetétele így adott volt, összesen 105 fő került a mintába (n=105). A bevonásra került személyek esetében a válaszadás önkéntes volt, a papír-ceruza alapú kérdőívek havonta a mentori szakmai beszámoló részeként, minden személyre vonatkozóan kitöltésre kerültek. Ezeket az adatlapokat alapul véve vizsgáltuk a programba bevonásra került személyek esetében az egyes hónapokra vonatkozóan felmerült problémákat, az életminőség, megélhetéssel, anyagi háttérrel, családi háttérrel, egészségügyi, mentális problémákkal, munkavégzéshez kötődő problémákkal, szociális szolgáltatások igénybevételeivel, egészségügyi szolgáltatások igénybevitelével kapcsolatos változásait.

A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálata során összesen 300, a programban résztvevő személy adatait elemeztük (n=300). A program kezdetén készített adatfelvételt egy 28 és egy 180 nappal a program befejezése után készített monitoring vizsgálat adatai egészítik ki. A

kutatásban való részvétel önkéntes és anonim volt. A programban résztvevők körében bemeneti és kimeneti változókat mértünk. A bemeneti változók közül szociodemográfiai változókat (életkor és nem) és a nonprofit szervezet által nyújtott szolgáltatásban való részvételi idő hosszát vizsgáltuk. A kimeneti változók a programban való részvétel sikerességét mérik. A résztvevők körében azt vizsgáltuk, hogy sikeresen elvégezték, vagy sikertelenül fejezték-e be a programot. A résztvevők foglalkoztatási státuszát 28 és 180 nappal a befejezés után monitorozták.

A pilot során azt tapasztaltuk, hogy a program kezdetekor az ügyfeleknek meglehetősen negatív volt a hozzáállásuk, passzivitás jellemezte a résztvevők többségét. Nagyfokú bizalmatlanság jellemezte a csoport nagy részét, nem hittek a segítő szándékunk valódiságában, ezért a program elején kapott háttér információk a program előre haladtával egyes esetekben nagymértékben változtak. Ezek visszavezethetők többek között a korábbi negatív tapasztalatokra, a programba kerülés idején jellemző szociális helyzetre. A problémáikról is némely esetben jóval később, a bizalmi kapcsolat megszilárdulását követően számoltak be. Több esetben felderítésre került nagymértékű adósság: Tb nem fizetés, lakbérhátralék, közüzemi számlák hátraléka, egyéb adósságok. A tartós munkanélküliség miatt, sokaknál jelentősen leépült a munkavégző képesség, és számos esetben a szociális készségekre is elmondható ugyanez. Az egyéni beszélgetések során a szociális helyzetfelméréshez a kérdésekre adott válaszok nem mindig helytállóak. Nem tudják megmondani hány év munkavisztonnyal rendelkeznek, milyen jellegű foglalkoztatásban dolgoztak utoljára és mikor. Az ellátások neveit összekeverik.

A kezdeti nehézségek közé tartozott, az alapvető közösségi szabályok tisztázása és betartásának elősegítése, a társadalmi és a munkahely, munkavégzés szempontjából szükséges normák betartása. Azonban az idő előre haladtával ezek egyre kevesebb személynél jelentkeztek, a munkavégzéshez szükséges kompetenciák kialakultak, a társadalmi normák egyre inkább beépültek a mindennapokba. Kisebb konfliktusok a program egésze alatt előfordultak, azonban ezek csoporton belül rendezésre kerültek, a sikeres megoldás elősegítette a csoportok összekovácsolódását, amelyet aztán többen meg is jegyeztek a résztvevő személyek közül. Ez fontos momentuma, mérföldköve volt ennek a néhány hónapnak, hiszen a biztonságérzetükre, önbecsülésükre, ezáltal teljesítményükre is pozitívan hatott. Az állandóság, ami a munkafolyamatokat jellemezte, sikerélményekkel gazdagította a dolgozókat és pozitív irányba mozdította el a személyiségüket. A támogatásokkal kapcsolatos ügyintézésben sok segítséget nyújtottak a mentorok, ezzel hozzájárulva a szociális háttér javításához. A programban lévő munkavállalók az ügyintézésekkel kapcsolatban és a

hétköznapi életben is magabiztosabbá váltak. Néhányan a későbbiekben igyekeztek egyedül elintézni az ügyeiket, az önálló ügyintézésre való törekvésüket ösztönöztük is a program során, azonban egyes személyek esetében megállapítható, hogy mentális állapotuk sajnos nem teszi ezt lehetővé.

Azok az ügyfelek, akik ténylegesen valamilyen egészségügyi problémával küzdenek és emiatt nem tudtak elhelyezkedni, pozitívan értékelték a lehetőséget, ez megmutatkozott a munkafegyelemben, a szabályok betartásában. Azok, akik nem küzdenek egészségügyi problémával és eddig ellátásuk is volt, kevésbé motiváltak az alacsony bér miatt. A speciális közfoglalkoztatási program végéhez közeledve, kétoldalú megállapodás keretében kiválasztásra kerültek azok a személyek, akiket a munkáltatók a program befejezése után is alkalmazni kívántak. Ez fordulópontot jelentett, mivel a résztvevők közül néhányan nehezen fogadták el a program végét, és azt, hogy számukra véget ér a foglalkoztatás. Ez egyesekből negatív érzéseket váltott ki, kétségbeesést, csalódottságot és elkeseredést tapasztalhatunk annak ellenére is, hogy az egyéni és csoportos tájékoztatások keretében is ismertetésre kerültek az aktuális munka- és tanfolyami lehetőségek.

A TOP 6.8.2.-15-NA1 projekt hatásvizsgálata során azt tapasztaltuk, hogy a projekt a civil és kormányzati szervek foglalkoztatási együttműködésének pozitív példája. Résztvevői igen magas arányban tudták sikeresen abszolválni a programot, a 300 résztvevőből csak 2 fő nem végezte el azt. A projektnek pozitív hatása volt a résztvevők elhelyezkedési esélyeire, mind rövid, mind hosszú távon. A résztvevők közel 60%-a képes volt hosszú távon megtalálni helyét a munkaerőpiacon. A magasabb életkorú résztvevők kisebb eséllyel voltak képesek elhelyezkedni a munkaerőpiacon. Az idősebb generációk visszavezetése a munkaerőpiacra kiemelt hangsúlyt kell, hogy kapjon a jövőbeli együttműködésekben. Az idősek esetében a képzés szerepe igen fontos. A jövőben megvalósuló együttműködések során fontos lehet az alapvető informatikai képességek oktatása, mely segíthet a felzárkóztatásban. Mind a képzések, mind az ezzel kapcsolatos munkakeresés terén a nonprofit szervezet bevonása jelentősen hozzájárul a felmerülő problémák megoldásához.

Összességében megállapítható, hogy jelentős aktivitást eredményezett a munkanélküliek között a pilot program elindítása, sok szempontból mentális javulást is teremtett az új munkahelyi környezet, az új közösség, a tanácsadások során feltárásra kerültek a továbblépés lehetőségét biztosító megoldási alternatívák. A program pozitív hatása a foglalkoztatási helyzet javításában is megmutatkozott, hiszen a bevont személyek közül a tanácsadások és a mentor segítségnyújtás következményeként több résztvevő a versenyszférába, helyi önkormányzatok foglalkoztatásába, valamint közmunka programokba is felvételre került. A

program bebizonyította azt is, hogy fellelhetőek olyan hátrányos helyzetű, nehezebb sorsú emberek, akik bár segítséggel és irányítással, de visszavezethetők a munka világába. Azok az emberek is lehetőséget kaptak a speciális program által, akik az elsődleges munkaerő piacon, sőt még a hagyományos közfoglalkoztatás keretében sem lennének képesek átmenetileg, vagy tartósan munkavégzésre, másrészt olyan rétegek is bevonásra kerültek a programba, akik eddig minimálisan, vagy egyáltalán nem dolgoztak semmilyen formában. Bár a közfoglalkoztatás gyakran képezi vita tárgyát a politikai közbeszédben, azonban számos esetben ez az egyetlen lehetősége a kiúttalan, jövőtlen embereknek, hogy hasznosnak érezhessék magukat és kapcsolódni tudjanak a saját közegük mindennapi életébe. A speciális közfoglalkoztatási programokban résztvevő közfoglalkoztatottak a közös teherviselés mellett részt vehettek azokban a mindennapi szokványos élethelyzetekben is, hogy van kötelezettségük, fel kell kelniük reggel, el kell menniük dolgozni. Ezen pozitív elemek megtartását javasoljuk a jövőbeli programok számára.

A civilek által nyújtott szolgáltatások igen hatékonyak bizonyultak. Azok, akik ezt hosszabb ideig vették igénybe, nagyobb eséllyel tudtak elhelyezkedni, mind rövid, mind hosszú távon. Ez bizonyult a legfontosabb tényezőnek az egyéni sikeresség tekintetében. Az eredmények tehát igazolták a civil és kormányzati szervek együttműködésének (PPP) szükségességét. A PPP együttműködések sikerességét számos előzetes tanulmány, szakirodalmi forrás is igazolta.

Összességében elmondható, hogy az eredmények megerősítik azt a megállapítást, hogy a hátrányos helyzetűek munkaerőpiaci integrációja során elengedhetetlen a civil szervezetek bevonása. Az általuk felvonultatott szakmai tőke, társadalmi beágyazottság, kapcsolatrendszer, stb. olyan erőforrások, melyek az állami szervek forrásaival együtt hatékony integrációt tesznek lehetővé.

A projektek résztvevői között a projekt után az alacsony iskolai végzettségű, idősebb résztvevőket és az állandó munkanélküliség kockázatának kitett személyeket azonosítottuk a hosszú távú munkanélküliség szempontjából magasabb kockázatú csoportjaiként. Az a tény, hogy ezeknek a csoportoknak csak egy kis része tud hosszú távú munkát találni, korlátozza a projekt eredményességét. Hangsúlyozzuk a projekt szolgáltatásainak (álláskereső klubok, állásbörzék szervezése és mentorálás) jelentős szerepét a résztvevők egyéni munkakeresési sikerében. A jövőben a munkaerő-piaci programoknak speciális tevékenységeket kell biztosítaniuk az idősebb résztvevők számára, például tanfolyamokat a számítógép- és internethasználatról.

A kutatás eredményei alapján a döntéshozóknak a hátrányos helyzetű emberek álláskeresési készségeinek fejlesztésére kell összpontosítaniuk. A vizsgált munkaerő-piaci programok hatékonynak bizonyultak a tartós munkanélküliség elleni küzdelemben, így a politikai döntéshozóknak nagyobb figyelmet kell fordítaniuk ezekre a programokra. Az idősebb életkor negatív hatással volt az újbóli elhelyezkedés valószínűségére. Az idősebb, de különösen a hátrányos helyzetű, idős embereknek általában nincs más lehetőségük, mint az inaktivitás, létfenntartásuk biztosítása rokkantsági nyugdíj révén. Ennek a magas kockázatú csoportnak a munkaerőpiacra való visszailleszkedése gazdaságilag, társadalmilag és egyénileg is nagyon pozitív hatással járna. Ennek megfelelően a kormányzati politikának különös figyelmet kell fordítania az idősebb munkanélküliekre. Megfontolandó, hogy a fiatalok munkaerő-piaci támogatásának jelenlegi eszközeit (adókedvezmény, utazási hozzájárulás, stb.), érdemes kiterjeszteni a hátrányos helyzetű, idősebb munkanélküliekre is, vagy más, valid eszközökkel támogatni a csoportot abban, hogy hosszú távon el tudjon helyezkedni a munkaerő-piacon.

5. Új tudományos eredmények

A hátrányos helyzetűek életminősége jelentősen függ attól, hogy foglalkoztatják-e őket. A csoport foglalkoztatásához jelentős segítséget nyújtanak a munkaerő-piaci programok. A programok hatékonyságvizsgálatának jelentős szerepe van abban, hogy a későbbi, hasonló célú programokhoz új módszereket, eljárásokat és tapasztalatokat teremtsen azért, hogy azok még hatékonyabban tudják segíteni a hátrányos helyzetű embertársainkat abban, hogy munkához, ezáltal jobb anyagi lehetőségekhez és magasabb életminőséghez jussanak.

- A hatásvizsgálat során bebizonyosodott, hogy a vizsgált programok hatékonyan működtek, a résztvevők közel 60%-a képes volt hosszú távon megtalálni helyét a munkaerőpiacon.
- Kimutattuk a munkaerő-piaci szolgáltatások fontos szerepét az eredményesség tekintetében.
- Igazoltuk, hogy a civil szervezetek bevonása a munkaerő-piaci programokba igen fontos eszköze a magas hatékonyság elérésének, mert növelik egyes szolgáltatások (álláskereső klubok, állásbörzék szervezése és mentorálás) hatékonyságát.
- A szolgáltatások hossza és a későbbi elhelyezkedés esélye között egyértelmű, pozitív összefüggést mutattunk ki.
- Rámutattunk az idősek számára biztosított speciális képzések és tanfolyamok fontosságára, melyek jelentősen hozzájárulhatnak a jövőben végrehajtott programok hatékonyságának növeléséhez.
- Feltérképeztük a résztvevők munkával kapcsolatos pozitív és negatív attitűdjeit.
- Rámutattunk az álláskeresők pozitív jövőképének kialakításának fontosságára.

6. Mellékletek

6.1. Publikációs jegyzék és szakmai tevékenység

- Meisznerné, K. N., & Pusztafalvi, H. (2021). munkaerőpiaci integráció lehetőségei egy esettanulmányhoz kapcsolódóan. *Sport- és egészségtudományi füzetek*, 5(2), 31–47.
- Meisznerné, K. N., & Pusztafalvi, H. (2020). Gondnokság alatt – A munkaerőpiaci integráció lehetőségei egy esettanulmányhoz kapcsolódóan. In *Új nemzedékek értékrendje* (pp. 125–136).
- Meisznerné, K. N., & Tigyiné, P. H. (2019). Gondnokság alá helyezett munkaező-piaci integrációjának lehetősége a jelenlegi szabályozás tükrében.
- Meisznerné, K. N., & Pusztafalvi, H. (2019). Tapasztalatok a gondnokság alá helyezett munkaező piaci integrációjával kapcsolatban. In *VIII. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2019: absztraktkötet=8th Interdisciplinary Doctoral Conference 2019: Book of Abstracts* (pp. 81–81).
- Meisznerné, K. N. (2019). Oktatás és munkaező-piaci integráció kapcsolata a fogyatékkal élők rehabilitációjában. In *Horizontok és Dialógusok V. konferencianapok* (pp. 47–47).
- Meisznerné, K. N., Máté, S., Máté, O., & Pusztafalvi, H. (2018). Gondnokság alá helyezett munkaező-piaci integrációjának lehetősége a jelenlegi szabályozás tükrében. *Egészségakadémia*, 9(3), 113–124.
- Meisznerné, K. N., & Pusztafalvi, H. (2018c). Kampányprogram hatása a fogyatékkal élők munkaező piaci integrációjában. In *A 15 éves PEME XVII. PhD-konferenciájának előadásai* (pp. 39–49).
- Meisznerné, K. N., & Pusztafalvi, H. (2018b). Álom munka-Munka álom, Duo Day Magyarországi megvalósításának tapasztalatai. In *Medical Conference for PhD Students and Experts of Clinical Sciences* (p. 32).
- Kuklek, N., & Pusztafalvi, H. (2018). A fogyatékkal élők munkaező piaci integrációja - kampányprogram hatásai. In *VII. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2018: konferenciakötet = = 7th Interdisciplinary Doctoral Conference 2018 conference book* (pp. 188–212).
- Meisznerné, K. N., & Pusztafalvi, H. (2018a). A fogyatékkal élők munkaező piaci integrációja - kampányprogram hatásai. In *VII. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2018 absztraktkötet = = 7th Interdisciplinary Doctoral Conference 2018 book of abstracts* (pp. 115–115).

Kuklek, N.M., Cséplő, M., Pozsonyi, E., & Pusztafalvi, H. Raising employment and quality of life among people with disadvantages – results of a Hungarian project. BMC Public Health 21, 1729 (2021).

6.2. Felhasznált jogszabályok

- 1040/2016. (II.11.) Kormány határozat, a közfoglalkoztatás 2016. évi céljairól és a közfoglalkoztatás szempontjából kiemelt települések meghatározásáról 2.d) (2016.06.08.) Web: <http://www.kormany.hu> (Letöltés:2016.07. 01.)
- 1253/2016.(VI.6.) Kormány határozat a mentális, szociális vagy egészségügyi okból foglalkoztatásba be nem vonható álláskereső foglalkoztathatóságának növelését szolgáló 2016. évi kormányzati intézkedésekről (2016.11.14.)
- 170/2011.(VIII.24.) Kormány rendelet a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról (2016.11.23.)
1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról 7. § (2016.11.23.)
1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról.
1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól 83. § (2016.11.05.) (62/2006. (iii. 27.) Kormány rendelet az egyes pénzügyi szociális ellátások elszámolásának szabályairól. (2016.07.10.)
1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról.
2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról.
- 217/1997. (XII.1.) Kormány rendelet a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény végrehajtásáról. (2016.11.05.)
- 30/2000. (IX. 15.) GM rendelet a munkaerőpiaci szolgáltatásokról, valamint az azokhoz kapcsolódóan nyújtható támogatásokról.
- 375/2010.(XII.31.) Kormány rendelet a közfoglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról (2016.11.23.)
- 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerőpiaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról.

6.3. Irodalomjegyzék

Adamecz-Völgyi, A. (2013). Két foglalkoztatási program roma integrációs hatásának értékelése.

http://budapestinstitute.eu/index.php/projektek/adatlap/evaluation_of_active_labour_market_programmes_for_roma/hu. (Utolsó megtekintés: 2022.06.29.)

Andorka R. (2006). Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó, Budapest. pp. 152-155, 167-172.

Axelsson L., Andersson I.H., Edén L., & Ejlertsson G. (2007). Inequalities of quality of life in unemployed young adults: A population-based questionnaire study. *International Journal for Equity in Health* 6(1).

Babbie E. (2008): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Helikon, Budapest.

Bubonya M., & Cobb-Clark DA. (2021). Pathways of Disadvantage: Unpacking the Intergenerational Correlation in Welfare. *Economics of Education Review*, 80: 102066.

Burgard, S. A., J. E. Brand, & J. S. House (2007). *Toward a Better Estimation of the Effect of Job Loss on Health*, *Journal of Health and Social Behavior*48(4), pp. 369–384.

Caplan P. (2000). Risk Revisited. Pluto Press, London. pp. 1-28.

Case Western Reserve (2021). A Conversation with IDDT Pioneer Bob Drake, MD, PHD. <https://case.edu/socialwork/centerforebp/resources/conversation-iddt-pioneer-bob-drake-md-phd> (Utolsó megtekintés: 2021. 08. 16.)

Dănăcică D. E., & Mazilescu, R. (2012). *Characteristics of Long-Term Unemployment Spells in Romania*, *Annals of ConstantinBrâncuși, Economics Serie*, 4, pp. 122-129.

Dănăcică DE, & Mazilescu R. (2014). Long-term unemployment spells and exit states of men in Romania and Hungary. *Procedia Econ Finance*, 8:236-245.

Európa Pont (2019). Európa a hajrában. https://europapont.blog.hu/2019/11/22/europa_2020_a_hajraban (Utolsó megtekintés: 2021.08. 03.)

Európai Bizottság (2010). EURÓPA 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. Brüsszel: Európai Bizottság.

Európai Parlament (2020). Employment and disability in the European Union. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651932/EPRS_BRI\(2020\)651932_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651932/EPRS_BRI(2020)651932_EN.pdf) (Utolsó megtekintés. 2021. 08. 23.)

European Commission (2020). European Social Fund. <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=50&langId=en> (Letöltés: 2021.08. 03.)

- European Commission (2021). European Disability Strategy 2010-2020. https://ec.europa.eu/eip/ageing/standards/general/general-documents/european-disability-strategy-2010-2020_en.html (Letöltés: 2021.08. 03.)
- European Institute of Gender Equality (2021). Disadvantaged groups. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1083> (Utolsó megtekintés:: 2021.08. 03.)
- Falzon, L. D., Karina W, & Bruns, Daniel (2010): Evidence Searching for Evidence-Based Psychology Practice. *Professional Psychology: Research and Practice*, 41., 6., 550–557.
- Forchuk C., Dickins K., & Corring DJ. (2016). Social Determinants of Health: Housing and Income. *Healthc Q*, 18:27-31.
- G. Fekete É., Bereczk Á., Kádárné Horváth Á., Kiss J., Péter Zs., Siposné Nándori E., & Szegedi K. (2017). Alap kutatás a társadalmi vállalkozások működéséről. OFA, Miskolc.
- Ghinararu, C. 2012. *EEO Review: Long-term unemployment*. <http://www.eunemploymentobservatory.net/resources/reviews/Romania-LTU-July2012.pdf>. (Utolsó megtekintés: 2021. 08. 14.)
- Giddens A. (1990). *Consequences of Modernity*. Polity Press, Cambridge.
- Gladwell, M. (2007). *Fordulópont – ahol a kis különbségekből nagy változás lesz*. HVG, Budapest.
- Győry A., & Orosz A. (2015). A társadalmi befogadás elősegítése a helyi szereplők megerősítésével: Egy példaértékű cseh kísérlet. *Esély*, 2015/3. 28–42.
- Hodge, A. G., & Carsten G. (2007). Public–Private Partnerships: An International Performance Review. *Public Administration Review*, 67(3), 545–558. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qli050a.html (Utolsó megtekintés: 2021. 08. 17)
- Juhász M. (szerk., 2010). *A foglalkozási rehabilitáció támogatása pszichológiai eszközökkel*, Typotex Kiadó, Budapest.
- Kertész, T. (2020). *A foglalkoztatáspolitikai aktív és passzív eszközei*. PhD disszertáció, Miskolci Egyetem Állami és Jogtudományi Kar, Miskolc.
- Kolozsvári Krisztina (2021). Gazdasági élet és foglalkozás-átörökítés Csengődön. *Civil Szemle*, 18., 1., 119–134.
- Kowalska M, & Szemik S. (2016). Zdrowie i jakość życia a aktywność zawodowa [Health and quality of life vs. occupational activity]. *Med Pr*, 67(5):663-671.
- Kozma Miklós (2016). A public-private partnership Magyarországon. *Vezetéstudomány*, 47(2), 19-33.

- KSH (2020). A nonprofit szervezetek száma, megoszlása és összes bevétele településtípus szerint. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpg003.html (Utolsó megtekintés: 2021. 06. 14.)
- KSH (2021). Közfoglalkoztatásban foglalkoztatottak főbb kereseti adatai, havonta valamint havi és negyedévente kumulált.
- László, Gy. (2016). A hátrányos helyzetűek foglalkoztatási nehézségei. *Opus et Educatio* 3(3): 264-276.
- Magnusson, C. K., & Lalande, V. (2005). Canadian Research Working Group for Evidence Based Practice in Career Development (CRWG). The State of Practice in Canada in Measuring Career Service Impact: A CRWG Report. Ottawa: The Canadian Career Development Foundation (CCDF).
- Manzoni, A., & Mooi-Reci, I. (2020). The cumulative disadvantage of unemployment: Longitudinal evidence across gender and age at first unemployment in Germany. *PloS one*, 15(6), e0234786.
- Mayer P. (2011). Dokumentumelemzés. Pécs: PTE Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ.
- Meyer, H. (2016). Egyenlőtlenség: Mit tehetünk ellene? Interjú Tony Atkinsonnal. *Esély*, 5., 36-51.
- Milner, A. (2013). Social-Environmental Factors and Suicide Mortality: A Narrative Review of over 200 Articles, *Sociology Mind*, Vol.3, No.2, pp.137-148.
- Nemzetgazdasági Minisztérium (2014a). A 2014-2020 közötti időszak foglalkoztatáspolitikai célú fejlesztéseinek megalapozása. Budapest: Nemzetgazdasági Minisztérium.
- Nemzetgazdasági Minisztérium (2014b). Felhívás. Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében. Budapest: Nemzetgazdasági Minisztérium.
- Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, NFSZ (2022). Munkaügyi Tudástár. http://tudastar.munka.hu/engine.aspx?page=showcontent&content=tudastar_stat_allaske reso. (Utolsó megtekintés: 2022. 07. 03.)
- Nordenmark, M. (1999). Employment commitment and psychological well-being among unemployed men and woman. *Acta Sociologica*, 42 (2): 135-146.
- O'Day B., Kleinman R., Fischer B., Morris E., & Blyler C. (2007). Preventing unemployment and disability benefit receipt among people with mental illness: Evidence review and policy significance. *Psychiatr Rehabil J*, 40(2):123-152.
- Polgár L. Cs. (2020). A faluról elvándorlás családi háttere. *Civil Szemle*, 17., 2., 129–142.

- Powell R. (2013). Loic Wacquant's 'ghetto' and ethnic minority segregation in the UK: the neglected case of Gypsy-Travellers. *Int J Urb Reg Res*, 37(1): 115-134.
- Raman, K. (2014). What is a Public Private Partnership? A definition that addresses the needs of the practitioner and the concerns of the scholar. <file:///C:/Users/Szabi/Downloads/WhatisaPPP.pdf> (Letöltve: 2021. 07. 02.)
- Raphael, D. (2009). *Social Determinants of Health: Canadian Perspectives* (2nd ed.). Toronto, ON: Canadian Scholars' Press Inc.
- Small, M. L. (2009). Four reasons to abandon the idea of 'The Ghetto'. *City Comm*, 7(4): 389-398.
- Strengmann-Kuhn W. (2002) Theoretical Definition and Empirical Measurement of Welfare and Poverty: A Microeconomic Approach. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=345022> (Letöltve: 2021. 05. 22.)
- Sullivan, D., & von Wachter, T. (2009). *Job Displacement and Mortality: An Analysis Using Administrative Data*, *Quarterly Journal of Economics* 124(3), pp. 1265–1306.
- Szabó M., & Kiss I. (2011). A pályatanácsadás hatékonyságmérésének lehetséges indikátorai. Háttér tanulmány. http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=327a69bf-c97d-4549-8d57-dd2ac8431234&groupId=10418 (Utolsó megtekintés. 2021. 06. 14.)
- Tódor J. (2003). Gettó-Magyarország. <http://www.forrasfolyoirat.hu/0402/todor.html> (Letöltve: 2021. 05. 11.)
- Váradi M. M., & Virág T. (2015). A térbeli kirekesztés változó mintái vidéki terekben. *Szoc Szem*, 25(1): 89-113.
- Wacquant L. (2012). A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto. In: Hutchinson R, Haynes BD (szerk.) *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*, Westview Press: 1–32.
- WHO (2012). WHOQOL: Measuring Quality of Life. <https://www.who.int/tools/whoqol> (Utolsó megtekintés. 2021. 07. 03.)

6.3. Az interjúk

6.3.1. Interjú1

Tehát ott kezdődött a dolog, hogy 18 múltam, engem behívtak katonának, utána miközbe katona voltam, édesanyám nagyon rosszul volt, és hát engem figyelmeztettek akkor, hogy bent ugye amikor katona voltam, hogy mi a helyzet. Magyarul és hát én nagyon kikészültem akkor és hát az első dolgom az volt, hogy egy tisztnek szóltam, hogy haza szeretnék menni. És akkor mentem, hazamentem, már a látvány amikor amikor beléptem a szobába hát olyan volt tehát nem ööö onnantól kezdve felszólítottak, hogy én szeretném folytatni tehát folytatni szerettem tehát folytattam mindenképp mer nem akartam azt hogy engem ööö pozitív gondolkodásnak tekintetem ezt, akkor úgy emlékeztem és nahát utána volt ez az egész, hogy ööö hazajöttem leszereltem hazajöttem beköltöztem Kanizsára otthagytam apámat apám össze tehát az is összeborult olyan szinten, hogy hogy nagyon kész tehát idegileg kész volt igen és ööö ugye a nővérem két nővérem van, ők elköltöztek és akkor én úgy döntöttem, hogy bekö bejövök ööö a városba, tehát városba hogy ööö hogy új életet akartam kezdeni. ööö hát eddig sikerült is új életet kezdenem, de rájöttem hogy nem tudok egyedül meglenni, így visszaköltöztem apámhoz.

Kötődés-édesanya

Általános iskolába jártam, ööö akkor jó volt tehát megvolt megvolt minden, már így utólag visszagondolva szeretet, minden tehát meg törődés.

OKJ képzés

Utána ööö nem volt tehát nem utána előtte végeztem már el . Nem. Utána végeztem el utána végeztem el hát úgy gondoltam hogy nem volt semmilyen szakmám, nem tudok elhelyezkedni, dolgozni, így beiratkoztam egy tanfolyamra. Tehát ööö Egerszeg tehát ez a környéken Zala megyében volt.

Visszaköltözés

Utána visszaköltöztem apámhoz és ööö találtam egy tehát olyan munkát amit ööö tehát elvégeztem, ott megint volt egy olyan ööö köröm, hogy egy darabig megint jól éreztem magam, utána megint ööö tehát ez ez így volt hogy egy darabig jól éreztem magam, beilleszkedtem, kiismertem mindenkit, haveri társaságba voltam. Amikor visszaköltöztem édesapámhoz ott volt egy haveri köröm, megpróbáltam jól érezni magam, nem jött össze és akkor most így visszatérve a munkahelyre ott meg nagyon jól éreztem magam. tehát ott jó volt. A körülmények ööö nem engedték azt hogy hogy hogy ööö tovább ööö tudjam ööö

csinálni mert hogy anyagi körülményeim voltak. Mert hogy be kellett messze volt igen, bejárás , bejárást öö tehát bejárással nem volt gond, a megélhetéssel volt gondom és ezt nem bírtam már nem bírtam már anyagilag.

Jövő, élet tevékenység párkapcsolat

Igen szeretném a jövőmet úgy elk úgy megoldani, hogy ööö hogy legyen egy legyen egy külön valami vagyonom legyen és tehát így vagyomra gondolok hogy tehát vagyonom tehát házra gondolok, egy autóra és így körülbelül. Hát úgy ööö vállalkozásra gondoltam egy egy valami tehát egy pár embert foglalkoztatnék és így azokkal így ööö vállalnák munkát. Tehát minden tehát ööö mindent tehát ööö munkaerőpiacon így körülnéznek és ott megpróbálnák valami olyan munkát vállalni, ami ami ami megéri meg tehát ööö jó jó a gazdaságnak is meg meg megfelelő lenne.

Pozitív munka

Tehát ööö olyan pillanataim voltam amikor bejártam dolgozni és akkor a munkatársak így körülvettek és akkor hangoskodtunk egy kicsit beszélgettünk, elmeséltük egymásnak hogy mit csináltunk és akkor ment úgy álltunk neki dolgozni, Ment az idő és jó volt. Hát volt így a kollégáimtól így kaptam pozitív ööö pozitívumokat, tehát pozitív szavakat inkább de így tehát írásba nem kaptam semmit sehogy.

Negatív

Nem igazán. Én ööö megpróbáltam így tehát beilleszkedni jól, tehát a társak tehát az emberek emberek koll az emberekhez megpróbáltam így beilleszkedni, és ööö már amikor megpróbáltam akkor ez általában össze is jött. Tehát mindig összejött ez a ez a ez a beilleszkedés az itteni tehát most ahol vagyok ööö itt ööö itt is összejött de de így ööö az a probléma hogy ööö mivelhogy nincs annyi munka amivel eltudnánk foglalni magunkat, ööö így így ööö nehéz kijönni az emberekkel.

Konfliktusok

Néha igen. Tehát most így mondom ezt hogy ööö ha az olyan olyan konfliktusok vannak. hogy nincs munka nem tudunk mit csinálni, tehát mit dolgozni, és akkor ööö ,mit csináljon , mit csináljon az ember, hát rágyújt, akkor körülnéz, és akkor nem tudja elfoglalni magát, tehát itt ez a ez a probléma tehát nem tud nem tudja ööö elfoglalni magát. Tehát egyre, tehát jobban Tehát akkor megpróbálok akkor már tudok ki tudok bontakozni, elgondolkozok. és akkor így megy így jobb.

Maradás

Hát bizonyos feltételek mellett maradnák-e, hát vállalnám a munkát. Másik munkahely? Olyan, tehát olyan munkát vállalnák ami folyamatos. Bizonyos, bizonyos körökbe vállalnák

olyan munkát hogy körben hogy hogy hogy ami folyamatos és nincs annyira megállás. Tehát ami foglalkoztatna igazából. Milyen munka?

Hát ha lehet akkor a szakmába ebbe a tehát a szobafestő szakmába. vállalnák munkákat és amibe így folyamatosan gyári összeszerelést is vállalnák.

6.3.2. Interjú2

Márciusban, ha lehet még előbb is, valami tanfolyamot kitalálok magamnak mert én 45.000 Ft-ér nem maradok itten. Hát ha nem lesz más akkor csak otthon leszek 45.000 Ft biztos nem. Elmennék is ha megkaptám rendesen a gyerekek után a kedvezményt. Mert mondjuk itt se kaptam meg a 20000-et gyerekek után. Én ahányszor voltam ilyen programokba, ha a hivatalnál dolgoztam Komárba, ott is megadták a 20000 Ft-ot. Igaz, hogy itt a most 6 órába dolgozok, de akkor is ha nem is a 25000Ft-ot, de 18000 Ft-ot meg kellett volna hogy kapjak a gyerekek után. Itt meg mit adnak 6000Ft-ot kaptam. Én nem tudom, milyen cég ez. Hát most ahol lenne föl vétel, ilyen segéd munkás mer én máshoz nem értek nekem ilyen műszereket akármit én nem értek hozzá. Hát most az összeszerelés ha egyszer megmutatják hogyan kell akkor biztos hogy megtanulnám. Elvállalnák én mást is. Most mindenki az anyja hasába nem tanulta meg hogy hogy kell. Hát ha nem lenne más akkor azt is elvállalnám.

Negatív

Szerettem ott dolgozni, hogyne szerettem volna dolgozni, csak hát ott is elbasztam a differenciát, hogy 10 perccel mint itt is. A Pisti lehúzta a napomat ugye mer 10 perccel előbb mentem volna haza onnan is és ezer rúgtak ki onnadj is, közös megegyezéssel. Mer mondtam nekik, hogy ha ki is rúgnak, akkor adják oda a közös megegyezéssel a szerződést. Akkor így tettek ki onnan. De jó volt ott Komárba is a hivatalba. És ezért, úgy kerültem én ide. Hát utána igen megbántam utána megbántam igen azért a 10 percér. Olyan a polgármesterünk, hogy nem lehet vele beszélni. Kaptam írásbeli figyelmeztetést, és akkor dolgoztunk-dolgoztunk, rá egy hét kettő egy nyolcas csoport, oda küldött egy munkahelyen lapáttal meg minden ilyen parkot igazítani, parkolóhelyet. Odajött, látta hogy 4-5 ember dolgozik, mondjuk én is úgy beleestem, én is dolgoztam, a másik négy embert bennhagyta, akik dolgoztak, azokat meg kitette. Éngemet is kitett. Pedig én mondtam neki, hogy dolgoztam. Csak nem beszélgettek senkivel sem, aszonta, hogy holnap menjünk be a hivatalba, írjuk föl a nevünket a portán aztán el lehet menni haza. Úgy is volt, másnap megyünk dolgozni, mivel gyün elő, mivel gyün elő, cetlivel gyün elő, hogy én már az Attila meg akivel dolgozott már akkor az elment, meg a Bogdán Tibort. Mi hármunkat kitett. Pedig mind a hárman mi dolgoztunk. És akik nem dolgozta, azokat meg bennhagyták. Mikor akartunk vele beszélni, nem kell a kommentár, ki vannak rúgva. Jól van. Akkor úgy adja ki a papírokat, hogy tudjunk elhelyezkedni máshova is dolgozni magyarul közös megegyezéssel, úgy adta ki a szerződésünket. Akkor úgy kerültem ide július 7-én, vagy mikor. És ami nem a mi hibánk. Mer ugye nekem már volt egy július 7-én, vagy mikor. És ami nem a mi hibánk. Mer ugye nekem már volt egy figyelmeztetésem,

azér a 10 percér, hiába mi dolgoztunk, akkor is minket rúgott ki. De most hiába biztos, hogy odamennék, biztos, hogy nem venne föl.

Nem volt azóta semmire. Jó a munkavégzés, csak csak kevés a pénz kevés. 27000 Ft-ból nem hiszed el ha hiszed ha nem már nincs már, nincs pénz. Nincsen. 26000Ft-os családi pótlék, hát mi az, az meg a gyerekekre elmegy a pénz. Ebből meg még a rezsimet se tudom befizetni normálisan.

Pozitív

Jó volt jó volt nem volt semmi gond. Jó volt de hát mondom, ez az egy gond volt, hogy egy normális fizetést kaptunk volna én még azt mondom, lekopogom, hogy még mindig itt, tovább vállalnám ezt a munkát. De így így nem lehet, nem ahogy mondod, hogy ezután decemberi hónapban is 45000Ft-ot fizetnének, ááá nem. Akkor még abból biztos levonnák a nyugdíj meg ezt meg azt. Kijönnék belőle 35-36000Ft-ra. Az a nettó, de abból is biztos, hogy levonnák. Nem? De akkor is kevés az. Hát a minimálbér az legalább az 52500. Na, akkor az a gyerekkedvezmény avval is jön a 25000. Mer itt is a Komáromba is amikor az önkormányzatnál dolgoztam 77600Ft-ot kaptam minden hónapba. Azt tisztán megkaptam. Szóval azér abból azér már abból lehetett valamit. Mitudomán nem sokat, de mégis. Úgyhogy ezt semmiképpen nem vállalom én el.

Jövő

Olyan nincs, hogy nem sikerül. Mer vannak tanfolyamok. Van Parkgondozó, minden van. Valami olyan után nézek, hogy nekem is jó legyen. Ugyanúgy megkapjuk a minimálbért. 52000 53-at. Meg akkor tá megy a gyerekkedvezmény. Iszen most is itt járnak parkgondozónak 53000-et kapnak. Úgyhogy a véleményem ez. Nem volt ilyen. Hát itt a drótfonónál vagyok.

És akkor nem lenne gond az elmenetel?

Hát akkor biztos hogy nem. Ha lenne valami gondom, szólnék. Hát kinn a szabadban, lapátolni, akármilyen munkát csak kinn legyen szabadba, azért jobb, mint egy zárt helyen. Dolgozik az ember, fölvan öltözve, dolgozik, nem. Nem veszi észre, hogy fázik. Nekem odaadják az 55000-öt nekem az. Még azt is elvállalnám. Hát hogyne bírnám. Hát dolgoztam én nyolc órába, egész idő alatt a hivatalba kabátba voltunk, kinn a szabadba. És 8 órába voltunk ott is. Fél óra ebédidő volt ugyanúgy dolgoztunk. Gondolkodtam ezen is már. Igen. Mi lesz, lehet hogy meg se érem a nyugdíjt. Most mit mondjon az ember. Én már gondoltam mindenre. Az se jött be semmire. Hiába gondolkodik az ember.

Igen, igen jobb a szabad levegőn. Nyugdíjkorhatár elérésekor majd valami lesz. Most mit mondjon az ember.

Munka után nézek majd. Nem maradok úgy, hogy most tényleg úgy, hogy egész télen. Most ha nem lesz más, akkor mit tudok csinálni? Mert előbb-utóbb biztos, hogy én érdeklődök. Novemberbe elmegyek, én munka után nézek majd. Valahol helyezkedjek. Nem leszek én egész télen otthon.

Hát még 5 év múlva húúú hun van az még...Hun van az még...Azt meg is kell éni! Akkor is dolgozni fogok. Olyan nincs hogy nem dolgozok valahol. Akkor belerokkanok. Akkor meg megkapom a rokkantsági nyugdíjat. Más nem lesz. Mer ha olyan betegségem lenne, akkor csak lenyugdíjaznak rokkantsági nyugdíjt. Ez se megoldás, hogy most idejövök megen, 45000Ft-ért aztán meg lehet, hogy oda se adják, még a gyerekesvezményt se, még most se adják oda normálisan és akkor dolgoztam egész télen megen egész nyár még ebből a kevés pénzből se tudok félrerakni egy forintot se. Ez meg mindegy. Hát akkor minek, minek dolgozik az ember. Minek dolgozik az ember? Hát.

6.3.3. Interjú3

Őszinte legyek? Az hogy hogy soha nem tehát magyarul nem basztak le hogy te hülye vagy mer mer nem úgy kellett ilyen ilyen nem volt. Tehát érted azt hogy hogy nem basztak le magyarul. Meg nem is nem baszogattak hogy mér így csinálod? Mér úgy? Pedig egy pár évet ezer lemelőztam ugye. Emberekkel is tehát egy cégen belül is ilyen ilyen eszes ugye vagy az hogy hogy hogy nyugodt típusú vagyok, ugye meg tehát ööö nem nem vettek ugye komolyan azt, hogy mit tud lehet hogy te hülye vagy vagy vagy nem vettem komolyan tehát nem vettem komolyan. Itt be ott ki.

Hát mit jól éreztem. Mer először először ööö nekem mondták. Még mittudom én ugye 5 hónap 3 hónappal ezelőtt ugye. Már akkor említették hogy na. Meg itt a szomszédba a Tibi jó az egész bandába egyedül a Csatos Feri az dolgozik legtöbbet. Tehát ez ez jól esett. Tehát a külsős ugye az az megdícsért nagyon ugye. Nem csak az . Meg vannak ezek a tologatók itt söprögettek ugye. Ott vannak azok a hölgy, meg a srác is hogy tehát az úgy jól esett. Tehát az meg hogy részben tehát meg a munkatársaim a banda, ugye, a csapat ugye. Tehát nem féltékenyek, tehát nem hollottam vissza, hogy na te aztán kilépsz a bandából. Én én megvagyok mindenkivel. Tehát nincs nem csak akivel hogy együtt dolgozok ugye a többieket a festőtől a a vagy az asztalorig nincs gond. Ja . Úgyhogy egy időbe a Pisti is meg a fesőbanda néha nem az hogy úgy úgy beszélt csak húúú fater. Minek melózol annyit? Állj má le! Ez aaa munka stílusom. Ugye. Tehát az hogy hogy nem csinállok semmit akkor akkor már ideges vagyok. Tehát nem tehát akkor már nem tudom hogy hogyan. Nem érzem magam jól ugye. Tehát ezt ezt.

Negatív

Nem tudok róla. Tehát az hogy hogy mondtam azt hogy hogy lehet hogy mondtak valamit csak nem vettem így komolyan vagy vagy itt be ott ki tehát. Nem nem nagyon nehéz megsérteni.

A Prizmánál ott volt az utolsó hát ott se volt, tehát nem az hogy elküldtek, hanem tehát az orvos tehát ilyen alkalmassági vizsgálat volt ugye minden évbe kellett ugye és ilyen vittem a papírt ugye ezután Sánca ott voltam a Dusnák az volt a körzeti orvos vagy az üzemorvos. Aztán meglátta aztán nem javasolt, nem írta alá. Elfogadtam.

Jó. Utána egy tehát nem rendszeren dolgoztam, meg mint bejelentett, hanem ez a kiskönyvel tehát azzal dolgoztam két évig, aztán utána akkor már teljesen akkor már kezdődött a csipő. Akkor mondtam, tehát én mondtam azt, hogy hogy nem bírom már. Ugye mert ott ott hát ugye egész nap a kék köveket ugye van úgy hogy az ember egész nap térdel ugye tehát nem győztem. És akkor én mondtam. Aztán azóta se. Hiába szeretnék, ha egyszer egyszer nem

bírom. Hát itt itt is ugye hát nem az hogy hogy hogy ööö muszály hát ööö lényegébe megtudtam részbe aaa közösséget tehát a csapatot is ösztönöztem ilyen ennyi ugye. Hát az biztos, hogy furcsa lesz ugye onnan kiebrudaltak na ugye befejeztem tehát az hogy ha nem bírok egyáltalán melózni, megint be csinál káll rázódnom hogy ha nem kell mennem és és csak kint kint a hegyen csak vagyok mint a befőtt. Hogy leesik a hó aztán nézem az ablakon keresztül. Tehát nem tudok egyedül semmit se csinálni. Itt meg csak azért elvagyok egy darabig. Már nincs.

Jövő

Ha megérjük. Az még messze van. Előre nem szoktam gondolkodni. Csak a ma hogy holnap hogy mi lesz az nem meditálok ezen hogy mi lesz holnap mert hülyeség. Miért gondolkodjak, hogy megérem van nem érem meg? Amikor Ha megvagyok akkor már ezt csinálom, azt csinálom aztán kész. Ha megérem, akkor akkor azt csinálom, azt csinálom. Tehát ezen nem nem filózok, azon hogy mi lesz holnap. Vagy jövőre. Azt érjem meg hogy a lányom vizsgázzon le aztán kész. Közgazdász. De az első az meg katasztrófavédelmi mérnök. A fiamra is büszke vagyok, pedig az az pincér, szakács ugye amikor végzett elment lakatosnak. Mondtam az anyjának azt, hogy amikor kérdezte tőlem azt hogy hogy a piacon hova? Hát mondom honnan tudjam? Hát aztán akkor mondta azt hogy lakatosnak. Mondtam, hogy a családba abból elég egy. Elég.

6.3.4. Interjú4

Ott éreztem jól magam, az Izzóba, amikor bekerültem a csomagolóba és 8-9 évig ott dolgoztam és jó közösség volt, megbecsültek úgy a főnökök is és elismerték a munkámat, úgy akikkel dolgoztam, azok is.

Meg hát tudtuk, hogy mit kell csinálni. Ott szerettem lenni, az Izzóba. Visszaemlékszek azokra az időkre, amit ott eltöltöttem. Hogy rendesen elvégeztem a munkámat nem volt rá panasz. Tehát amit ránk bíztak, azt megcsináltuk.

Volt év végén ilyen bulik, és akkor ott jól éreztem magam, az pozitív elismerték a csoportnak a munkáját és megünnepeltük ilyen összejöveteleket az pozitív.

A társaim igen, elismerték a munkámat, meg a felettes is, meg megvolt velem elégedve, tudtam, hogy mit kell csinálni. Ezek pozitív élmények nekem.

Egyszer volt mikor nem mentem be és kaptam egy írásbeli figyelmeztetést, mert nem mentem be túlórázni. Ez volt a negatív élmény. Hát utólag azt éreztem, hogy kár volt úgy hogy úgy nem mentem be úgy furdalt ez a, hogy mért nem mentem be. Ilyen élményem hát ez negatív élményem igen. Sőt hát a végén ugye kérték ugye, hogy maradjak de nem maradtam én ott már 17 év után a nagyfőnök marasztalt de valahogy mondtam hogy köszönöm szépen de most valami váltást akarok de végül mondta hogy ne menjek el mert jó munkaerő voltam ott az Izzóba.

-Mebánta, hogy nem maradt ott?

Megbántam. Akkor kezdődtek a gondok. Nem találtam munkát, sokáig munka segélyekből éltem és utána bántam meg hogy mit csináltam. Nem kellett volna fölmondanom ott. Utána csak hónapokat dolgoztam, hol volt pénzem hol nem tölleg azt nagyon megbántam.

Jövő

Oda nem jutok el külföldre kimennék külföldre csak nem tudok a nyelvet beszélni gondoltam Ausztriába talán ilyen betanított munkásként ilyen meg ilyen helyre. Most ugye ott se rokonom nincs akinél meg szálljak vagy ismerőssel esetleg kimennék. Hát mondták, hogy ezzel is vigyázni kell mert az embert nehogy nem fizessék ki, akkor meg hogyan tudok hazajönni ilyeneken gondolkodtam. kimenni pár hónapra mitudomén hosszabb távra jobban lehet keresni.

Csak ez ezt se tudom, hogy egyáltalán milyen cég, hogyan lehet oda kijutni hogy az ember nem tudja a nyelvet mert vannak ilyen olyan van például be kell fizetni előre pénzt meg ilyenek talán majd kiközvetítenek olyan dolgok.

Ilyenbe belevágni azért veszélyes.

Azt akartam, hogy majd fölmegegyek Pestre a nővéremhez, de sajnos ő is kapott egy agyvérzést, lerobbant, most az idén most annyira oda se tudok fölmenni hozzá azon is gondolkodtam, mondom talán a lehetőség is több lenne de így mert most hogyan menjek föl ő is akkor lerobbant ő is most akkor anyám-apám meg már nem él egy nővérem van mostan ő vele meg az történt hát ennyi, hogy még a gyerekei azok kinn dolgoznak Ausztriába, de olyan helyen hogy én meg azt nem tudnám csinálni ilyen vasbeton szerelők. Meg nem bírom én az ilyen keményebb munkát aztat az kemény.Hát jó hát Kanizsán is el lehet helyezkedni csak hát nehezebben tudom mert sok helyen voltam mondták hogy hívnak. Fölvették az adataimat azt semmi nem történt Ó rengeteg voltam már ilyen volt ilyen hogy tekerceselő ott kinn Csengery úton ott is hát amikor már leadtam az adatokat oda se vettek fel meg hol voltam még például egyszer a Honeywell is oda se sikerült megpróbálni pedig oda elmennék szívesen. A még oda nem jutottam be csak a portáig most már legtöbb helyen portáig lehet fölveszik az adatokat telefonszámot is majd hívnak Ennyi szokott lenni de általában nem nem szokott sikerülni ha már így így kezdik akkor nem nagyon. Hát úgy így az Izzóba így például ilyen betanított munkás ilyen helyre elmennék meg nem tudom még milyen cégek Itt is ilyen csomagolás ilyen szállítmányozási cég és van egy hölgy az összepakolja én meg lefóliázom segíték neki pakolni meg ilyenek Ezeket csináljuk ott. Hát annyi hogy egy kicsit fárasztó, sokat kell menni, meg hajlógatni de úgy szívesen csinálom csak hát ott úgy az egy napra adtak 5000 ft-ot így papíron kell vezetni és akkor le kell nekem adni és akkor úgy fizetnek csak úgy az nincs mindig nincs mindig mert negyed éven van ilyen zárás akkor hívják az embert addig meg alig hívják egyszer-kétszer. Ez se valami hosszú távú nem nem jó olyan kéne ami ugye hosszabb távú.

Tehát ilyen munkahelyek hol van ilyen nem hosszabb távú. Régen ilyen nem volt gond, régi rendszerbe meg de most már nincs ilyen hogy hosszabb távú még a régi dolgozókat is elküldik. Akkor hát annyiba hogy élt anyukám, apukám abban tudtak azért segíteni, hogy ha baj volt hozzájuk tudtam fordulni ugy most meg senkihez szinte nővérem is Pesten azzal se tudok most még már beszélni leromlott az állapota nincs akihez nagyon Egy rokonom van azokhoz tudnák talán fordulni unokatestvérem az itt lakok a Rákócziába aztán más más nem nagyon van aki tudna így segíteni.

Egyedül boldogulás-Hát arra kevés esélyt látok így nincs ugye semmilyen kapcsolatomban nekem nincs semmi ilyen ilyen szerettem volna hát most nem tudom lehet nem inkább nem is mondanám ilyenbe gondol álmodoztam most a helyen lakok például egy szép kis egy szobás lakás ugye jó lenne valami ilyen lakáshoz tudnák jutni például mer azért nem nem

ugyanaz azért hegyen lakni meg itt benn a városban például most ilyenekbe de abba se tud hát úgy senki se segíteni semmilyen ismerősöm olyan megpályáznák mondjuk ilyen lakáspályázat úgy kitölteni például olyan papírt megpályáznák valami nem tudom milyen bérlakásnak hívják például ilyet. Hogy milyen papírok kellene a hogy úgy jól töltsen ki például ilyenbe is gondolkodtam. Ki tudna segíteni abban Ilyen dolgok hát például lenne olyan, lenne egy társam ugye de már volt az is sokszor a magány meg ha összejönnénk egy nővel együtt élnék ilyenek például Hát a dolgok is próbálkoztam ilyen randi vagy minek hívják. Az egyik azt gondolta, hogy sok pénzem van hogy őneki olyan kell a másik a másik meg nekem nem tetszett hát az is nehéz ilyen próbálkoztam már ilyenekkel is . Így társkeresés ilyen hát olyann volt hogy egy darabig együtt voltam egy nővel de hát had ne mondjam, anyagilag sajnos lehúzott rendesen hát meg olyan is volt ugye nem lehetett megbízni benne elvitte a pénzt meg ilyenek. Voltak belőle gondok sokszor ilyen ilyen nő volt hát de nem ilyenre kellene nekem ilyen egy ilyen normális egy normális nő akivel megértem magam együtt hétvégén akkor mondjuk takarítás ilyen segítek neki na hát ilyen lenne egy társam ilyen gondolkodok Volt már hogy ott jöttem össze sajnos olyannal akivel nem kellett volna és abból voltak gondok.

6.3.5. Interjú5

Mert igen, hogy ha ez ha bejön, legalább is úgy tudtam, az a másik helyen, hogy be vagyok jelentve. Tizenvalahány év után derült ki, hogy nem vagyok bejelentve. Hát mer azok az évek mind elvesztek.

Tehát ez elég furcsa, mer van amikor az ember azt mondja hogy jó, van amikor meg csak mérgelődik. Aztán az többször is előfordult, hogy gyere Janikám jól dolgoztál hogy hozott vodkát., menjünk igyunk meg egy sört. Nem törődtem vele. Ma egy dicsérés, holnap meg elbaszom. Úgy mondtam neki. Elbízom magam aztán utána meg nem megy a munka. Főleg akkor nem tetszett, ha más előtt tettek ilyet. Akkor már... Ahol legutoljára dolgoztam, persze feketén, kistrécei, ez gyakran mondja. Meg hát ez oda is hozza akkor a mittudomén... Meg van amikor meg is látogatott hétvégeken, meg elszokott járni a piacra olyankor. Hoztam valamit.

Hát akkor szokott leginkább hívni dolgozni, hogyha valami vacak munka, nehéz munka, betonozni, meg ilyesmit. Hát kénytelen vagyok elmenni aztán azér. Meg tudja hogy akkor megpróbál kisebb munkát adni, vagyis nem azt a nehezét. Meg hát az erdőre hívogat állandóan fát vágni. Megvan az a gépes tanfolyamom is. Aztán ugye mit tudtam volna, végül is a Viá-tól mentem el, de a Széchenyi-be volt a vizsga. És hát akkor az Erdészettel. Ugye hát most leginkább fát vágni hívogat.

Negatív

Ha letoltak legföljebb azér, hogy iszunk a munkahelyen. Olyan volt. Hiába magyaráztam. De ő azt nem tudta, hogy közbe elmentünk kocsmába is. Ott volt az amit ő hozott. Csak elszoktunk mászkálni. Erdészetbe ugyanaz. Hát volt olyan aki neki nem állt addig fát vágni amíg két liter bort meg nem ivott, meg egy fél liter vodkát. Néztük is, hogy ez ez most mi ez. Ez most már biztos, hogy nem fog dolgozni, és akkor állt neki. De ezt a főnök is tudta. Egy szót nem szóltak neki. Igaz, balesete nem is volt, meg úgy jól dolgozott. Na ilyenekkel nem érdemes dolgozni.

Akik úgy szólnak, hogy nekem nem tetszik, nem is szólok hozzá, köszönök, szevasz, megyek tovább. Nem foglalkozok vele. Hát a kinti cégnél ott meg sajnos nem lehet megválogatni. Tehát mikor utoljára kisiparos voltam, mer az is voltam, de azt másod állásba, azér nem is említettem, ott azokkal dolgoztam, akiket én mondtam, hogy jöhetsz. Több munkahelyen választottam ki őket. Tehát ott az iskolába megismertük egymást, meg egy egy helyen dolgoztunk. Meg hát másod állásba ott legtöbb esetben nem is munkahelyen dolgoztunk, hanem ott. Hát a főnökünk az köztünk volt, az volt a harmadik tag, kiadta a munkákat, hogy ezt kéne csinálni, de ne oda menjünk. Úgyhogy nem a cégnek szerezte a munkát, hanem

nekünk. Ő közbe intézte a munkákat. Ez Pesten volt, akkor ott dolgoztunk. Ott a szakmámba dolgoztam, meg azért szabad voltam. Meg levegőn voltam. Ott úgy volt, hogyha nagyon meleg volt, azt mondta, ne menjünk föl a tetőre, két óra bőven elég. A nagyfőnök kijött, a vezérigazgató mondta, hogy hát hol vannak az emberek? Menj föl a tetőre dolgozzál két órát, és meglátod, hogy tovább nem kell dolgoznod. Álljon ott a lécen tíz órán keresztül. Utána nem is keresett minket. Több esetben. Csak akkor valahogy nagyon fontos volt. Csak azt meg azért nem szerettem, mert ez honvédségi cég volt, honvédségen belül volt. Valamelyik izé, egy vagy két csillagja volt, kitalálta, hogy meg kell neki csinálni, akkor mindent otthagyni mer gond van. Tehát hogyan mondjam.

Jövő

Nem lesz nyugdíj. Hát nincsen utánpótlás aki most be tudná tenni az alapot. Mer aki van az kinn dolgozik. Az meg akkor ott teszi be. Hát meg ilyen idősen. Hát nincs semmi elképzelésem. Nincs úgy konkrétum. Hát ilyenkor a civil piac az az márciusig teljesen leáll. Úgyhogy a téli időszak az kiesett. Hát ezt mondtuk mer először szó volt az itteni munkáról, hogy egyáltalán mit kéne csinálni.

6.3.6. Interjú6

Hát mer hát mer én most. Ha valami oknál fogva, egészségi állapot vagy bármiér.

Jövő

Hát bemegyek a munkaügyi központba, aztán valami tanfolyamot vagy nem tudom. Indul januárba vagy előbb szerintem nem nagyon indulnak, tanfolyamok. Hát azt meg nem monddom. Hogy most. Hát én most azt kapásból meg nem mondom, hogy

Egy csomó embernek ügyvédnek ööö éttermeknek, cipőboltnak elszoktam menni a szórólapon szoktam. Így kihordani. Volt hogy má csináltam más mindenfélét. Segéd munkát, ezen kívül úgy ilyenkor már azok se nagyon, vagyis kevesebb helyre lehet elmenni. Ilyen időbe már leállnak. Ilyen időbe már esik a hó, aztán annyi.

Pozitív

Mindenféle emberrel dolgoztam. Mer én ilyen vagyok, ilyenek születtem, volt problémám ebből. Volt olyan munka, hogy meg kell csinálni. Volt amelyik jobban, magyarul tehát tehát nem tetszett. Akivel jobban kitudok jönni, akivel egy hullámhosszon vagyunk, úgy jobban elmegy a nap is mind akivel nehezen. Nem vagyunk egyformák. Van aki többet beszél, van aki kevesebbet. Hát az Izzóba voltam az biztos jól dolgoztam a Honni Bt-n keresztül, nem is Izzó, de ott biztos jó volt mert túlóra, elvállaltam mert elvállaltam, elvállaltam.

Ha valaki már annyira már rosszul csinál valamit, azért már szólnak.

Negatív

Szélsőségesen rosszat nem csináltam. Hát nem nagyon emlékszem. Főnökök is nem egyformák, azt mondtam, hogy furcsa, furcsán viselkedett. Hát például volt olyan az Izzóba, hogy volt a főnök volt olyan munkás aki 20 évvel idősebb volt nála, aztán munkaidő után lekiabálta. És akkor még finom voltam. Hát, meg azért idősebb, hanem meg ott dolgozott már 20 vagy 30 éve. Hát furcsa. Hát meg volt olyan, hogy túlórától, aztán a férje benn volt a kórházba, aztán nem akarták elengedni szabadságra, aztán elbögte magát. Furcsa. Most erre mit lehet mondani. Most mondom ez nem kortól függ, hogy valaki 20 éves, vagy akárhány 60 éves vagy akár mennyi. Hiába főnök, az intelligencia szintje ott van ahol van. Mer mindenkit meg kérek, vagy akármi, nem kell ordibálni csak azért mer most én vagyok a főnök. Hát azt hogy nem így kéne beszélni. Mer nekem édesapám mer ott volt a Kögáznál nem rossz pozícióba, mer az ember, beosztottjaival hogy beszélt. Azért voltam akárhány éves, de azért egy-két dologra emlékszem. Megkérem, beosztottja idősebb megkérem, meg vagy hasonló dolgok. Nem ordibálni. Hamar túltettem magam. Nem állok le veszekedni, hogy ez meg az meg amaz. Ki előtt mit lehet mondani.

Jövő

Meg kéne érnem. Húú nem tudom. Fogalmam sincs. Erre aztán nem tudok válaszolni. Erre nem tudok válaszolni. Kicsit anyagilag valahogy jobb legyen a helyzet. Normális családi életet. Kicsivel nagyobb anyagi biztonságot, meg egyebeket. Meg gyereket elvileg, nem hát elvileg, gyakorlatilag is, csak hát mindent lehet bele a nagy semmibe, aztán. Kisgyerek azt mondja, hogy éhes, akkor éhes. Öt perc múlva is elmondja hogy éhes. Ha nagyobb, akkor valahogy el lehet neki mondani. Csakúgy bele a nagy semmibe. Valaki. Nem mondok semmit inkább.

Amit mondtak azt megcsináltam. Amit tudtam a legjobban. Azért is szeretném ha maradnák. Több, mint a 27000. Meg ez a beosztás jobb, mint az Izzóba.

6.3.7. Interjú7

Gyűttem szorgalmasan, panasz nem volt rám egy cégtől se nem jöttem be, nem úgy csináltam mind ezek pénteken. Kérdezd meg a Pityutól a Zolitól ahogy kellett. Romlott a látásom, a vállam rossz. Most 17-én kell mennem a reumatológiára, akkor a szemészet. Evvel szinte alig látok, evvel is homályosan. Be van vérezve. Most szonta, hogy kerüljem a hegesztést is, most csak akkor megyek oda, tudod amikor nem hegeszt.

Nem enged engem az egészség. A lábaim is egész nap állni kell.

Jövő

Nem tudom. Ezt a programot elvállaltam. Rendesen. Nem volt rám panasz. Minden pontosan egy percet nem késtem, megkérdezheted. Panasz nem volt. Az hogy hülyéskedtünk, de hát, de avval nem tudod iszen. Nem tudom, azért kérdeztem, próbálj meg valamit segíteni rajtam, jövőre már 63 leszek. Most azt a kis segélyt. Hát mit tudok csinálni édesem, amikor oda jutok akkor majd valamit. Meg van az a kis lovam, de ha itt leszek sötétig, avval se igen tudok, még megetetni se. A feleségem meg fél tőle na. Most neked mit hazudjak. Van egy lovunk, de az nem csak az enyim az a feleségemé is.

Nem bírom teljesen. A vállam is fáj. Mindenem. Mert még a lakatos műhelybe se maradhatok. Megyek a festőbe, oda télen nem köllök festen. Tudod, akkor megfagy.

Pozitív

Hát az már régen volt mikor a fűrásnál ...Csak úgy jártam, mondtam neked, kevés az évem, a szemetek nem jelentettek be. Nem volt velem semmi baj, én nem voltam részeges, nem küldtek el, nem veszekedtem, pontosan megjelentem. Csak családfenntartónak az apám beteg volt meg a TSZ meg az erdészet lovakkal nem voltam bejelentve és azért kevés a

Hát szerettem a fűrásnál, deizé ilyen biztonsági ór mert vagyonőrként voltam, biztonsági úrként voltam, meg izé előléptettek volna, rendész is lehettem volna. majd később, csak otthagytam, mer az apám ágyba esett, úgy jártam mint szegény Timi. És aztán akkormegszűnt. Aztán akkor lóval izéltam mellette. Apámat elgondoztam, tudod megettettem megfőztem, a rendes helyemtől különváltak én gondoztam el, meg elmentem, elmentem az mellett egy kicsit a parasztnak amit kellett lóval. Aztán ennyi. Hiába dícsérsz meg, szép a lovad meg széen elvittem most a dödölle fesztiválra Hát mert elmentem.

Negatív

Nem bántott engem senki. Éngem a munkámmal nem veszekedtem, igyekeztem nem elbújni, most is első voltam, fölugrottam mikor mikor tették azt az izét. A fiatalabbak elbújtak. Itt a Tibiék azt a tetőt iszen a Pista ott volt. Elbújtak. Pedig fáj a vállalm. Nem tudom fölemelni. Most kaptam 3 injekciót., képzeld el, de nem használ ez se. Most 12-én megint vissza kell

mennem hozzá, nem tudom. Figyelj ide most addig-addig mit mutat magyarul a seggemet nem tudom így hátra. Na.

Most akkor mit mondjak neked. Akkor a lábaim is szar. Hát azér agyonfagytam, érted. Mászkáltam vadászat lovakkal izé Bánokszentgyörgyre. Csak a feleségemnek az őstermelőjére fizettek ki tudod. Képzeld el Eszteregnyéről Bánokszentgyörgy. Oda jártam. Szakadó hóba azt is csináltam 10 évig aztán . Őstermelőire fizettek ki tudod. Na mit mondjak? Akkor a TSZ-be is voltam Eszteregnyén azok is mind meghaltak. Ott se jelentettek be utólag tudtam meg, én nem zsványkodtam. Akkor voltam Egerszegen is, ilyen maszek, hogy ott ott szerepelek-e? Azt is fizettem valamennyit. Nem tudom Noémi, hogy ...ez van. Most már jövőre 63 leszek. Elég szar, szarul vagyok. Szédelgek, vérnyomáscsökkentőt, hat féle bajom van. Megvan a Födönénál, azért tettek ide. Megvan a betegségem, hát a körzeti orvos igazolta,de mégis elközlött vállalnom, ezt az 5 hónapot elvállaltam Pista olyan meg a Zoli szeret mer nem nem mondtam azt, mikor azt modta, ide át kell vinni a vasat, a Feri bácsi se mondott rám rosszat. Figyelj ide, örülök ha valamit kapok azután összehúzódok. Egészséges lennék, akkor úgy is 50 meg 60 meg 70 ezerért dolgoznák. Nem 22000-ér gondolod te is. Na.

6.3.8. Interjú8

Sok helyre leadtam az ajánlatomat. Villanyszerelés, gépkezelés...

Pozitív

Olyan embert tegyenek mellém, aki eltudja olvasni a műszaki rajzot. Ezzel elmondtam mindent. Én olyan emberrel szeretek dolgozni, aki műszaki beállítottságú. Meg nekem, most is már tegnap szóltam a Pistinek, hogy kellene kesztyű. Most is dróttal dolgozunk, aztán hát a játszóteret mi csináltuk a volt cégemnél. Az majdnem olyan vastag drót, mint ez a toll itt. Hát azt érdekes kézzel meghajtani. A többit meg nem is tudod. Hát de most ezek ilyen kis dolgok. Én azért kerültem ide, mert volt egy nyakcsigolya repedésem. Csak itt is jól kiszúrtak velem, mer magyarul hat napig ingyen voltam itt. Ezt komolyan mondom.

Negatív

Ami volt munkahely, ott üzemi balesetem volt, aztán kicsit megkentek, hogy ne legyen az. És akkor három hét után kaptam egy jó kis boka zúzódást, és akkor azt mondtam, elmentem ez egy csütörtöki nap volt, csütörtöktől voltam táppénzen, és három hét múlva pont mentem, indultam volna be az SZTK-ba. Mer úgy voltam a kórházba táppénzen. Hogyha holnap nem jössz, akkor...ennyi és akkor bementem, dolgoztam, pénteken, hétfőn, kedden ugye hétre jártunk Zalabaksára azt hozzáteszem. Nem tudom tudod-e hol van, Lenti után és akkor reggel fölhív fél kilenckor, hogy hát körülbelül ugye mint itt, hogy itt az iroda, ott meg dolgoztunk. Gyere át, akarok veled beszélni. Hogy mivel mi úgy dolgozunk az EON-nak, mint egy félkatonai szervezet, állandóan hadra foghatónak kell lenni, és te nem vagy 100%-san hadra fogható, így kölcsönösen megválnak egymástól. Ilyen problémái voltak, hogy én amikor megyünk Zalabaksára, hát az durván majdnem olyan 100 Km-er hogy én mér alszok a hátsó ülésen az autóba. De onnan, a hegyről nekem ki kellett gyalogolnom két km-ert. Meg hazafelé ugyanúgy, mert hiába voltam én holt fáradt, mer megmásztam mittudomén két és fél km-t. Mér alszok én az autóba? Mondom: mér. Mer hazaértem, befűtöttem, megettettem az állatokat, akkor még tartottam tyúkot, kacsát, libát, mindent. Akkor meg az ember megfürdött, megkajált. Úgyhogy lefeküdtem, mittudomén aludtam öt-hat órát, volt olyan nap, hogy annyi se volt. Nem tudom emlékszel 2000, most nem akarok hazudni, 2008-bs mikor a falukba három-négy napig nem volt villany. Mutatták a Tv-be, hogy az oszlop teteje le van törve, mi voltunk benn az RTL-en, meg a TV2-ön, Magyar 1-en.

Jövő

A válóper miatt nem nőülök. Sok mindent. Nem akarom elsorolni. Ott a lakásom, azt most így esténként festegetek. Lefestek egy falat, vagy kettőt. Sok mindent. Hát meg mindig ahogy engedi. Hát meg szoktam ilyet vállalni, ilyen villanyszerelést. Hát volt olyan, hogy hívtak

éjjel 11-kor. Átmentem, aztán felnyomtam az automatát. Jaj, mivel tartozom? Mondta a Mariska néni. Mondom, holnap átjövök világos nappal és akkor kicseréljük az automatát. Jól van fiam, jó. Csinált nekem olyan húslevest! Ezt neked főztem. De mondom minek?

Fix munkahelyet. Normális kollégákat. Most azon gondolkodtam, hogy el kellene mennem lakatos, vagy hegesztő tanfolyamra. Van- e rá lehetőség? Anyámat gondozom. Én vagyok neki most a fuvarosa. Benn a kórházba. Térdprotézis.

6.3.9. Interjú9

Hárman voltunk kisiparosnál és elég jó barátok lettünk, és igaz dolgozni kellett, de még fiatal pályakezdő bírtam még három fűrőgéppel is dolgozni egyszerre. Igaz, többet is kerestem mint úgymond osztálytársaim. És hát egyre rosszabbul ment a mert a maszeknak nem fizettek pénzt akinek dolgozott és akkor utána meg ilyen fiatalokat vett föl akiket nem kell annyira fizetni. Hát megviselt csak akkor még nem voltam beteg aztán akkor úgymond idézőjelbe mondom legyintettem, legyintettem egyet rá aztán utána úgy elhelyezkedtem a TSZ-be. Ott akkor már nem kerestem annyit. Először kaptunk terményeket, utána állatokat, utána a családba és Pölöskén volt és hátott is utána jött a két műszak akkor már elég jól kerestünk úgymond akkor már festettünk ilyen izéket ilyen sörasztalnak a lábait festettük. Hát úgy elég jó hely volt ott is. Szerettünk ott is lenni, igaz két műszakba hát lehet hogy ki fog nevetni, de akkor elmentem még kuglibábokat állogatni is. Ott Pölöskén volt. Hát ilyen kocsma, bisztró, volt egy ilyen kuglipálya és elmentem kuglibábokat állogatni. És egy este 500 Ft összejött. 600 apróba. Többet kerestem úgy mint amikor maszekba össze-vissza. Tehát mondhatjuk hogy jó volt az is.

Ott dolgozott a szomszédom, avval összejártunk zenét hallgatni. Aztán utána jöttek ezek a válságos időszakok, hogy a TSZ-ek megszűntek. Akkor sokáig munkanélküli voltam. Aztán így január 2-án apán ott dolgozott, volt ilyen műhelykocsikat, Zalaszentmihályon. Hát gépeket javítottunk, oda kerültem, és ilye gépeket javítottunk. Külső szerelő voltam, meg kimentünk a gépek után és ami elromlott azt meg kellett javítani. Úgy tanítottak be, apám tanított be. És azt nagyon szerettem csinálni, mer változatos munka volt meg úgymond idézőjelbe mondom, minden nap kirándultunk. Idézőjelbe mondom ezt a kirándulást. Volt amikor fogd meg munka volt, volt amikor szombaton is be kellett menni. De cserébe elég jól kerestünk, elég jól. Persze volt amikor be kellett menni szombaton is , akkor a főnökünk azt mondta, nem baj amikor végzünk akkor végzünk akkor eljöhettünk, ha 10 órakor. Meg vasárnapra is beírták a 10 órát meg munkanapot. Megcsináltuk, aztán azt kellett leadni hó végén. Az is egész jó, pozitívan telt. Ott is egész jó társaság volt, összefogott volt, kis falusi társaság, ha maszekolni kellett, akkor maszekoltunk. Akkor minden meg volt engedve, hogy izé jobban mondva. Na, most volt egy maszek munkám, mondták, hogy mit csináljunk. Tehát ilyen nyílt izé volt nem tudom, hogy ezt, szóval ilyen. És szerettem ott lenni, mert tényleg amikor még vasárnap délelőtt is bementünk dolgozni, de a szabad vagy valami kellett akkor nem mondták azt, hogy nem. Nekem ez tetszett, tetszett ez a munka.

6.3.10. Interjú10

Jövő

Hát, elképzeléseim vannak. Most először is ezt az egészségi állapotomat kell valahogy megjavítani, hogy mer így nem tudok semmiféle munkát vállalni. Most már annyira fájnak a térdeim, hát egész nap elülök, de már az is nehéz, hogy fölálljak. Úgyhogy ööö igazán vállalni munkát most nem nagyon tudok. És hát most nem tudom, hát most voltam én is itt a kórházba ilyen kezelésem meg mittudomén, de az az egyáltalán nem ért semmit. Szerintem. És most még el kell mennem egy orvoshoz, aki akit még meghallgatok. Voltam többenél, mindegyik mást mondott. Úgy hogy . És akkor utána hát nem tudom. Aztán hogyha ha kicsit rendbe jön, akkor, akkor nekem lesz munkám. Vállalkozónál. Hivatalosan. Ide már lehetne akár holnap is menni, de hát minél előbb jó lenne. Csak most én most is elmehetnék táppénzre. Én akármikor elmegyek az orvoshoz, engem kiírnak, csak nem akartam már megvárom még ezt a két hetet, aztán akkor utána nyugodtan ráérek. Ha nappal kell menni, nappal, ha délután akkor délután, teljesen mindegy, ugyanis akkor megpróbálom kicsit összeszedni magamat. Mer ez így nekem nem jó. És ezér mondom, hogy utána nekem. Hogyha énnekem nem lenne ez a problémám, ez az egészségügyi probléma, akkor én nem iszen mondtam, hogy én nem itt lennék. Nekem lett volna helyem több helyen is, úgyhogy én eddig se voltam olyan, csak mikor ezen a közfogin voltam, akkor már kezdődtek ezek úgyhogy. Most úgy érzem, hogy egyre rosszabb. Úgyhogy mondom, most majd ezt a két hetet kihúzó, akkor utána megpróbálkozok még valamivel.

Pozitív

Hát jó csapat, ez a csapat a ZÉTÁNÁL amikor dolgoztam, ott is nagyon jó csapat volt, szerettem is azt csinálni. Olyan, hogy mondjam. Olyan kötetlen volt, mer ugye itt Kanizsán boltokba jártunk úgy karbantartani, Keszthelyen, Egerszegen. Lenti, így a környékbe, ahol voltak ilyen boltok. Azt szerettem csinálni. ÖÖÖ Jó volt ez a csapat ahol akik voltunk, úgy olyan összetartó, vagy hát. Oda szerettem járni. Na. Ez volt a . Oda szerettem járni, ehez a vállalkozáshoz is, jó, mondjuk az már nem az első évbe, egy három, négy után, akkor volt az, hogy én voltam megbízva mittudom én egy öt-hat ember vezetésével, vagy irányításával. Meg ha a főnök nem volt ott, akkor általában énnekem kellett őt helyettesítenem. Szóval a munkát irányítani meg nagyon sokat dolgoztunk így ilyen lakásokon, akkor még volt itt Kanizsán ugye építkezés és ha jött egy leendő lakó, akkor övele mittudomén egyeztetni kellett, hogy hogy szeretné a lakásba a mittudomén a fűtőtesteket, hova rakjuk a radiátorokat, vagy a fürdőszobát megbeszélni, hogy mi hol legyen, mér legyen. Szóval ezt is szerettem. Olyan jó volt. Ezt szerettem. Tehát mert nem az az volt nekem, hogy most én vagyok ott a valaki, mer

én ugyanúgy dolgoztam, mint a többiek, csak ööö talán azt szerettem, hogy a főnök megbízott bennem. Mer nem én voltam a legrégebbi dolgozó, de mégis én kaptam ezt a feladatot. És gondolom azért mert látta, hogy hát most mit mondjak? Én például a munkahelyen soha nem ittam. Ez tutti. És hát azért az építőiparba ez köztudott dolog volt, hogy elég, mint itt is vannak emberek, akik nem tudják, hogy most mennyi az elég, vagy most hogy mondjam. Szóval órájuk nem lehetett ezt rábízni. Most órájuk nem lehetett azt rábízni, hogyha valaki odajött, övele normálisan beszéljen. Beszélgetni, hogy mégis mit hogyan szeretne, vagy. És ez az, hogy megbíztak bennem mindenféle téren. Ez volt jó. Hát ezek a végén ezek a közfogisok ezek meg olyan nem is tudom muszály munkák voltak. Hát valahova el kellett menni. Hogy valami kis pénz legyen. Aztán most ha ha tudnék van egy ööö ismerősöm, ööö hát valamikor együtt dolgoztunk, és most ő vállalkozó lett, és ő is azt szeretné, hogyha ha ha elmennék hozzá, mert őneki is hát ilyen alkalmi munkásai vannak. Végül is nincsenek fix emberei, hanem akkor. De ő ezt másod állásba csinálja, és nem tud mindig mindenhol ott lenni. És hogyha el tudnék menni hozzá, akkor hát akkor több munkát is tudna vállalni, hát ugye több lóvé lenne és hát úgy van a megállapodás, vagy hát ahogy beszélgettünk, hogy akkor én kapok két-három embert, és ő nem mindig tud ott lenni, ha meg nincs ott akkor tudunk nyugodtan dolgozni. Úgyhogy hát itt is az, hogy az embereket rám bízna, meg hát, meg hát a munkát is. És ezér mondom, hogyha ha nekem az egészségi állapotom nem ilyen lenne, akkor akkor mi itt nem találkozunk. Úgyhogy énnekem munkám mindig volt is meg lenne is, csak hát sajnos ez, ez van.

Negatív

Általába ahol voltam, oda szerettem járni, de hát megmondom őszintén, ez ez nem azok közé tartozik. Énnekem ööö most független attól, hogy most cigány, nem cigány, az egész engem nem érdekel, mer nekem eddig is volt cigány munkatársam, esetleg van cigány barátom is, de ezek itt nem az én világom. Most így mondom. Mer hát nem is tudom, itt kit tudnék olyat mondani, aki reggel nem hozza ezt a két literest. Hát a Laci, a Horváth, aki kiskanizsai, talán nem, de itt mást nem nagyon tudnék mondani, aki nem. Én nem utálom az alkoholistát, mer hazamegyek, én is megiszok két fröccsöt, de ez, amit ők csinálnak, az nekem sok. Olyan visszataszító. Ez a negatív élmény nekem.

Jövő

Az rettenet nagy idő. Nem. Fogalmam sincs. Én ennyire előre nem. Azér nem tervezek, mer nem tudom mi lesz az egészségi állapotommal. Hogy szeretném? Hát én azt szeretném, hogyha ha én bírnék menni, úgy ahogy eddig, és köszönöm szépen, nekem nem lesz problémám. Én annyira bízok magamba, hogy én nem szorultam eddig se senkinek, úgy a

nem is senkinek, ilyen segélyekre meg ilyen. Soha. Soha nem kértem. Amikor nem volt munkám, vagy hát munkanélküli lettem, mittudomén, akkor se. És azért mondom, hogyha nekem jó lesz az egészségem akkor.

Ha nem lesz jó, akkor nem tudom. Akkor nem tudom, mer. Fogalmam sincs, hogy akkor. Mittudomén. Leszázalékolás, vagy valami amiért az ember valami kis pénzt kap. Aztán ha ööö bírok, mert most is van időszak, hogy jobb. Azt nem tudom, hogyha nem lesz jobb, akkor hogy akkor mi lesz.

Tehát csak jobb lesz, mert ugye végső dolog ez a ilyen térdprotézis, beültetés, mittudomén. Én beszéltem ilyennel, akinek van, és le van százalékolva, de az mellett el tud menni mittudomén ilyen négy órásba, vagy hat órásba valahova. És akkor ugye társaságba is van. Mer ööö én azt most, hogy otthon üljek, azt nem szeretem. Nem jó. Nekem legalábbis egyedül, a párom sincs otthon. És az nem nekem való. Na. Én mindig úgy társaságba voltam, jöttem-mentem. Én azt se szeretem, hogy egy műhelybe engem, vagy valamibe bezárnak. Szóval most az, hogy én elmenjek ilyen, ilyen valami gyárba, az nem az én világom. Én ezt szoktam meg, ezt az ilyen ezt úgy szoktam mondani cigány életet. Minden nap máshová menni, az a nekem az a jó. Úgyhogy hát remélem, hogy ez azért majd valahogy összejön, és ennyi.

6.3.11. Interjú11

Hát most elmehettem volna kamionsofőrnek havi 600000-ért. Az egészségügyi állapotom miatt nem merem megkockáztatni.

Negatív

Szeretek dolgozni. Otthon mindig minden megcsinálok. Tehát például megfizették amit csináltam. De ugyanabba a dologba meg ugyanúgy csalódtam, mer hát nem fizették meg azt. Hogy megértsük egymást. Hogy mondjam, volt egy teherautó, elvittem az árut, le a háborúba, kifizettek egyszer. Először kifizették. Ugyanúgy levittem az árut, nem fizették ki. Pedig nem tudtam elrontani, mer inntől célba ért az áru. Most nem tudom, hogy mér nem. Erre mondják azt, hogy néha visszanyal a fagy. Szerintem. Szépen elmondtam ennek a bolond embernek, hogy ilyen problémám van, akkor még ő neki állt följebb, hogy én milyen ember vagyok. Akkor adtam ami belefért, elmondtam minden hülyének. Most ilyen emberek vannak itt. Ezt tudtam. Ezért nem akartam nagyon ilyen helyre jönni. Mer ezelőtt is ilyen volt, hogy én voltam itt az izé, ilyen brigádvezető, aztán összeverekedtek a cigányok, meg ilyesmi, meg nekem akartak jönni, én meg elvertem őket. Aztán a Gáspár aki volt az igazgató, engem marasztalt el. Hát a kisebbséget nem szabad. Én nem mondtam nekik, hogy ilyen profi bokszolókkal verekedtem, mondjuk azután tiszteltek mélységesen. Bármit mondtam, megcsinálták.

Jövő

Nekem megvannak a saját elképzeléseim. Magam intéztem. Én magam. Sőt, még azon kívül is várnak egy helyen. Ha fölvesznek ötven valamennyit kapok ilyen helyen. Ha hideg van, hogy mondjam, tiszta hely, nem kell izélni. Hat órába, ha van kedvem nyolcra, négybe. Intézhetem az ügyeimet, ugyanúgy mint itt, előtte. 32 nap szabadság. Van, van ennél jobb? Már holnaptól kezdhetnék. Komolyan. Meg, hogy mondjam, ne kelljen ilyen öv alatti emberkével együtt lenni. Az a legnagyobb feltétel. Anyagiak nem annyira. Ők szóltak, hogy csak ilyeneket vesznek fel, rehabosokat. Jövőre indul, harminc embert vesznek fel. A fiam havi 600000-at keres, a feleségem 300000-at én 100000-at összehozom. Van mikor egy nap, van mikor egy hónap alatt. Ez nekem, hogy mondjam...Én nem izé. Én olyan helyre akarok elmenni, ahol tényleg, tényleg élvezem a melót. Nekem ez számít. Nem az, hogy 25 meg 30000. Persze minden lehetőség jól esik.

Pozitív

Én mindenkivel itt megvoltam. Legalábbis úgy érzem. Az is elhangzott itt, mikor ez a két izé, hölgy itten próbálta osztani az észet itt nekik, hogy én többet adtam nekik, mint ez a szociális

akárki. Például. Akkor mondta, hogy el lehet menni. Fölálltam, aztán elmentem. Nem csak én, a Feri is jött.

6.3.12. Interjú12

Az a Rácز engem ki akart írni táppénzre, kiírt volna egész hónapra, egész hónapra kiírt volna. Mer majdnem szív infarktust kaptam, bevittek egy mentővel a kórházba, szerdai napon délután, és mondta, hogy kiírom magát Józsi egész hónapra. De mondom én akkor nem keresek 10 fillért se. Így nem vállaltam a dolgot de mert így nekiálltam szedni a gyógyszereimet szedni rendszeren, ez azt akartam mondani hogyha jövőre tehát meglátom 12-én mit mond a Végh hogy mit kell csinálni nem hogyha lesz maguknál lehetőség hogy akkor mennék oda. Mer akkor megszűnik ez az állapot. Ami itt van mer tudja mitől van ez? A sok ember össze van téve és sok piás ember akkor annak vége, ez komoly. Ez komoly, így ahogy mondom. Amikor itt volt az a két piás akirű beszélgettem én elmondtam nekik. 4 hónapig nekem egy korty nem ment le. 4 hónapig. Visszamentem dolgozni, a park kft.-hez. Tehát én ha most Noémi figyelj ugye ahol lakunk nem te vállogatod meg ezt pénzt tehát nem tudod, hogy milyen társaságba kerülsz. Belekerülsz egy olyan társaságba, ahol csak azt látod, hogy az egyik jobban, mint a másik és te vagy a kilógó ember. Nézd meg ezt a szerencsétlen gyereket, úgy sajnálom ezt a gyereket, hát a buszjegyét elhagyja reggel.

Hogy látod magadat? Jövő

Tehát én meg mondom őszintén, hogy az utóbbi pár hónapban, most hát amióta idejöttem azért kicsit igen rontottam magamon a helyzeten komolyan! Én megmondom őszintén. Ezen nincs mit szépíteni mert lehet púderezni, lehet szépíteni, föllehet lakkozni meg minden, den nem így működik. Hát én úgy tervezem, most megmondom őszintén, úgy tervezem, hogy 30-án itt vége. és ezt otthon is mondtam a családnak, mer jönnek a gyerekeim, hozzám naponta és azt mondtam, hogy decemberbe kipihenem magam. Tehát ezt a hülye időszakot, most ezt félre teszem. Decemberbe csak otthon azzal foglalkozom, amivel kell. És ha lesz lehetőségem, januárba, elmenni egy jó helyre, ahol normális emberek között, normális helyen dolgozni.

Pozitív

Hogy őszinték legyünk, énnekem például itt a Viánál ezelőtt 4 vagy 5 éve nem tudom pontosan de asszem 5. Volt egy olyan brigádunk, ezt a Szabó Pista is megmondja akármikor főmérnök, halálbrigádnak hívták. Ez komoly. Halálbrigád volt a nevünk. 5-en voltunk, és olyan volt, hogy szakadt vagy zuhogott vagy nem tudom mi volt, de ez a társaság mindig dolgozott. A többiek elmentek haza. Ez a társaság mindig dolgozott. Ott hátul ahol most van a lakatos műhely, ott volt egy tehát ott bennt volt a gáztűzhely palackkal. asztal, egy baromi nagy étkezőasztal, székek. Volt hűtő, Tv. Ott minden bennt volt háttul. És- ott főztünk. Tehát minden reggel odaadtuk a 200-300 Ft-ot akkoriba, összedobta a brigád, ugye a Miki volt a

főnök, és a Miki fogta a pénzt, elment le vásárolt meg volt aki hozott paprikát, hagymát, ilyesmit nem tudom micsodákat otthonról. És megvolt főzve az ebéd. Szabó Pisti ezt tényleg megmondja akármikor, főmérnök. De ott a pia is ott volt. Nem azt mondom, hogy mindenki berúgott, mer olyan nem volt, hanem csak annyi, hogy na most te hülye ittál egy pohárral, ittál. De mindenki józan volt. Ez komoly. Hát jártunk is stillezni ki a városba, mindent csináltunk. És megcsináltuk mindig a melót. Ha jöttek, ott a halálbrigád majd az megy, hát.

Negatív

Hát egyik kollégám meghalt szegény, a Pali. A Pali bá. A román elment maszekba, jobb pénzér. A Tibi az kiköltözött Lipseszentadorjánba. Én itt maradtam itt Kanizsán. A Koko szintén lelépett, annak az anyukája az Angéla, aki kint van a temetőbe, aki itt volt benn az irodán. Ez egy olyan brigád volt az ténleg jó brigád volt. Én utána elmentem maszekba én is. Beálltam a Németh Lacihoz. Kőműves. Csak az Isti is ott volt a Pityu. Azt bántam én is azt meguntam, most fizettek hétvégén, nem fizettek, tudok fizetni, nem tudok fizetni, és akkor visszajöttem megint a Viához.

Amit szerettem például a borászatnál. Ott ténleg vidéken kinn voltam Galambokon, vásároltuk fel a maszek bort akinek volt azt mi vásároltuk fel. Megmondom őszintén, abból a szempontból volt jó, hogy akkor én nem ittam bort. Volt akkor még a zöld üveges nem tudom emléksző rá szőlőmárka, tonik, meg egyebek. Na és akkor azt be szoktuk tenni, akkor még Zillek voltak, és akkor betettünk 2-3 ládat, kivittük oda Galambokra, az Annus nénihez, és oda betettük le a földpincébe. És akkor ténleg nem voltam boros. Volt egy jó cimborám, a Vígh Gyuszi, kiskanizsai, az meg hozta a vodkát. Na akkor tonik vodkával. Ez most komoly. Már úgy érve, hogy nem most több liter szám ittuk meg nem hanem kicsit mindig tettünk bele, Tonikba. Figyelj az abból volt jó, tehát kimentünk a hegyre, volt egy tartálykocsink. Két kocsink volt jobban mondva, egy volt egy paraszt nagy szekér, az a hosszú oldalas, avval mentünk a maszek borokért. Borokér akkoriba. És mire kiértünk, és a gazda tudta, hogy hány órára megyünk, megfőzte a gulyást volt minden istennyila, minden. Mindent megcsináltunk. Meg kerestél egy kis zsebpénzt. Az hozzátartozik. Mer úgy mondta a gazda, egy kicsit silleres a bor egy kicsit barnatöréses. Hát jó felöntjük, hát jól van had menjen fel. Hát ennyi volt.

Ott gépkezelő voltam a Bajnóczinál. Három műszak, folyamat. Ott meg olyan volt, hogy besétáltam hátra, jó ott megvizsgáltak az alkohol. Jó megittam egy jó barna sört mer igen szerettem, a Kölcseyt, azt igen szerettem, akkoriba. Elmentem, megittam egy sört a Pipásnál éjszakás műszakba, visszajöttem. Beállítottam a gépet. Volt 3 gépem, azok mentek. Tudtam, hogy óránként megyek, állítom át őket. Tehát mindig olyan helyeken dolgoztam általában ahol oda is kellett figyelni, ezt is kellett csinálni, meg amazt is. Szerettem, komolyan. Hát

figyelj, 83-ba képzeld el, azért mert bementem egy 700 hektós tartályba, cefre tartályba, a söprút, a bornak az alját az első söprút kihúzni, azért kaptam akkor 2 kiflit 1 kefirt. Akkor azt mondtam a Csákinak, a Laci bának, az igazgatónak a borászatnál. Na, Ej fater mondom tegye félre azt a pénzt. Mert ugye én voltam a legkisebb, tehát a legalacsonyabb növésű, akkor egy deszka volt az ablakon és azt be kellett lökni jött a stekk lámpa utána meg a gyertya. Ha a gyertya elaludt, akkor iszkiri vissza. Vissza.

Magyar utcán itt a Hangulattal szembe ott a körforgalomnál, ami volt az a régi nagy ház, azt én egyedül bontottam el. Elvállaltam maszekba. Miklósfaié, az öreg Lajosé.

Negatív

Az egyszer volt. Maszeknál dolgoztam, és nem tudom 3, 3 és fél hónap után körülbelül, bementem a munkanélkültre mer ott tehát nem fizetett rendesen. És kiderült, hogy nem is voltam bejelentve. Szintén építőiparba. Hetente fizetett, de volt olyan, hogy két hetente, tehát mindig csúszott valami. Nekem rossz mer ugye otthon, a családnak nem mondhattam azt hogy most nincs lehet hogy az volt a szerencsém. Piri is dolgozott, ő az Izzoba, végig. Tehát azért mindig a tartalékunk megvolt, amiből az ember megélt. A tartalék megvolt mindig. Dolgoztunk mind a ketten folyamatosan. Tehát nem volt olyan, hogy most egyik otthon lumpol, a másik 3 műszakba jár.

Negatív-élet

Megmondom őszintén, ami nem a munkával kapcsolatos, apám meghalt 2002-be. Bevittük a kórházba, és itt az egyszeri orvos azt mondta, hogy tudja, hogy nincs neki több két hónapnál. De a másik orvos vitessük el Egerszegre, mer rákos volt, tüdőrákos. Aztán akkor mondtuk, hogy hát hazahoztuk mert majdnem velem szembe a túloldalon a Senkó. Az meg ott lakott. És akkor járt még ilyen szociális gondozónő minden nap adta be neki az infúziót. Jó másfél hónap azt. Akkor csináltattuk meg Kiskanizsán a kriptát.

Jövő

Decemberbe most rendbe jövök. Tehát rendbe hozom a kapcsolatomat a családdal és mindenkivel. És akkor úgy hogy januárba tiszta lappal indulok. Amit lehet, a lehetőség ami lesz, hogy tehát úgy látom, hogy nekem jó, meglátjuk. Akkor belevágok, akkor úgy nekiállok valaminek én is. Figyelj. Hogy szoktuk mi ezt mondani egyszerűen? Az élet, az mindig hozza magát. Mer nem te irányítod. Van mikor te irányítod, de sose tudod mikor van visszafele! Előfordulhat olyan is. Én egyszer vártam egy távoli gyereket, van 3 unokám. Nekem az is jó, hogy mind tegnap például. Hozták a kiskutyát pórázon, le legyalogoltak 800 métert tőlük, behozták, ott volt az almáspite aztán boldogan ette. Ennyi.

6.3.13. Interjú13

Mindenhol, énnekem jó helyem volt. A Szövetkezetben is. Hát ott is főnök voltam végül is, brigádvezető. Meg az egész műhelynek a kisleány, nem a nagyfőnök. Mer volt három, brigád, da a három brigádnak is én voltam a főnöke. Tehát jó helyem volt ott is. Na szóval hát vállalkozó voltam, ott is jó helyem volt. Már most is még kijárok. Ahol dolgoztunk. Most is múlt héten is voltam kinn. Mindig izgulok, meg ha van valami munka, akkor be is segíték. Ott meg itt is a Gyurival is jól megvagyunk. Iszen a Gyuri direkt javasolta is, hogy ha lehet, akkor maradjak. Már a Kámán Lacinak is. Meg a Pistinek mer a Pisti is kérdezte. Hát ez jó érzés, hát általában mindenkinek, ha azt mondják, hogy jól megvagyunk elégedve, na most akkor. Ja. Hát azért is maradnék, hát mer különben nem maradnák. Jól is jön a pénz is, hát azért most hát azért az csak jó, hogy ha az ember ezt átvészeli valahogy. Hát ugye ott kezdtem, mint ipari tanuló. Hát ott is megszerettek, megkedveltek. Hát azért én fölszabadultam, pár év után már brigádvezető lettem. Aztán volt egy külön brigádom. Ja. Főnökkel jó kapcsolatba voltam, mindenkivel azt lehet mondani. Ott is az igazgatóval is tegeződünk már. Pedig az 20 évvel idősebb volt legalább. Én mindenkivel na hát azt lehet mondani. Tehát jó kapcsolataim voltak ott. Raktárosokkal, mindenkivel. Meg az egész műhelybe ott voltunk ott voltunk 30-an, de mindenkivel jó kapcsolatom volt. Hát természetes. Hát hát olyan csapatban nem is maradnék meg. Biztos.

Negatív

Negatív nem is volt talán. Tehát kiemelkedő nem nem is volt. Legalábbis nem rémlik, hogy lett volna olyan. Akkor volt ez a válságos idő, vagy minek nevezzük. Akkor kezdődött. Aztán úgy levitték a fizetést, pedig én kerestem legtöbbet, de akkor is kevés volt. Tehát abba az időbe már. És végül is azért hagytuk ott. Nem volt semmi. Megkaptuk a fizetést. Hát végül is majdnem ész én brigádom eljött egy az egybe. Vállalkozók lettünk, hát négyen eljöttünk. Hát hatan voltunk, négyen eljöttünk. És akkor mindjárt megalapítottuk ezt a vállalkozási témát. Hát végül is csak az végezz, hogy a pénz kevés volt. Hát iszen volt belőle egy kis ügy. Hát úgyhogy gyűlést tartottak, hogy hát akkor most mi legyen? Megengedjék? Ne engedjék? Vagy emeljék meg a bérünket? Aztán. Mert ott a szövetkezetnél tudod ilyen vezetőség volt. Ugye délután összehívtak egy vezetőségi ülést, hogy most akkor mi legyen? Mer nem akarták, hogy eljöjjenek. Hát főleg én, hát most nem dícsérem magam, de De mondták, hogyha annyira elakarok menni, hát azt mondja, akkor nem tartanak vissza. Akkor menjek. Hát az, hogy bért nemigen tudnak emelni, de mondtam akkor ennyiért mi nem aradunk ott. Vagy legalábbis én. Meg a többiek is akkor azt mondták.

Hát annyiba volt nehéz, hogy ugye a munkák. Nem volt annyi munka, szüntek meg meg mittudomén, már nem úgy ment, a kiadásokat meg kellett fizetni ugye, tb, adó, mindent. És akkor azt gondoltuk, hogy annyit már nem ér meg, hogy hivatalosan csináljuk. Hát még csináltuk utána is, meg most is hogyha úgy alakul. Hát persze. Nem hát én végülis ugyanúgy folytattuk, nem volt semmi gond. Nem érintett semmit különösebben. Csak annyi, hogy ugye beköltött jelentkezni a munkanélkülibe, tehát nem kellett tb-t fizetnünk, na és akkor már az jelentett annyit, hogy így a kettő. Utána hát ugye a munkanélkülibe bejelentkeztünk, akkor nem kellett fizetni. Hát igen. Hát aki munkanélküli, hát annak fizetik. Nem hát lejárt a munkanélküli, akkor meg áttettek ebbe a szociális izébe. Ott meg ők fizetik, állják. Tehát nekem így folyamatos volt. Tehát nincs kiesés, semmi.

Műhelybe dolgozunk, teszünk-veszünk. Megvagyunk. Nincs negatív. Úgy különösebb, a munkával kapcsolatba. Most, hogy a társaság az milyen, ugye az már más kérdés. Hát milyen a társaság. Ilyen-olyan. Hát ki ilyen, ki olyan. Szerintem gondolom te is észrevetted, hogy vannak normális emberek, meg vannak kicsit butábbak is. Már úgy nem úgy állnak hozzá. Meg meg mittudomén. Csak reklomálnak. Na jó, hát ez. Ezért nem vagyunk egyformák.

Jövő

Hát öt év múlva már nyugdíjas leszek, bőven. Remélem már nyugodtabban leszek. Hát egyelőre nyomaszt ez. Persze. Arra soha nem gondoltam, hogy ilyen helyzetbe kerülök, de hát...Ez lett. Nem hát az anyagi kérdés ez itt. Végül is az az ami rossz mer hát ugye mindenkinek kevés, ennyiből megélni nemigen lehet. Hát ez van, majd ugye átvészeli. Most. Meglátjuk. Hát hogyne, hát most februárig ugye itt leszek, állítólag február végéig is, akkor utána hogyan alakul majd. Hogyha mondják, hogy maradjak még, akkor lehet, hogy maradok. Most nem tudom. Hogyha nem lesz olyan lehetőség. Mer vállalathoz, olyan vállalathoz már úgyse olyan kor, ilyen korúakat már nemigen vesznek föl. Oda fiatalok kellenek. Ja, hát most majd meglátjuk. Mi lesz?

6.3.14. Interjú14

Eddig is favágó mellett voltam, csak hát nem volt papír.

Jövő

Húú nem tervezek olyan hosszú távra. Nem tervezek én ilyen. Most van egy ismerősöm, kinn dolgozik Ausztriába, aszonta, ha tanulok egy kicsit németül, beszervez majd. Magamtól, régen tanulgattam, de sok nem maradt meg. Ilyen relaxációs kazettám még azok is vannak. Én értek az ilyen dolgokhoz. Végeztem agykontroll tanfolyamokat. Többször is. Kétszer. Kanizsán is, meg Szombathelyen is. Csak használni kéne. Úgyhogy alapfokon megtudnék tanulni. Hát tudok egy száz szót mondjuk angolul, németül, de az kevés.

Mondtam, ezt az izét tudnám használni, ezt a fűrészest hivatalosan. Akár elmehetnék erdőre is. Ott is szívesen látnának, fakitermelés. Itt ilyen helyre eltudnák menni, helyezkedni hivatalosan. Hosszútávon, tavasztól . Akkor elleszek, mint eddig. Hát most decemberbe még lenne munka, veszélyes fák, de január, februárba. Akkor nem kellek én. Sose kellett két hónapig. Napi nyolc órába nem dolgozok 50000-ért. Azt kijelentettem. Én már kijelentettem az elején. Nem, nem változtatok a véleményemen. Ez a tanfolyam érdekelne, ha ez nem akkor valami, amit tudok hasznosítani.

Pozitív

Hát ööö szerettem hát mondom én veszélyes fák fakivágó mellett voltam nyolc évig. Megtanultam a szakmát is. Szerettem is csinálni. Hát örömmel. Hát most feküdt a munka. Jó, jó volt. ÖÖÖ a kihívások hogy úgy hát minden, mert a veszélyes fa az olyan hogy körülötte áll minden, aztán úgy köll megoldani, hogy megmaradjon minden. Kihívás végül is. Kihívás, hogy meg kell oldani. De megoldottunk mindent. Tehát meg hát szabadba mondtam is hogy én én szabadba a pánik. Zárt helyen.

Pozitívan állunk hozzá. Megoldjuk, megoldottuk eddig is. Pro profi csapat kell. Ritkán voltunk csapatba mer ketten dolgoztunk. Volt a mester, meg én. Én nem számíhattam senkire. Nekem ottan mindenre figyelni kell, de nem volt sose gond. Megoldottam.

Negatív

Persze. Volt ilyen is kis hibákér persze, nagyot nem hibáztam. Olyan hogy sportoló voltam, többszörös futball bajnok, azér jobban tudok koncentrálni az átlag embernél. Bármire. Persze hát én azt mondtam mindig, hogy szúrjanak le, csak igazságosan. Csak ne mindenér, hanem ha hibáztam, akkor persze. Elfogadom. Hát akkor majdnem otthagytam a helyszínt. Hát majdnem elmentem, hogy viszont látásra. Hát gondolkoztam, lenyugodtam.

Jövő

Esetleg sofőrködni. Hát jogosítványom van ABCDE. Buszból nincs. Mindenből van. Busz, nem, nem érdekel az. Sose érdekelt az. Most se. 25 évig sofőrködtem. Saját autóval. Kiestem a gyakorlatból. Pár éve már nem...sofőrködök. Hát ajánlottak valami cégnél...a bátyám ott dolgozik, mélyépítő cégnél, tavasztól gondolkozom azon. Mélyépítő vállalat.

Utakat csinálják ezek. Javítsák az utakat, mittudomén csatornáznak ez-az. Még a izé érdekelt volna, a nehézgép-kezelő. Ja hát meg ahhoz gyakorlat is kell azér, még aki 20-30 éve ott van, az se biztos, hogy jól tud dolgozni. Hallottam hírét.

Meg voltak, vannak munkáim nekem is vannak gépeim, stillek. Mindig megvolt a mellékesem. Délutánonként még tudtam dolgozni. Ezért nem érdekelt engem a pénz.

6.3.15. Interjú15

Mondtam, én itt nem akarok dolgozni, innen ki se tudtam volna kerülni, aztán mer annyira szeretett az is. Onnan ki se tudtam volna kerülni, mondtam, hogy akkor hagyjuk az egészet békén. Nem. Aztán nem a munkát nem bírtam, hát ottan kegyetlen volt. Két évet dolgoztam. Dolgoztam a Hóman Zolinál. Dolgoztam a Vendelnél. Ha kap rá keretet, akkor ugye engem előnybe részesíteni fog, azért mert akkor el fogok menni papírt lefénymásolni, vagy elmegyek postára, vagy ilyenek. Vagy megnézem a pályázatokat számítógépen, hogy milyenek vannak. Mit lehet bejelölni, hogyan lehet bejelölni. Mer ilyeneket csináltam. Hogy kapjanak pénzt ugye az ilyen roma gyerekek ugye mer tudjanak rendezvényeket csinálni meg ilyenek.

Jövő

Hát öt év múlva lehet, hogy nem is leszek majd az országba. Unokatesóm kinn dolgozik Németországba, már nagyon sokat beszéltünk erről. Onnan kapom az ilyen munkásruhákat, meg az ilyesmit, Ilyen ilyen munkásruhákat. Az az igazság, hogy általában nekem mindig vannak munkáim, folyamatosan. Most szombaton is Kiskanizsán betonoztam. Abba a jó időbe. Betonoztam. Meg oda szoktam eljárni dolgozni. Akkor a szomszédjához szoktam elmenni dolgozni. Nekem ott van a pulykatelep is. Ott is nyugodtan dolgozhatok bármikor. Amikor nekem van rá időm. Akkor dolgozhatok. De viszont nekem ott van egyedül a ház, meg nekem be kell szereznem a fát, be kell szereznem mindent. Nekem is otthon van munkám. Mindenhova így nem tudok elmenni, de lenne munkám bőven. Meg a Hóman Zolival szoktam beépíteni ablakokat. Ismeri –e? Hóman ablak. Úgyhogy vannak, szoktam bedolgozni, meg általában hirdetem magamat a neten. Amikor van egy kisebb melóm, bevállalom. Burkolóként, mer van mestervizsgám. Lefénymásoltam, de a másik papírt azt még nem. Úgyhogy hirdetem magamat, és megyek maszekolni. Külön. Hát meg sokat segít az unokabátyám is hát meg a rokonság is. Úgyhogy pénzüleg, anyagilag. Ami nem kívánom tőlük amit ők sajnálkoznak. Tudja, faterom elvált, öreganyám meghalt, anyám meghalt, egyedül maradtam, el kellett adnom Sácba a házat. Így jobban tudtam itt venni, mert ott 120 éves volt, itt meg most vettem 15 éves házat és háromszor akkora mind az enyém volt, aztán meg több pénzem is van, mer letétbe is raktam le, ugye az letétbe van, ha fölveszem akkor bukta pár %-ot ugyebár. Én nem vagyok rászorulva senkire, úgyhogy egyáltalán nem. Nem is érdekel úgy a pénz. Ami nekem van, az mindig van pénzem. Nincs gond ezzel. Mer eljárók dolgozni, nem olyan fizikai munkákat végzek, hogy most hu-hu belerokkanjak. Nem megcsinálok mindent. Szombaton délig bírtam a betonozást, abba az időbe, úgy mentem haza, hogy tiszta koszosan, tiszta sárosan, tiszta vizesen. Sapkám olyan volt, volt benn öt kiló víz, a ruhámba is, minden. Úgyhogy már nem bírtam, mondtam a főnöknek, hogy küldjön haza mer

ezt nem lehet bírni. Szakadó hóba meg fújt a szél meg olyan helyen dolgoztam, hogy húzat is volt. Úgyhogy szoktam dolgozni, meg el valami normális munkahelyet azt biztos, hogy kell keresnem tanfolyamokra biztos, hogy el fogok menni, azt nem hagyom ki, majd a Varga Ferivel egyik nap majd szépen elbeszélgetek. Az az igazság, hogy ez nem jött össze ez a hentes. Pedig lehet, hogy jó lett volna. De 2,5 hónap az, nem segít. Az az igazság, hogy nekem a gyár is jó lenne. Mer az ugye tisztább meg ilyesmi, ugye meg valami nyolc órás felelne meg igazán. Valami jó fizetésért. Dolgoztam a Nilfisk-be is ott meg fölvettek, csak másfél hónapra azért mer 500tandemet azt úgy hívják hogy tandemet, vannak ezek az ipari porszívók amiket a benzinkutakra helyeznek ki. Ilyenek. Nem tudom német országba mentek ki ezek a benzinkutakra. És csak azért vettek föl, mer 500-at kellett gyorsan teljesíteni. Mondták, hogy ők. Pedig ott nagyon jó volt a fizetésem. Megkaptam egy műszakba a 120000 Ft-ot plusz a 13000Ft-os kajajegyét egy műszakba. És nem kellett semmit se csinálnom, hanem ilyen, csak így jött a sorra, aztán csak kicsavározgatni semmi. Nagyon jól fizetett az olasz cég. Oda jó lenne bekerülni, csak hát engem csak azért vettek fel, hogy minél előbb legyen meg az 500. A termelés végett, mert meg is mondta nekem a főnök, aki engem betanított ugye a munkára, hogy te csak addig leszel itt, amíg ledaráljuk, mer nem szoktunk ennyit csinálni. Titeket, mer három embert vettek fel, mondta, hogy titeket arra vettek fel, hogy az 500 db le legyen pörgetve, igen és utána meg visszaállt ugyanúgy. Ez rosszul esett. Rosszul esett. Az az igazság. Mer jó volt ez. Utána mer elkezdi kirúgnak, mer nem lesz rá kereslet. Hát igen. Az Izzóba is így van. Így dobálják az embereket. Fölveszik amikor megrendelés van, meg az év végi hajtás, ugye mer az mindig megszokott lenni, az év végi hajtás. Arra fölveszik az embereket, aztán utána szépen kiszanalják.

Még amire bemelegszik az ember ott, amikor már megtanulja a dolgokat, arra meg már elküldik az embert. Mer nálam is így volt. Megcsináltam már a gépeket egyedül tudtam tesztelni is, meg összeraktam egy egész porszívót, az az igazság, utána meg ennyi volt. Mire bemelegszik az ember. Itt is a kórházba voltam közmunkán, itt is úgy volt, mire bemelegedtem, lejárt a szerződés. Mire már mindent tudtam mit hova kell rakni, meg hova kell cipelni az ételeket, meg hogy hogyan kell kiadni, meg ilyesmi, meg mutassam a papírt hogy ennek ez jár, annak az jár ugye. Amire bemelegedtem arra ennyi. Lejár a szerződés.

Nekem a főnök az mondta, hogy alkalmazna, de viszont azt mondta nekem akinél én dolgoztam Kiskanizsán. Ő alkalmazna, csak az az igazság, hogy sok a közmunkás. És a közmunkásokat jobban megfizetik vagy jobban kifizetik ugye mer engem állományba akart venni. Volt olyan első esetben vagy második esetben máshova vittem a kaját. Aztán bementem szépen reggelizni, nem találták meg, én már reggeliztem. Csak ők nem tudták hogy hol van a

konténer. Aztán a főnök meg jött: Na hova vitted a kaját? Közbe a terhes gondozóhoz vittem, aztán nem oda kellett volna, hanem eggyel lejjebb a nem tudom a izére, valami gondozóba. Nem tudom. Most nem jut eszembe. Oda vittem a kaját. Mondja, te idióta, már keresik összevissza a kaját. Nem találták meg. Hát vannak ilyen tévedések. Hát meg ott a felelősség is volt, mer azé rám a izét fölvenni, a 300-400 kg konténert, mer ugye lifttel, volt nekem egy kulcsom mindenhova. Pszichiátriára is volt amikor vittem föl az embereket, mer oda föl lehet vinni az embereket ugye. Le le kell kísérni. Van mindig egy portás ott a pszichiátrián. Hát ami van ott a kórházba, meg a köveket én raktam le ami a kórházba, meg a köveket én raktam le ami a kórházba van. ott a pagoda. Az összes járólapot azt én raktam le. Kaptam egy segédmunkást, igaz, hogy homokba raktuk le, mer csak az volt, azt mind. Föl kellett szedni a régít, és nekem kellett visszarakni. Azt én raktam le, végig. Az az én munkám keze. Jó volt. Minden nap pár négyzetméter, de azt én raktam le. Hát tudnék egypár munkát mutatni. Úgyhogy dolgozgatok. Nem vagyok elszállva magamtól. Nem. Nincsen gondom semmire.

6.3.16. Interjú16

Már 5. hónapja nagyon jól érzem itt magamat, jól érzem magamat, a főnökséggel megvagyok elégedve. Mindenkiel meg vagyok elégedve. Munkakörömmel is. Szeretek is csinálni, külső padokat., olyan vagyok, mint egy Picasso. Ugye ezekkel mind megvoltam. Hát csak ez ez ez. Ez a negatív.

Én jól megvagyok mindenhol. Csak ez a munkahely ahol ezelőtt voltam, a Nagy Antallal voltam párban, fatelepen az Antival. Megin ott van, én is megyek vissza 30-a után. Hát király kis munkahely. Meg szeretem csinálni. Hát mert ööö nekiállok körülbelül 7-kor fél 4-kor vége van és kész az ember. 4500 naponta, a pénz hajcsa az embert. Van amikor a főnök kiabál ránk, hogy reggeli idő van, kaja idő van, menjetek haza. Bicajjal hazaugrunk, megreggelizünk, délbe ebédidő van, akkor annyira belelendülünk, sokan össze, hasító gépen vagyok, és akkor gép hasítja azt a fát, mi meg csak úgy rakjuk össze kalodába. És akkor kijön naponta 14-16, mikor milyen kedvünk van, ez a kötelező, ha több van az nem baj, mer az másnapra megmarad, már reggel úgy kezdünk, hogy két plussz kaloda van. Azt szépen megcsináljuk. Mondom, hogy a szívésség abból alakul hogy a bér. Minden nap kaptam a bért a zsebembe. Azér nem vagyok ideges. Hát pénz nélkül nem működik semmi. Hercegnőm. Csak így. Most ott voltam másfél évig. Szociális segély mellett, másfél évig ott voltam. Megyek vissza, ha végeztem itt.

Negatív

Hát megmondom kerek-perec. Én tudnék panaszkodni is. Figyelj ide! Én akkor érezném magamat jól, azon kívül, hogy nincs pénz ebbe a munkahelybe, ebbe a pokolba, azon kívül nincsen senkivel se. A Pistivel is megvagyok.

Figyelj ide! Elmondom most három mondatba mer már kezdek szomjas lenni. Én mindig megtalálom -a kiskapukat. Nálam mindig a pénzről szól minden. Nem az, hogy munkahely legyen. Via Kft-nél 52000-ért. Hát azér az asszony nem fog fölnezní rám! Havi 52000-ért. De hogyha hazaviszek 110-et, 120-at meg a szociális segélyt, annak valami értelme látszik. Na. A rossebb foglalkozik vele, iszen van egy lányom, van két fiam. Mindkettő menő munkahelyeken volt. Mind a háromnak van munkahelye. Olyan munkahelyek vannak, hogy a lányom pizzériába van, két fiam kinn van osztrákba. Hát most hol érdekel engem ez. Mi lesz ha öreg leszek, a nyugdíjjal, isze nyugdíj, mire elmegyünk mi má nyugdíj se lesz. Lehet, hogy neked egy fillér nyugdíjad nem lesz. Na. Iszen már most akkora háború van a nyugdíj körül, hogy az eszméletlen. Másik dolgokból faragják le a lóvét, hogy a nyugdíjakat ki tudják fizetni.

Jövő

Ki a rosszabb tudja. Hát ágyban, párnák közt halni meg. Így szeretnék. Az a lényeg, ami nagyon fontos nálam, hogy legyen valaki mellettem. Ha nem hát egy kis kutyus, macska, valaki legyen mellettem. Ilyen macsó vagyok. Szép minden. Simogatjuk egymást, harapjuk egymást, persze. Szokás szerint, olaszosan.

6.3.17. Interjú17

Pozitív

A Fogyatékosok Intézetébe tetszett, mer szerettek az emberek, a bentlívők. Meg tisztaság volt. Nekem nem volt problémám a szarral, mer az volt ott rendesen. Föltakarítottam. Ott szerettem lenni. Pedig ott is takarítottam. Csak lejárt a támogatás, aztán nem tudták meghosszabbítani a szerződésemet.

Negatív

Az Izzóba, oda nem akarok menni. Mer lenéztek. Úgy éreztették...Meg mondták is, neked nem jár a szünet. Leültek reggelizni, aztán amikor én is ettem, beszéltek, meg néztek, meg minden. Én többet nem akarok takarítani. Az én munkámat ne kritizálja senki, ne szólógassanak be. Mer nem vagyok úgy precíz. Otthon is, megcsinálom amit kell, de nem viszem túlzásba. Takarítani többet nem megyek el.

Jövő

Elmennék betegeket ápolni. Vagy valami jó munkahely. Elmennék bevásárolni, etetném, itatnám, postára. Pelenkázást is elvállalnám. Csak ahhoz végzettség kell. Már kérdezgettem, de mindenhol azt mondták. Elvégezném ezt az ápolóit. Mert csak avval lehet.

6.3.18. Interjú18

Hát, dolgozni szeretnék. Dolgozni szeretnék. Az se jó. Mer segélyek jönnek meg. Az 22000 Ft. Az nem sok pénz. Az semmi. Mindegy. Az teljesen mindegy, hogy mit. Csak, hogy valami pénzt kapjon az ember. Nem tudom. Hát azt mondják, hogy maradjak itt? Hát, ha itt maradok, akkor elfogadom. Akkor elfogadom.

Jövő

Öt év múlva? Jó kérdés. Meg kell beszélnem anyámmal. És ha felvesznek, meddig fog szólni a szerződés? Azt értem. És mit kell csinálni? Gondoltam. Mert amit most csinálunk az nulla. Hát én is maszeknál voltam, amit itt adnak munkát az semmi. Hát dolgozni akarok, mert munka nélkül nem lehet megélni. Tehát most én írtam a papírra is, ha eltetszett olvasni, hogy legfontosabb az embernek, hogy ne unatkozzon, dolgozzon, tegye hasznossá magát. Igen. Jó. Hát a jövőmet építem. Azt nem mondom, hogy meg fogok nőszülni, hát hogy legyen normális munkahelyem, ahol tudok dolgozni és magamat letudom kötni, munkával is, meg legyen élettársam, akivel tudok beszélgetni,. Más nincsen. Sokat kéne tenni. Sokat. Az életem még előttem van. Ahhoz sokat kell tenni, hogy az ember előre lépjen. Így azzal semmit nem nyerek. Igaz? Avval semmit . Az a legfontosabb, rá is írtam a papírra, hogy az ember lekösse magát. Lekösse. Hát a munka le tud kötni. Tudok gondolkodni, munkámat megcsinálom, hazamegyek. Ez a legfontosabb az egész családnak. Ez. Ember dolgozik, hazamegy, megkajál. Ez a legfontosabb számomra. Ez. Egyenlőre itt vagyunk, hát a jövő az még arrébb. Az nagyon nehéz. Jövő. Mai világban az ember dolgozik öt hónapot meg egy évet, utána két évig nem csinál semmit. Én magammal meg vagyok elégedve magammal. Amit mondtak munkát, azt megcsináltuk. Hát festeni azt tudok. Hát nem volt nehéz megcsinálni a munkát. Számomra nem volt nehéz megcsinálni.

Pozitív

A legjobban a kórházban szerettem dolgozni. Ott voltam tizenöt vagy tizen hat évig. Mert ott nem kellett csinálni semmit. Hát automata gázkazánok voltak. volt egy segédűtő meg egy hő kazán kezelő. Arra kellett vigyáznom, hogy a kórházat föl ne robbantsam. Mer ha fölrobbanik a kórház, akkor , akkor, akkor az összes ember meghal. Tehát vigyázni kellett a kollégáimmal, hogy a betegre arra kellett figyelnem. Igaz, hogy automata volt minden, de akkor is oda kellett figyelni. Mindenre. Lényegébe úgy dolgozni nem kellett, csak hogy szivattyút meg kellett nézni, a kazánokat, meg az embereket. Az volt a lényeg, hogy az üzemplapokat meg kellett írnom. Az volt a fontos dolog, hogy odafigyeljek mindenre. Pontosan. Nem unatkoztam, nem unatkoztam. Tehát mindig elfoglaltam magamat. A kollégákkal tudtam beszélgetni, és úgy az a legfontosabb, hogy az ember tudjon a kollégával beszélgetni, meg tudjon dolgozni, hogy az

agyát az ember elfoglalja valamivel. Ennél jobb dolog nincsen a világon. Az volt a legérdekesebb, hogy az első pár hétbe mindenki széthúzott. De aki azt mondta, hogy márpedig én ezt csinálom, meg ő meg azt csinálja. A végén az egész csapat meg összejött. És egy csoportba összejöttünk. Márpedig ez mi vagyunk, ez ez kolléga, csapat. Ezt én így vettem észre a kollégáknál. Igen, és összetartók voltunk a végén már. Összekovácsoltam minket.

A munkámat mindig jól megcsináltam. Az igazgató azt mondta maradjak ott, ad több fizetést. Csak azért nem tudtam ott maradni, mert 10 órától este hatig volt a munkaidőm. Nem volt se délelőttöm, se délutánom. Na. Nem tudtam mozogni. Se délelőttöm, se délutánom.

Én villanyszerelőként 12 órát szoktam dolgozni. 10-11 órát szoktam dolgozni. És keményebb munkák voltak, mint itt.

Negatív

Munka szempontjából ilyen még nem történt. Megbántani engem a feleségeim szoktak általában. Meg is haltak. Mind a ketten. Elvitte a sírba a 100000 Ft-ját. Nem baj. Mer én szeretem az embereket. Szeretem. Hát én békés ember szoktam lenni általában. Akkor meg le szoktam feküdni. Aludni.

Hát megkaptam a végkielégítést. Addig nem adtak semmit, amíg el nem fogyott a pénz. Meg nem 15 évre adták meg a végkielégítést, csak 14 évre. 10 évre adták meg pontosabban, mert egy hónap hiányzott. A másik utolsó öt évet meg nem fizették ki. Hát a segély, megkaptam utána a szociális segélyt. Igen. 23000 Ft 22800 pontosabba.

Odajött az izé, aki átvette az energiaszolgáltatást, a Prométheusz, megmondta világosan, parasztosan, hogy önök még nem tudják, hogy mi fog kint az utcán várni magukra. Mi nem akartuk elhinni. Mikor kikerültünk az utcára, megtudtuk mi van. De munkát nem tudtak ajánlani. Sehun. A munkaügyi központ se tudott munkát ajánlani. Úgy kellett keresni. Azért voltam múltkor unoka bátyámnál, maszeknál, villanyszerelőnél, mer ő megadta, naponta kifizette a pénzemet, abból éltem meg, plusz a segély. Az körülbelül 150000 Ft volt havonta. Volt amikor 100000-at. Mert megmondom őszintén, nem minden nap jártam be. Nem minden nap. Ott megkaptam a pénzemet, meg a segélyt meg a volt élettársam kapott 200000 Ft meg volt havonta, és nem kellett semmit csinálnom. Csak épp dolgoztam. Feleségem 48 éves volt. Itt lakott Magyar utcán, három diplomás tanárnő, megkapta az első nyugdíjat 63 éves volt, rá egy hónapra meghalt.

6.3.19. Interjú19

Segélyt kaptam ugye. Akko el tudnák menni máshova is. Mer akkor az egész napom megvan. Fekete munka magyarul. El szoktam menni. Az öregeknek el szoktam menni a boltba, bevásárolni, elvittem a csekkeket a postára. Akkor ezt csináltam. De kihaltak azok is. Voltak négyen. Kihaltak azok is.

Jövő

Nincs. Bolond öcsémmel vagyok otthon. Akkor is nekem meg kell a kaját csinálnom neki. Mer egy napra én nem szoktam főzni, két napra szoktam főzni. Mer nem csinál semmit az. Hazaér a melóból aztán kaja legyen, aztán utána döglik. Ennyi.

Elfogadok mindent, mert én nem vagyok hangos bemandó senkinek se. Meg senkit nem bántottam itt meg, se a Pistit, se a Zolit meg meg magukat se. Azért meg voltam elégedve.

Volt egy-két program, sokszor ez én hülyeségem volt, sokszor a főnöké. Hogyan mondjam. Sokszor lebasztak bennünket, fordítva csináltuk azt amit nem azt kellett volna. Ennyi. Bement, a másikon meg kiment. Aztán utána egy fél óra múlva visszajött, na jól van maradjon mindenki. Azt hogy nem basztuk el semmit, ő írta el. Mer papíron leadta a melót egy mit hogyan kell megcsinálni. Aztán ő írta el rajta. Hát elég sokat voltam náluk. 22 évet maszeknál. Ha még kibírtam volna, tapsoltak volna. Ha az mellett. Én voltam a legidősebb melós. Vége lett, mert hát elment nyugdíjba. Meg izét kapott infarktust kapott aztán, és mondta, hogy abbahagyja. Meg utána nekiállt ilyen izéket csinálni, volt még egy embere neki akkor még avval egy két évet 3-at, ilyen izéket csinált, ilyen kemencéket meg kandallókat. Hát aztán vége. Utána több semmi nem volt.

Amikor leszidtak. Úgyis visszajött fél óra múlva. Én nem szoktam beszólni semmit. Jóvan segédmunkás voltam, culáger voltam. Ezt mondta ezt csiná Hát meg az hogy körül-belül annyi melót megcsináltam egy ilyen betonozásnál, mint 3 ember nem csinált volna meg itt ebből a 3 cigányból itt. Az udvarba. Annyi betonozást. Mer 10-16 köbméter betont elkevertem egyedül. Akkor meg lehet fogni reggel fél 7-től este 8-ig. 16-17 köbmétert. Bekevertem. Volt 1-2000 Ft prémium. Nem minden hónapba volt.

Pozitív

A Magyar Antallal a téglagyárba kezdtem. Ő ott volt karbantartó, én meg ott dolgoztam a téglagyárba ott a Amikor még megvolt a téglagyár. Onnét ismerem. Úgy megvoltam vele elégedve, mer nem volt gond rá. Ebből a szempontból kellett kölcsön akkor adott. Rá rászorultam. Meg sokat dolgoztam én nála is, mint alkalmi, hétvégén szombat, vasárnap. Be is voltam jelentve. Sormáson, oda épült. Sokat dolgoztam, meg fönn a hegyen is dolgoztam neki. Ennyi.

Például a téglagyár, azt szerettem dolgozni. Hát ott-ott is a haveri kör. Máskülönben nem. A főnökség az is-is. Egyik ilyen, másik olyan volt. Máskülönben nem.

A társaság az jó volt. Elszoktunk menni a presszóba, elvégeztünk, aztán elbeszélgettünk. Mer úgy szoktam kelni, hogy reggel hajnali 2-kor keltem, 3 órakor munka, 9 órakor viszontlátásra. Befejeztem a munkaidőt. 9-kor megnyitott a presszó, 11-ig elbeszélgettünk, aztán mentünk haza. Utána meg tudtam csinálni valamit délután. Kaja, izé. Este 5, 5 órakor lefeküdtem, éjfélkor, fél egykor már ébren voltam, aztán elment az idő, két órakor indulás. Úgy nem volt messze, 10 perc. 5-6 perc alatt leértem gyalog.

Kiléptem, mert olyan volt a főnökség, azér. A lejárt a munkaidőm már fél 1-kor, fél 2-kor én segitettem a másikon, hogy legyen nekik lóvéjuk mer elkéstek 1-2 órát ugye, melóval hogy legyen nekik izéjük, aztán még ráadásul nekem hozták a szondát. Én fűjjam meg a szondát. Aztán mondtam a főnökségnek itt itt a szonda, nem fűjok bele, aztán akkor mondtam, hogy hozzák le a munkakönyvet, vagy hozzák be a munkakönyvet az irodába, aláírom, utána mentem, jöttem egyből maszekhoz, kőműveshez. Ennyi. Nem bántam meg, utána hamarosan megszűnt. Két év múlva megszűnt. Még annyi se volt.

Munkatársak kihalta, meg elköltöztek. Mert mind öregek voltak, akikkel kapcsolatot tartottam. Még egy kettő van, de azok meg kinn vannak falun. Oda mentek. Úgy haver, más nagyon nincs is. Egyáltalán.

Jövő

Sehogyan se. Így ahogyan vagyok. Ami rám vár azt megcsinálom. Ennyi. Nincs másmilyen. Mit mondjak? Menyecskék nem kellenek már. Hébe-hóba van egy aztán jól van.

Milyen tervem legyen? Szegénységből, abból nincs terv. Ott a húgom, ott a nővérem, talán 3 havonta egyszer ha főhívnak. 3 havonta. Körülbelül most már le is járt, hogy a húgom fölhívott most van 3 hónapja. Akkor se én beszéltem vele, az öcsém. Nővérem az meg, az itt lakik a Kazanlakba. Húgom meg Nagyrécsén. Hétvégén se. Akkor meg elvannak foglalva. Meg úgy vagyok vele, hogy ők se jönnek, én se megyek. Ennyi.

Szegény anyám meghalt, akkor ó majd segítünk rajtatok, Egyik se. Még az első 4 hónapba 4-5 hónapba, aztán utána semmi. Még az egy nővérem, az segített még utána is. Most az is elment nyugdíjba, hát öneki is kell a pénz.

Az öcsémmel, avval nem lehet beszélni. Azzal rendesen beszél az ember akkor nem kiabál, nem csapkod, nem tör-zúz. Máskülönben fölkapja a vizet, akkor tör-zúz. Mer idegbeteg. Csoda, hogy még idáig kibírtam agyilag. Mindent magamra vettem, aztán fogtam aztán leléptem hazulról, aztán hazamentem egy óra múlva. Meg mondjuk, avval lekötöttem magam, hogy itt vagyok. Az hogy nem vagyok otthon egész nap úgy úgy máskülönben. Holnap is

fogok jönni, nem maradok otthon, holnap megyek, holnap kiveszem a 8 napot, holnaptól kezdődik a szabi. Lejövök, körülnézek, aztán elmegyek. Elsétálok.

6.3.20. Interjú20

Pozitív

Hát az üveggyárba, mire besoroltak volna, addigra másik munkakörbe vitt, így tudott mindenhol alkalmazni. Mer ha kellett neki ember, akkor azt mondja, hogy kellene egy ember, azt mondja nekem ő kell, mert ugye engem tudott minden munkakörbe alkalmazni. Úgyhogy. Meg jó volt ott. Most már a régiékből senki sincs.

Jó a megfigyelőképességem, amit egyszer megcsinált előttem, utána megtudtam. Maradnék. Itt még azért jó a csapat. Meg ott a Kiskanizsai brigád, a régiékek közül nem sokan vannak, a főnököket kirúgatták. Akkor még jó csapat volt a kiskanizsai brigád, amikor még ott dolgoztam. Most már ott is lecserelődött az egész ember.

Negatív

Nem volt. Rosszul esett azért. Nem voltam olyan ember soha, hogy nem volt munkahelyem. Nekem akármilyen munkát adtak, én mindent megcsináltam. Mindent.

Hát kaptam egy olyan munkát, ami építőipar, de a Komplet Kft-nál. Reggel fél nyolckor nekiálltunk, délután kettőkor végeztünk az egész iskolával. A végén már úgy kellett csinálnunk, hogy egy vödörrel nem futkostunk, jött rálépett a gyerek a vödörre... A főnök asszony azt mondta, ha hamarabb végzünk, mehetünk. Meg akkor a hétfőjét, aztat fizette, tehát akkor azt hétfőtől péntekig, aztat tizedikén, ha hétfőjén kellett dolgozni, azt este már adta is a pénzt. Volt olyan, hogy balatonon is voltam, tizenöt méter magasan a tetőn. Nem féltem. Nem félek a magastól se. Úgyhogy. Meg azt mondom, hogy jó a megfigyelőképességem. Úgyhogy. Ha valamit előttem csinálnak, én megfigyelem. Hát volt olyan, hogy egy ismerősnél vágunk disznót, azt mondja a hentes, Pisti, meghalt szegény. Hát kellene, nem tudom valami embert aki segít csontozni, meg darabolni. Ugyanúgy csontoztam, mind izé, a hentes. Ugye szólt nekem. Voltam egy-két disznóvágáson és megfigyeltem, hogy csinálja a hentes.

Pozitív

Megvoltak velem elégedve. Volt itten ember. De egy nap alatt megcsináltam, amit ők egy hét alatt. Megcsináltam az összes parkolót. És ezt egy műszakba megcsináltam. Nem szeretek állni. Mer ha az embernek állni kell, és várni, hogy na mi lesz a munka, inkább eltapogatok, elvégzem a munkát. A Zsoltival már elég régóta ismerjük egymást, ismerjük már egymás mozdulatát is. Egymás mozdulatát is ismerjük.

Jövő

Én azt már nem is érem meg. Igen szarakodik a gyomrom. Hiába szedem a gyógyszert, azért valamit használ, de nem sokat. Most hasi ultrahangra kaptam időpontot. Az másfél hónap.

Tehát addig az ember megdögölhet. Mondjuk akkor rendesen elláttak, múltkor. Volt egy ápoló, az ingen haragudott rám, mer én Győrbe nem vállaltam a műtétet. Visszahoztak Kanizsára, és itten műtött meg a Kolonics. Plasztika. Megégttem. Nem tudom behajtani. Ki tudja mi lesz. Én már 56 éves leszek akkor, én már ilyen munkahelyre arra már igen föl se veszik az embert. Koros. Inkább a fiatalabbakat. A fűrásnál is az öregeket mind elküldték, a fiatalabbakat hagyták meg, de bármikor visszahívják őket. Csak megszakítják a munkaviszonyt.

Ő vitt el sokáig az üzemanyagával. Maszekot délután is megtudom csinálni. Így most ez a program nekem abból volt jó, hogy a délutánjaim szabadok voltak. Így a maszekokat megtudtam csinálni. Ott van a szombat-vasárnap. Lehetetlen nincs, csak tehetetlen.

6.4. Nyilatkozat a dolgozat eredetiségéről

7. sz. melléklet

DOKTORI ÉRTEKEZÉS BENYÚJTÁSA ÉS NYILATKOZAT A DOLGOZAT EREDETISÉGÉRŐL

Alulírott

név: Meisznerné Kuklek Noémi Kata

születési név: Kuklek Noémi Kata

anyja neve: Farkas Katalin

születési hely, idő: Nagykanizsa, 1979.08.19.

MUNKAERŐ-PIACI INTEGRÁCIÓ LEHETŐSÉGEI ÉS HATÁSAI DEPRIVÁLT CSOPORTOK ESETÉBEN - SPECIÁLIS FOGLALKOZTATÓ PROGRAMOK BEVÁLÁSÁNAK VIZSGÁLATA

című doktori értekezésemet a mai napon benyújtom az Egészségtudományi Doktori Iskola Egészségtudomány Határterületei, azon belül a Fogyatékosággal élők életminőségének vizsgálata Programjához/témacsoportjához.

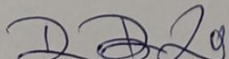
Témavezető neve: Dr. Tigyi Zoltán Andrásné

Egyúttal nyilatkozom, hogy jelen eljárás során benyújtott doktori értekezésemet

- korábban más doktori iskolába (sem hazai, sem külföldi egyetemen) nem nyújtottam be,
- fokozatszerzési eljárásra jelentkezésemet két éven belül nem utasították el,
- az elmúlt két esztendőben nem volt sikertelen doktori eljárásom,
- öt éven belül doktori fokozatom visszavonására nem került sor,
- értekezésem önálló munka, más szellemi alkotását sajátomként nem mutattam be, az irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljeseek, az értekezés elkészítésénél hamis vagy hamisított adatokat nem használtam.

Dátum: Pécs, 2022. 08. 04.

.....
doktorjelölt aláírása

.....
témavezető aláírása